Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Geo-hydrographia s. orbis terrarum descriptio - Cod. Ettenheim-Münster 111-116

Gallia seu Francia - Ettenheim-Münster 112

Cartier, Gallus

[S.l.], [18. Jahrh.]

Caput XIII.

urn:nbn:de:bsz:31-111144

Visual Library

Caput XIII. Seu
Appendix
De Regionibus et provinciis ab aliquot Saeculis ad nostram usque aetatem à Regibus Franciae bello partis et Coronae Suae adjunctis, p. 172.

Regiones seu provinciae, quas successivè bello partas Reges Franciae Coronae Suae adjunxerunt hic numerantur: 1º Comitatus Ruscinonensis et pars Cerdaniae. 2º Comitatus Burgundiae. 3º Lotharingiae et Barri Ducatus p. 4º Alsatia. 5º denique Artesiae Comitatus; et partes quaedam aliarum Belgii Austriaci provinciarum, ut Flandriae, Hannoniae, Luxemburgi, p. quas, ubi de Belgio nobis sermo erit, expendemus.

Sectio I. 173.
De Comitatu Ruscinonensi et Cerdania gallica.

Comitatus Ruscinonensis (: Le Roussillon :) situs est intrà Montes Pyrenaeos, et limites habet ad Orientem Mare Mediterraneum; ad Septentrionem Languedociam Inferiorem; ad Occidentem Cerdaniam; et ad Meridiem Catalauniam, à qua montium Pyrenaeorum parte separatur.

Inter montes, quibus regio haec coarctatur, notissimi et altissimi sunt Massanus (: Massane :) qui ad 408. orgyas seu perticas in altum porrigitur, et Canigus (: Canigon :) qui ad 1440. ~~porrigitur~~.

Illius longitudo ab Oriente in Occidentem est circiter 20. leucarum; cumque montibus undique cinctus sit, aestatis tempore calor in eo vehemens est, undè Incolae subnigri, macilenti, et monogrammi sunt.

Solum habet fertilissimum magnamque copiam frumenti, vini, et pabuli profert: agri quibusdam in locis adeo pingues sunt, ut post messem frumentariam in iis magna Milii, et aliorum fructuum copia adhuc seminetur, atque bis et usque ter ipsi fructificent. Oleae maximas provinciae divitias efficiunt, citriaque aurantiaque sunt fermè communes ac piri et melapia in Normannia. Ligna in hac regione admodum rara sunt, quod plerumque nonnisi vepretes in ea reperiantur. Multi vervices hic educantur et alun-

tur; quorum caro optima est; boves etiam saginantur at eorum carne solùm opulentiores Insolæ vescuntur; pauca adsunt vaccæ, quòd eorum lac sapidum haud sit, quo sola communis plebs utitur. Columbæ, cortunices, et perdices eximii sunt saporis.

Fluvii, qui hanc provinciam irrigant haud navigabiles sunt, Thetis |: Tet :| præcipuè sunt, ac re vera torrentes duntaxat sunt, qui, ubi nive et glacie in montibus Pyrenæis liquefactis augentur, fiunt rapidissimi, atque magnarum in regione vastationum causa.

Antiquitùs Sardones Galliæ Narbonensi adjecti populi Tractum hunc occupabant, prout à Pomponio Mela et Plinio perspimus. Avienus* in suo pœmate Geographico regionem hanc Sordicenam terram nuncupat, legi debet Sardicenam propter nomen Sardones, quod auctoritate Melæ et Plinii nititur. Atjam diu vocabulum hoc Sardones haud amplius est in usu, atque regio hæc ab Urbe Ruscinone olim Romanâ Coloniâ et Sardonum Metropoli Ruscinonensis Tractus dicta est, quod nomen deinceps in Rosilionem seu Rustilionem |: Rousillon :| corruptum fuit. Urbs Ruscino à Barbaris multoties devastata fuit et funditùs everza præsertim sæculo VIII. à Saracenis adeò, ut lodiernum nulla ejus supersint vestigia, solùm duabus à Perpiniano leucis visitur antiqua turris, Turris Ruscinonensis |: La Tour de Rustillon Tor-Rosselio :| dicta, quæ juxtà situm, quem veteres, ut Mela, Plinius, Ptolomæus, et Antoninus, Ruscinonis nobis exhibent, eo loco posita esse videtur, ubi olim Civitas hæc fuit.

Sæculo ab U.C. VII. Regionem hanc una cum reliqua Narbonensi Galliâ Romani subegerunt, atque ultrà 500. annos possedernt scilicet usque ad tempora Honorii Imperatoris et Valentiniani ejus Successoris, tum enim Visigothi eam occupavêre. nec, quamvis à Clodoveo devicti fuerint, tamen à Gallis hinc extrabari potuerunt; tandem tamen post Rodorici gothorum regis cladem, et circa an. 709. in Saracenorum seu Mauritanorum potestatem venit. Pipinus et Carolus Magnus ejus filius, postquam in hisce Galliæ et Hispaniæ confiniis varia Marte adversùs Saracenos istos pugnassent, demum an. 796. Carolus M. et Ludovicus ejus filius tunc Aquitaniæ

* Avienus Sextus fuit Latinus Poeta: Sub Gratiano et Theodosio Imperatoribus integrum librum versibus elumbravit. Ferunt eum esse Rufum Festum Avienum seu Avianum, Bonum, qui orbis descriptionem, librum de ora maritima, et fabulas Æsopi versibus edidit.

Rex Comitatum hunc obtinuerunt, eique Comites praefecerunt: hi sub finem Caroli IX. et initio regni Caroli Simplicis illius proprietatem sibi asseruerunt relicto regibus Franciae Supremo duntaxat Dominio, in eaque permanserunt usque ad an. 1173. quo Comes Guinardus seu Guifredus illum Alphonso Aragoniae Regi et Barcinonensi Comiti testamento reliquit, penes cujus Successores obtento etiam an. 1258. a Ludovico IX. Franciae Rege directo seu supremo illius Dominio remansit usque ad Joannem Aragoniae Regem, qui, cùm adversùs Barcinonenses sibi rebelles bellum gereret, eundem Ludovico XI. Franciae Regi an. 1462. oppignoravit; at brevi post Insola, quòd novum istud Dominium aversarentur, adversùs eum rebellârunt, et quia Rex Aragoniae occultè rebellionem hanc fovebat, eique suspectus aderat, hinc oriundo belli inter ambos Reges, in quo dum vario successu pugnatum fuisset, tandem an. 1473. Ludovicus Perpiniacum obtinuit, ac Aragonios totâ Comitatu expulit; quem tamen an. 1493. Carolus VIII. ex conventia tenaritudine Ferdinando Regi Aragoniae liberè restituit, eúmque ipse et Successores sui tenuerunt usque ad an. 1642. quo Ludovicus XIII. adversùs Philippum IV. Hispaniae Regem belligerans Perpiniacum et integrum Comitatum denuò occupavit, qui 17. post annis scilicet an. 1659. vi pacis Pyrenaeae Ludovicum XIV. inter et eundem Philippum IV. conclusae Franciae unà cum omni Dominio confirmatus fuit.

Praecipuum hujus provinciae commercium, quodque incolis usque decenta librarum millia refere dicitur, consistit in oleo olivarum; magna enim hîc est olearum copia. Hinc etiam frumentum et milium alibi transvehuntur; viget etiam lanae negotiatio, quòd quamplurimi vervices et oves ibidem educentur, haec tamen ultra Granianam haud porrigitur.

Ruscinonensium mores iidem fere sunt ac Hispanorum, nisi quòd minùs zelotypi sint, et magis laboriosi.

Comitatus hic duobus constat territoriis |: Vigueries:| Perpiniacensi scilicet et Confluentino, quae breviter expendimus.

§. 1. 1174.

De Territorio Perpiniacensi.

Territorium Perpiniacense |: La Viguerie de Perpignan:| Orientalem Comitatus Ruscinonensis partem occupat. In eo notatur

1°. Perpiniacum seu Baterianum |: Perpignan:| nunc totius Comitatus Metropolis seu Caput, &c

loco urbs hæc ædificata fuit, quo olim Flavium Ebusum steterat: posita est partim suprà collem partim in planitie ad dexteram Thelis |: Tet :| ripam, qui una ab urbe leuca Mari immergitur. Munita est ac Castello in eminenti loco posito variisque propugnaculis instructo protegitur. Venusta non est nec satis concinnè ædificata, vicos tamen aliquos habet ad lineam ductos et latos. Quando constructa fuerit incertum est, nec credendum fabulis, quæ circà illius primordia circumferuntur. Quinque sunt ipsius portæ, et unicum Suburbium, cui S. Mariæ nomen.

Magistratus ejus omnium Franciæ Civitatum augustissimus est, constat quinque Consulibus et duodecim Senatoribus. Consules hi speciali privilegio gaudent singulis annis Patritios creandi, destinata ad hoc dies incidit in 16. Junii.

Est Sedes Episcopalis ab an. 1604. quo à Clemente VIII. ab Elna huc translata fuit, Episcopus tamen semper Elnæ Episcopus nuncupatur, estque Suffraganeus Archiepiscopi Narbonensis, Inquisitoris etiam titulum gerit, nec tamen propterea alia ei competit jurisdictio, quàm aliis Franciæ Episcopis.

Præter Ecclesiam Cathedralem quatuor adhuc hic numerantur Ecclesiæ parochiales, inter quas eminet ea, quæ S. Joannis dicitur, ut quæ jus habeat omnia Sacramenta aliarum parochialium Ecclesiarum fidelibus administrandi, eorumque mortuos sepeliendi. Adsunt etiam varia utriusque sexûs Monasteria, ut Dominicanorum, Carmelitarum, Franciscanorum, Augustinianorum, Patrum de Mercedes, Minimorum, Carmelitanarum, et Augustinianarum Discalceatarum, Monialium S. Salvatoris, Ordinis S. Dominici, S. Claræ, et Congregationis B. V. Mariæ. *Jesuitæ quoque hic duo habent Collegia, atque Seminario præsunt.

*Et hæc deserere debuerunt totâ Galliâ pulsi.

Adest etiam Universitas quatuor constans facultatibus à Petro Arragoniæ Rege an. 1349. fundata. Item Curia Monetalis. Hic quoque residet Supremus provinciæ Senatus seu Parlamentum.

2°. Elna et Helena |: Elne :| urbs exigua ad ripam Thichis |: Tec :| supra collem, quem amoena planities cingit, duabus à Perpiniaco leucis posita. Olim venusta fuit et jucunda, at an. 1285. à Philippo Audaci Franciæ Rege, postmodùm an. 1474. sub regno Ludovici XI. et tandem an. 1642. quo Ludovici XIII. exercitus eam occupavit, penitus devastata

fuit. In ea 224. circiter aedes numerantur, et 877. Incolae.

Erat Sedes Episcopalis, quae ab Urbano Papa VIII. an. 1604. Perpiniacum translata fuit.

Quidam arbitrantur Urbem Illiberim, ad quam teste Livio lib. 21. c. 34. Hannibal montes Pyrenaeos superaturus castra posuit, eo loco stetisse, ubi modò Elna est; nemo tamen credet eam esse Illiberim seu Eliberim illam, in qua celebrata fuit Synodus, quam Historia Ecclesiastica Illiberitanam seu Eliberitanam nuncupat; quid enim verisimile sit Episcopos Hispanos, ex quibus unicè ipsa fuit composita, sine ulla necessitate intra Montes Pyrenaeos congregari voluisse?

Huic Urbi dominatur Episcopus Perpiniacensis. Constantinus M. eam restaurasse dicitur, atque nomine Matris suae Helenam dixisse, unde fortè Elna factum est.

§. II. 175.

De Territorio Confluentino.

Territorium Confluentinum |: La Viguerie de Conflans seu Conflent :| aliàs Confluentes dictum, est vallis Pyrenaeis circumcincta montibus, et quam Thelis |: Tet :| perfluit; partem Occidentalem Comitatus Ruscinonensis occupat. Antiquitùs Ceretaniae appendix erat. Speciales habuit Comites usque ad Bernardum Wilhelmum, qui illud Raymundo Berengario Barcinonensi Comiti tradidit; postmodùm Ruscinonensi Comitatui adjunctum fuit. In eo notatur

Villa Franca |: Ville Franche :| Urbs exigua Caput Territorii sita ad ripam Thelis |: Tet :| inter binos montes praeruptos et praealtos, octo leucis à Perpiniaco, à Raymundo Ceretaniae Comite an. 1092. extructa. Sua habet munimenta et castro protegitur à Ludovico XIV. post pacem Pyrenaeam excitato.

§. III. 176.

De Ceretania Gallica.

Ceretania seu Cerdania Gallica |: La Cerdagne seu Cerdaigne Françoise :| exiguus Tractus, cujus limites sunt ad Orientem Comitatus Ruscinonensis; ad meridiem Catalaunia ; ad Occidentem Ceretania Hispanica , et ad Septen-

trionem Comitatus Fuxiensis. Partem orientalem et minimam Comitatus seu Principatus Ceretaniæ occupat, Occidentalem quippe, quæ longè major est, tenent Hispani, de qua sup. l. i. Cap. i. part. i. §. 6. n. 143. egimus. Notatur hîc

Mons Ludovici seu Lodoiu vel Laudiacum |: Mont-Louis :| Urbs munitissima cum Castro itidem munitissimo an. 1681. à Ludovico XIV. extructa atque nomine suo insignita, ut propugnaculi loco esset adversus Hispaniam. Sita est supra collem in confiniis Confluentium ad dexteram faucium Perticæ |: Col de la perche :|

Sectio II.

177. ## De Comitatu Burgundiæ.

Comitatus Burgundiæ |: Le Comté de Bourgogne seu La Franche Comté :| olim Burgundia Superior dictus, quòd superiorem totius Burgundiæ partem occupet, quamvis à Ducatu omninò separatus sit, necnon uterque distinctis Principibus et Dominis paruerit; enimverò Ducatus primus Franciæ paratus fuit, Comitatus verò longo tempore sub Imperio stetit. Limites ejus sunt ad Septentrionem Lotharingia; ad Orientem Mons Belligardus |: Le Montbeliard :| Pagus Alsgaugensis seu Alsatiensis |: Le Païs d'Ajoye, Elsgaü :| et Helvetia à qua Juraso Monte separatur, ad Meridiem Bressia |: La Bresse :| et ad Occidentem Ager Bassinianus, Ducatus Burgundiæ et Bressia. Longitudo ejus est circiter 60. et latitudo maxima 40. leucarum. Continet maximam partem provinciæ Sequanorum inter Celtas celebrium, quos Julius Cæsar sub jugum adduxit. Communiter Gallicè la Franche Comté, idest, Liber Comitatus nuncupatur, quòd illius Incolæ à prima sua origine omninò liberi ab omnibus vectigalibus et tributis fuerint, nihilque Principibus seu Comitibus suis penderint: at Carolus V. Imperator immunitatem hanc imminuere visus est, cùm provinciam hanc Imperio, a quo jam diu avulsa fuerat, denuò subjecit, necnon Belgio adjectam circuli Burgundici partem fecit; Ludovicus XIV. verò via non omninò suppressit.

Burgundiones ex ultimis Germaniæ finibus seculo V. invenientes hanc provinciam occupavêre, seculo sequenti Franci eam subegêre, ac penes eorum Reges, posteà Imperatores permansit usque ad Caroli Crassi abdicationem; tum enim Burgundiæ Trans-

jurante populi Rudolphum quendam Regem sibi constituerunt: postmodùm Comites habere cœpit, primus que fuisse memoratur Otto Wilhelmus Berengarii Italiæ Regis nepos, qui Nivernum apud matrem suam Gerbergam profectus, sub Rudolpho III. Burgundiæ Rege vicinam Jurasso monti regionem hanc occupavit [: quo titulo, ignoratur :] eique summo et à nemine pendente imperio dominatus est; at Conradus II. Imperator cognomento Salicus, cùm, mortuo dicto Rudolpho Burgundiæ Rege regnum istud sibi asseruisset, Renaldum I. Ottonis Wilhelmi filium, ut sibi homagium præstaret, adegit; eo vita functo idem Renaldus Henrico III. ejus filio, cui nomen Niger fuit, se subdere renuit, at prælio victus eidem Solodori, ubi tunc erat, fidelitatis juramentum præstitit, ejusque successores sub Imperio fuerunt. Tandem Carolo Burgundiæ Duce, cui Comitatus iste obvenerat, prope Nanceium, relicta unica filia herede, cæso, Ludovicus XI. Franciæ Rex non modò Ducatum sed et unà Comitatum Burgundiæ occupavit; at an. 1493. in pace Silvanectensi [: Senlis :] Philippo Maximiliani Imperatoris et dictæ Mariæ filio Comitatus iste redditus est, penes quem et successores suos permansit usque ad Carolum II. Hispaniæ Regem, cui Ludovicus XIV. Franciæ Rex an. 1668. illum eripuit, eodemque anno vi Tractatus Aquisgranensis restituit; sed an. 1674. denuò illum occupavit, eique an. 1678. in pace Noviomagensi plené relictus est.

Olim in hac provincia Sylvæ adeò frequentes erant, ut nullam invenire esset, quæ tot arboribus abundaret; at ubi Regum Franciæ facta est, tum magna illarum copia excisa fuit ita, ut modò ligna ibidem rara fiant. Partim montosa est partim plana, hæc optima est et omni frumentorum et frugum genere, vinóque fertilis; altera verò pascuis præstat. Adsunt etiam fodinæ plumbi, ferri, et argenti, item latomiæ alabastri albi, et coloris jaspidis, necnon marmoris nigri, &c.

Commercium ejus consistit in frumento, vino, pabulo, equis, porcis, et aliis pecoribus, si verveces excipias, quòd solum eis haud conveniat, lanaque eorum vilis sit.

Fluvii, qui eam perfluunt, præcipui sunt Araris seu Sooccona [: La Saone :] Lugonius [: Le Lougnon :]

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK gefördert durch Baden-Württemberg MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

Dubis (: Le Doux :) Lupa (: La Louve :) Idanus seu Danus (: Le Dain melius l'Ain :)

Incolæ bellicosi sunt et laboriosi, libertatis amantes; arguuntur quod sint impetuosi et violenti.

Comitatus iste antehac generatim in tres magnas Præfecturas dividebatur, scilicet in Superiorem seu Amontii vel Graji; in Mediam seu Dolensem; et in Inferiorem seu Avalensem. ubi Ludovicus XIV. an. 1674. Comitatum hunc adeptus est, quartam erexit ex Civitate Vesontionensi, cui centum ab aliis Præfecturis avulsas adjecit ~~...~~ communitates, compositam. q

q Huic Burgundiæ Comitatui Principatum Montem Belli-cardensem adnectimus, quod eidem adhæreat, et olim pars ejus fuerit, quamvis jam à pluribus sæculis ab eo avulsus sit: attamen in tabulis geographicis eidem adjungitur et velut pars illius describitur.

178.

§. I.
De Amontio
seu Præfectura Grajensi.

Amontium (: L'Amont :) seu Præfectura Grajensis (: de Gray :) partem Superiorem Comitatus occupat, atque versus Septentrionem Lotharingiæ confinis est. Notatur hic

1.° Grajum seu Graum, item Gradicum (: Gray seu Grey :) Urbs Præfecturæ Caput, à qua et ipsa nomen sibi assumsit. Sita est ad Ararim (: Saone :) 8. leucis ad Septentrionem à Dola, 12. ad Caurum à Vesontione, 10. ad Euro-Aquilone-Mesem à Divione. Mercantilis est necnon celeberrimum totius provinciæ Emporium. Hic frumenta et ferramenta navibus imponuntur, quæ Lugdunum transferuntur. Primùm Sæculo XI. et circà an. 1050. nota fieri cœpit, tuncque Gradicum erat nomen ejus. Opportuno loco positam Principes Austriaci optimis propugnaculis instruxerunt adeo, ut totius provinciæ urbium vix non munitissima fuerit, at an. 1668. Ludovicus XIV. occupatam munimentis nudavit.

In eâ præter Ecclesiam parochialem adest Collegiata, numeranturque tria Virorum Monasteria, Jesuitarum Collegium, et summatim 3982. Incolæ. Hic ponte lapideo ab una Araris ripâ ad aliam transitur.

2.° Vesolum, Vesulum, Castrum Vesolense, Vesula, et Vesulium (: Vesoul :) exigua sed populosa Civitas posita in regione fertili, ubi præstantia vina crescunt in pede montis, qui gleba Vesoli (: la Motte de Vesoul :) dicitur, et ad ripam Durgonis (: Durgeon :) rivi, 9. leucis ad Aquilonem à Vesontione, 2½. ab Arari et 15. ad Favonium à Monte Belicardo. Ante Sæculum XI. nulla fit ipsius apud Scriptores mentio. Olim spectabilis admodum fuit, et postquam,

multoties occupata, recuperata, et expilata fuit, præsertim dum Sæculo præterito bellum inter Reges Franciæ et Hispaniæ fervesceret, multum ipsi de splendore suo deperiit. Adsunt hic præter Ecclesiam parochialem, quæ simul est Collegiata, duo Monalium Visitationis scilicet et Annuntiationis B. V. M. Monasteria; item Jesuitarum Collegium. Capucini etiam extrà muros habent Conventum.

3º Ludera, Lutera, Lutra, et Luthra |: Lure seu Leure:| Urbs exigua et Monasterium Ordinis S. Benedicti prope Lugonium |: Lougnon:| fluvium in confiniis Comitatûs Montis Bellicardi. Monasterium hoc fundatum fuit sub invocatione S. Pauli à S. Deicola |: Dejols, seu Deol, aut Diel:| primo illius Abbate S. Columbani Discipulo circà an. 611. sub regno Clotarii II. Franciæ et Burgundiæ Regis. Illud Hunni expilarunt et devastaverunt, ac aliquamdiu desertum mansit, primúmque an. 959. ab Eberhardo Alsatia Comite ejúsque duobus filiis Eberhardo et Hugone sub Ottone Magno restauratum fuit. Sensim deinde labascere coepit, ac sub Carolo V. Imperatore auctoritate Pauli Papæ III. Murbacensi Principali Alsatiæ Superioris Monasterio Benedictino adjectum fuit, sub quo adhuc degit, adeò ut Abbas Murbacensis simul et Abbas Luderensis sit. Sed Monachi abjecto cucullo facti sunt Canonici ab anno 1765.

4º Luxovium seu Luxolium |: Luxeu, Luxeul, Luxeuil, Lusseul, Luxueil, et Luxeoul:| Urbs propè Monasterium Benedictinum ejusdem nominis, à quo ipsa originem suam habet, sita sub monte Vogeso 6. leucis à Vesullo, et 7. à Ludera.

Prope hanc Urbem est fons mineralis, qui multum æstimatur. Fons iste ansam præbuit Arcem ædificandi, quam Theodoricus Burgundiæ Rex S. Columbano tradidit, quam ipse in celebre Monasterium istud convertit.

179.

§. II.

De Præfectura Vesontionensi.

Hæc Præfectura primum à Ludovico XIV. quod suprà memoravimus, erecta fuit, in ea nullus locus occurrit, qui memorari mereatur præter Vesontionem. Igitur

Vesontio, Visontium, et Besantio |: Besançon :| totius provinciæ seu Comitatûs Metropolis vel Caput; sita est in peninsula, quam Dubis efficit, qui et ei fossarum loco est, necnon bifariam illam dividit nempe in Superiorem et Inferiorem, 19. leucis ad Eurum a Divione, 26. ad Aquilonem à Geneva, 30. ad Africum à Basilea, et 10. ad Euro-Aquilone-mesem à Dola, necnon 19. ad Euronotum à Lingonis. Ampla et munita est, ac Castrum in eminenti et prærupto saxo positum illam protegit.

Quæ de illius origine nominisque etymologia referunt Scriptores omninò sunt incerta, antiquissimam esse omnes affirmant, et, si quibusdam fides, jam 434. annis ante Romam ædificata fuit, qua de re in illius Armamentario hi versus leguntur:

Martia Romuli dum senior Vesontio gente
Magnanimos habui Martis in arte viros:
Nondum Cæsar eras, nec lilia sceptra gerebant,
Cùm cessit jussis sequana terra meis.

Cæsar de bell. Gall. lib. 1. eam velut munitissimam Galliæ Civitatem prædicat; Romani ad suum propositum adeo opportunam censuerunt, ut eam armorum aream urbémque splendidissimam fecerint. Extrà muros illius extant adhuc rudera amphitheatri, et Templi, aliaque intra urbem ædificiorum, quæ hodiedum adhuc nomina sibi à Romanis imposita servant. Aurelio Imperatori arcum triumphalem erexit, cujus supersunt reliquiæ. Sub Juliano Apostata à Germanis, qui sub Rege suo Croco in Gallias penetrarunt, devastata fuit, et postquam restaurata fuisset, eam Attila excidit. Postmodùm à Burgundionibus in illum, in quo nunc est, statum reducta fuit.

Quidam antiqui Scriptores illam græco nomine Chrysopolim, id est, Civitatem Auream vocavêre. Joannes Papa VIII. in Epistola ad Imperatorem Carolum Crassum Theodoricum illius Antistitem vocat Archiepiscopum Chrysopolitanum: unde autem nomen istud ipsi obvenerit, etiamnum ignoratur.

Olim, et usque ad pacem Monasteriensem libera Imperii Civitas fuit; tùm enim ab Imperatore et Imperio Hispaniarum "Regi" cessa fuit loco Francodaliæ |: Franckendal :| quam Hispani tenebant, et quæ Electori Palatino restituta fuit. An. 1674. Ludovicus XIV. eam subegit, atque cæteris sui

regni urbibus adjunxit.

Est Sedes Archiepiscopalis vetustissima, et quamvis primis Ecclesiæ saeculis hæc Archiepiscopalis dignitas in controversia fuisse videatur, saeculo tamen VIII. antistitibus illius omninò confirmata fuit. S.R.J. Principum titulo gaudent, qui modò vacuus est.

Ecclesia Cathedralis S. Joannis dicitur, positaque est sub monte S. Stephani, qui olim Mons Coelius vocabatur. Traditio est S. Linum sub Claudio Imperatore ibidem propè exiguum fontem Capellam seu Oratorium quoddam Christo renascenti, B.V. Mariæ et S. Protomartyri Stephano dicatum, fontemque ejusdem ipsum, dum in illius aqua ad fidem Christianam conversos baptizavit, sanctificasse. S. Maximus Oratorium hoc temporum aut hominum injuria penè dirutum restauravit, at cùm angustius esset, quàm ut populorum ad audiendos ipsius comitiones confluentium multitudinem continere valeret, propè Capitolium Ecclesiam extrui curavit, quæ Imperatricis Helenæ Constantini M. matris liberalitate perfecta variisque numeribus ditata fuit. Initio S. Stephani dicta est, cui S. Joannis nomen additum fuit, quod nomen ab illo tempore, quo à S. Hilario alia sub nomine S. Stephani in Monte Coelio exstitata fuit, semper ac unicè retinuit. Hæ binæ Ecclesiæ de primatu inter se diu certârunt, at an. 1668. litem dirimit Rex Hispaniarum, tum enim Ecclesiam S. Stephani demoliri et ejus loco Castrum extrui curavit.

In Ecclesia Cathedrali multæ Sanctorum reliquiæ asservantur, atque inter alias ejus S. Agapiti Martyris, qui in provincia summa religione colitur. At eminet Sacrum Christi Servatoris nostri Sudarium, quod bis in anno, scilicet in festo Paschatis, et Dominica post Ascensionem Domini immensæ populorum undique hùc confluentium multitudini exhibetur: ajunt Sacrum hoc pignus à S. Chalidonio hujus Urbis Episcopo hùc allatum fuisse.

Præter Ecclesiam Cathedralem numerantur Vesontione duæ Collegiatæ, octo Parochiales, binæ Monachorum et totidem Monialium Abbatiæ, septem aliorum Monachorum seu Religiosorum, et quinque Monialium Conventus, Collegium Jesuitarum*, et Seminarium; item Xenodochia, unum, in quo utriusque sexus infantes pauperum educantur, alterum communis, tertium S. Spiritus pro infantibus expositivis; denique Sophronisterium, in

* Num collegium istud abaliis possidetur.

quo impudicæ mulieres recluduntur.

Prætorium, palatia Præfecti et Granvellanum pulcherrima sunt urbis Vesontionensis ædificia.

Adest Universitas primùm an. 1292. ab Ottone IV. Comite fundata et graji erecta; deinde an. 1422. et 1423. à Philippo Bono restaurata et Dolam translata; denique an. 1691. à Ludovico XIV. huc transposita. Constat quatuor facultatibus, item adsunt Græcæ et Hebraïcæ linguæ Professores. Adest etiam Supremus totius provinciæ Senatus seu Parlamentum.

Summatim Vesontione 11520. Incolæ numerantur.

§. III.

180. 3mo De Præfectura Dolensi.

Præfectura Dolensis medium totius provinciæ occupat non secùs ac Vesontionensis; unde et priusquam hæc erecta fuisset, sola Mediæ nomen obtinebat. In ea notatur

Dolum seu Dola Sequanorum seu Dolensis Urbs |: Dole :| optimè ædificata est et munitissima ad ripam Dubis in regione, quæ aliàs Vallis amorum |: le Val d'amours :| ob illius amoenitatem et fertilitatem nuncupata est, 10. leucis ad Africum à Vesontione, 12. ad Euronotum à Divione. Quidam arbitrantur illam esse Ptolomæi Didattium. Caput erat totius Comitatus, cùm Vesontio Reipublicæ cujusdam adhuc formam haberet. Hujus Comitatûs Principes eam Senatu, Rationum Fisci Curiâ, et Universitate ornârunt; necnon longo tempore in ea Sedem habuerunt, undè, ut et propter loci, in quo posita est, amoenitatem Dola gaudiosa cognominata fuit, at postquam an. 1479. à Francigenis capta et penè excisa fuit, mutato cognomine Dola tristis dicta est. an. 1530. Carolus

4 eam V. Imperator munimentis auxit. an. 1636. Princeps Condæus perperam illam obsedit; at an. 1668. et 1674. Ludovicus XIV. eam obtinuit ac postea munimentis mudavit.

Vicos habet pulcherrimos et speciosis ædificiis ornatos, ut sunt palatium, in quo Supremus Senatus, qui, ut supra dictum an. 1691. Vesontionem translatus est, sessiones suas celebrabat; Rationum

Fisci Curia; Domus Universitatis, quae modo est Veson-
tione; Monasterium Monialium B.V.M., Collegi-
um S. Hieronymi, Ecclesia B.V.M. Collegium
Jesuitarum, quo splendidiorem hi Patres tota Fran-
cia non possident; supra illius portam collocata est
Statua S. Ignatii de Lojola cum hac epigraphe: Suc-
cessori Sancti Thomae, de qua quidam Senator Veson-
tionensis ait: S. Ignatium hanc Successionem non
nisi sub beneficio Inventarii accepisse.*

* At etiam hunc magnificum Collegium Jesuitis ereptum est

Arena, in qua Romani praelium iniisse dicuntur, residuum aquaeductus eodem loco constructi, via regia quae ad Rhenum usque protendebatur, et cujus indicia adhuc praebet ea, qua hinc Vesontionem itur, tot sunt illius antiquitatis documenta.

In ea numerantur quinque virorum et sex Monialium Monasteria, necnon Nosocomium, et ultra 4000. Incolarum.

181.

§. IV.
De Praefectura Avallensi.

Praefectura Avallensis (: Le Baillage d'Aval :) partem inferiorem Comitatus occupat, atque versus Meridiem Bressiae confinis est. Notantur in ea

1° Salina, Salinae, seu Saliense Castrum, item Villa Salinarum, Puteus Salinarum, et Salinae Sequanorum (: Salins :) Urbs spectabilis sita ad Foricam (: Furieuse :) rivum qui in ipsa scaturit, in valle quam ex utraque parte bini stipant montes, 8. leucis versus Meridiem à Vesontione, et totidem à Dola versus Euronotum. Nomen habet à Sale, quod ibidem ignis ope conficitur, et quo provinciae ipsi et Helvetiis parti providetur. Ab hac Salina Burgundiae Comitatus Incolae Burgundiones saliti (: Burguignons salés :) dicti sunt. Admodum populosa est atque 5663. Incolas numerat, satis munita non est, unico Castro, cui S. Andreae nomen est, protegitur, quod an. 1674. multis suorum desideratis obtinuerunt Francigenae.

Civitas haec diu proprios et speciales suos habuit Dominos, donec hereditatis titulo ad Duces Burgundiae, et ab his ad domum Austriacam, inde ad Reges Franciae pervenit.

Quo tempore haec Salina detecta fuerit ignoratur. Contendunt aliqui illam Romanis jam notam fuisse, sed et hoc incertum est, et forte ab hac incertitudine liberaremur, nisi an. 1336. quidam provin-

cia Nobiles adversus Principem rebelles Urbem hanc unà cum omnibus suis documentis Vulcano addixissent. Memoriæ tamen proditum est illam jam Sæculo IX. Stetisse; imò Ammianus Marcellinus lib. 28. c. 5. memorat sub Valentiniano Imperatore Burgundiones inter et Germanos ob Salinam cruentum exarsisse bellum, quod de hujus Urbis Salina intelligi debere videtur, cùm Burgundiam inter et Germaniam nullæ aliæ fuerint tanti momenti, ut belli causa esse possent.

In hac Urbe tres numerantur Ecclesiæ Collegiatæ, quatuor Parochiales, item Monasteria Carmelitarum Discalceatorum, Capucinorum, Minorum Conventualium; Monialium Carmelitanarum, S. Claræ, tertii Ordinis S. Francisci, Visitationis B. V. M. Urselinarum. Patres Oratorii hîc etiam habent Collegium, et Jesuitæ Hospitium*. Adest quoque Xenodochium.

* Alii nunc ibidem hospitantur.

2º Arborosa |: Arbois :| Urbs parva quidem sed populosa, necnon ob præstans vinum, quod solum ejus profert, celebris. Sita est trans Laustinam |: Laustine :| rivum Salinas inter et Poliniacum duabus ab unaquaque leucis; 6. ad Euronotum à Dola, et 9. ad Africum à Vesontione, in valle intra duos montes. Suburbia habet, quæ Urbibus; fossas, quæ hortis; et montes, qui sylvis sunt similes.

3º Poliniacum |: Poligny :| Civitas exigua sed venusta, posita ad rivum, qui Dubi immergitur, 5. leucis ad Euronotum à Salinis, et 13. à Vesontione, in regione frumenti et vini divite. In partitione à Lothario Imperatore Ludovicum Germanicum inter et Carolum Calvum an. 870. factâ Polemniacum nuncupatur, Sæculo sequenti autem Poliniacum seu Polinei dicta fuit. Vetus est, fuitque olim Caput Warascorum inter Sequanos celebrium, qui ad utramque Dubis ripam consederant: unde regio, in qua posita est, Pagus Warascus seu Verascus olim vocata fuit.

In ea numerantur, præter Ecclesiam Collegiatam, quatuor Virorum Monasteria, et unum Urselinarum. Patres Oratorii hîc etiam domum habent, ut et Religiosi Ordinis Sancti Spiritûs. 3500. circiter animas Urbs ista continet.

4º Pons Elaveris |: Pont-Arlier seu Pont-Allier, olim Pont-Elie :| Urbs sita ad Dubim non procul à Jurasso monte, ac propè viam, qua commodè è Francia in Helvetiam transitur. Transitus

ista jam ætate Julii Cæsaris momentosus erat, illúmque lib. 1. c. 6. de Bel. gal. describit: cum modò tractur arx seu Castrum supra rupem fermè inaccessam media ab urbe lenua positum.

In hac urbe præter Ecclesiam parochialem tria sunt Monialium Monasteria; item domus, in qua quatuor aut quinque Jesuitæ morantur.* Incolas numerat circiter 2664.

* modò evanuerunt.

5º. Orgeletum seu Orgelium |: Orgelet vel Orgeles: | Urbs exigua posita ad scaturiginem Valusiæ |: Valouse: | fluvii, qui ad meridiem fluens in Idanum |: Ain: | influit. Frequens est in ea pannorum, qui ibidem conficiuntur, negotiatio. De illa fertur adagium, quòd campos habeat sine herba, fluvios sine piscibus, et montes sine silvis, quòd ipsius districtus propter multos colles, saxa, et rupes admodùm sterilis sit. Adest Monasterium ordinis Cisterciensis. Incolæ civitatis 532. circiter numerantur.

6º. Fanum S. Claudii seu S. Eugenii, vel Sanctus Claudius |: St. Claude vel St. Oyen aut Oyant: | Urbs sita inter montes præaltos ad ripam Lisonæ |: la Lisone: | in confiniis Bugesiæ |: Bugey: | et Gesiæ |: Gex: | 5. vel 6. leucis ad Caurum à Geneva, et 23. ad Austrum à Vesontione. Simplici muro cingitur, et quatuor sunt illius vici; domus habet perpulchras sed plerumque ab Opificibus habitatas, qui ex buxo, quod ibi frequentissimum est, varia minuta conficiunt opera, ut exiguas Sanctorum statuas, rosaria, numismata, et cruces; In his minutis operibus Incolarum divitiæ consistunt, quæ illi inde asportant, qui S. Claudii reliquias veneraturi ad ejusdem nominis et loci Monasterium peregrinantur.

Monasterium istud Sæculo V. anno scilicet 425. sub Jurasso monte à quodam sancto viro, cui nomen Romanus ædificatum, atque primùm hujus montis nomine Jurense Monasterium dictum est, in quod posteà, sequenti fortè sæculo, Regula S. Benedicti introducta fuit. Eodem Sæculo VI. illius Abbas S. Augendus |: Oyen seu Augen: | adeo celebris fuit, ut non modo Monasterium ipsum, sed et tota illius vicinia nomen ~~ipsius~~ hujus Sancti Abbatis sumserit. S. Claudius Principum Palatinorum prosapiâ oriundus, et qui Sæculo VII. floruit, relicto Vesontionensi Archiepiscopatu, quem per sex annorum spatium tenuerat, in illud

se contulit, illiusque duodecimus Abbas factus Antecessores suos, qui omnes Sanctorum fastis adscripti fuerunt, vitæ Sanctimonia ita æquavit, si non superavit, ut summam populi venerationem meritus sit; et miracula, quæ post illius obitum, qui an. 690. contigit, apud ejus sepulchrum facta fuêre variæ conditionis homines huc attraxerunt; atque tandem Monasterium ipsaque Civitas nomen ejus assumserunt.

Omnium horum Abbatum reliquiæ adhuc in hujus Monasterii Ecclesia, ~~asservatur~~ quæ magnifica est, asservantur; inter eas autem eminere videtur integrum S. Claudii corpus, quod unà cum visceribus suis jam per mille sexaginta, et quod excurrit, annos, à die scilicet obitus sui ad præsentem usque diem incorruptum permanet; tangi potest, et quamvis repositorium, in quo jacet, singulis diebus ter aperiatur, populique illius pedes osculari permittantur, miraculum tamen perseverat ita, ut nec aëris humiditas, nec peregrinantium halitus ulli illius putredini ansam hactenus præbuerit. Miraculum istud non modò traditioni innititur, verùm etiam testimoniis et relationibus virorum fide dignissimorum, nempè Abbatum S. Martini Augustodunensis, S. Benigni Divionensis, et Balmensis in Comitatu Burgundiæ, quos Nicolaus Papa V. an. 1447. illuc miserat, ut in illud inquirerent, et Cardinalis de Strata /: d'Estrée :/ tanquam Sedis Apostolicæ Legati an. 1690. in idem Monasterium à Papa missi: sic ille hac de re loquitur: Tam celebris Abbatiæ septa vix ingressos vehementer afficit loci antiquitas, dignitas, religio, reliquiarum multitudo atque præstantia. Eminet enim inter alias venerandum S. Claudii corpus, quod ab annis plus mille intactum et integrum haud sine miraculo asservatur. Adsunt itidem duodecim Abbatum reliquiæ, qui eximiæ pietatis causâ cœlitibus adscripti sunt, adnatum quippe ac pene coævum Francorum Imperio Jurense Cœnobium cæteris omnibus Occidentalis Ecclesiæ Monasteriis facem prætulit, et disciplinæ regularis norma fuit.

Verùm successu temporis ab hac regularis disciplinæ, quam hic celebrat Cardinalis de Strata, norma Monachi discedere visi sunt; jam diu enim deposito Monachali habitu, relicta

que coenobiticâ vivendi formâ Canonicos refe-
runt, et illorum quilibet speciales reditus suos
percipit ac possidet, necnon suo vivit arbitrio.
Nobiles esse, ac quatuor nobilitatis suæ gra-
dus tàm ex paternâ quàm maternâ parte ex-
hibere tenentur, habentque Abbatem Saecu-
larem.

Hæc Abbatia magnis gaudet privilegiis:
Supremum dominium in Urbem et ejus distric-
tum tenuit usque ad tempora Philippi Bo-
ni Burgundiæ Ducis, à quo restrictum fuit.
Abbas etiam jus habet quemque nobilitandi,
spurios legitimandi, delinquentibus et condem-
natis poenam remittendi, &c. Hæc privilegia
confirmavit Galliæ Rex Ludovicus XIV. eâ ta-
men conditione, ut Abbates summ suique Sena-
tûs Vesontionensis supremum dominium agnos-
cerent.

Benedictus Papa XIV. 22. Januarii an. 1742.
Abbatiam istam Sedem Episcopalem fecit, et
Metropoli Lugdunensi subjecit.

Præterea duo adhuc in hac Urbe sunt Mo-
nasteria, unum Virorum, Monialium al-
terum.

§. V.
De Comitatu seu Principatu Montis Belicardensis.

pag. 182.

Comitatum hunc seu Principatum Burgundiæ
Comitatui jungimus, quod eidem adhæreat, olim-
que ejus pars fuerit, unde et etiamnum nunc in
tabulis Geographicis eidem adjicitur, prout jam
suprà annotavimus.

Igitur Comitatus seu Principatus Mons Beli-
cardensis /: die gefürstete Grafschaft Mümpel-
gard seu Mömpelgard, item Mömpelgard;
Montbeliard, Monbeliar, et Montbelliard: /
Limites habet ad Occidentem et Meridiem Comi-
tatum Burgundiæ, ad Septentrionem Ducatum
Lotharingiæ, et ad Orientem Suntgoviam et Al-
sgaugiam seu Principatum Bruntrutanum.

Longitudo ejus ad 7. Miliaria Germanica porrigitur, et ad totidem latitudo. Ad Germaniam etiamnum adhuc pertinet, necnon illius Circulo Rhenano Superiori adjectus est, quamvis modò non secus ac Episcopi Basileensis Principatus seu Alsgaugia, extra illam positus sit.

Comitatus seu Principatus iste Solum habet frumenti, vini, aliarumque frugum ad commodam vitam utilium feracissimum. In eo etiam ferinæ cervina et aprugna abundant, adsunt etiam Ursi, Lupi, Linces, Lytræ, Fibri, Meles, Feles Silvestres, Falcones, Accipitres, aliæque feræ et aves.

Incolæ Lutherani sunt; in quibusdam tamen locis etiam viget Religio Catholica curâ et autoritate Ludovici XIV. Galliarum Regis invecta.

~~[illegible] mercatus~~

~~[illegible] Mons Belicardi [illegible] Belgardum, item Mons Biliardi [illegible] Biligardum [illegible] Mömpelgard [illegible] Mömpelgard, et Mompelgard, Montbeliard, Montbéliard, et Montbeliard [illegible] Principatûs seu Comitatûs Metropolis [illegible] tribuit~~

Memoriâ proditum est Sæculo XI. huic Comitatui dominatum fuisse Ludovicum Comitem de Monsonio (: Monson :) à quo deinde Comites Barenses (: de Bar :) traxerunt originem. Idem Ludovicus pro Imperatore Henrico III. qui rebus Imperii præfuit ab anno 1039. usque ad an. 1056. quo 5.ta Octobris mortuus est, bellum gessit adversus Renatum Burgundiæ Comitem, quem et captivum abduxit. Cùm autem Theodoricus II. ejus in tertio gradu Successor absque liberis ad plures abiisset, Comitatus iste ad Renatum Burgundiæ Comitem devolutus est, cujus uxor Wilhelmina Neocomensis in Helvetia similiter per matrem suam à Theodorico Montis Belicardi Comite prognata erat. Horum ambo-rum filia Agnes Comitatum hunc demùm ad aliam familiam de Monte Falconis (: Montfaucon :)

scilicet, è qua ipsius Maritus Henricus ortus erat,
transtulit: hic anno 1363. vitam posuit relic-
to herede Stephano filio, qui anno 1395. obiit,
ut et ejus filius Henricus, qui an. sequenti 28.
Septembris in prœlio prope Nicopolin* Mœsiæ In-
ferioris seu Bulgariæ urbem occubuit nullo mas-
culo herede relicto: tùm Comitatus iste ad do-
mum Würtembergicam per ipsius filiam Hen-
ricam avi sui Stephani heredem, et Duci
seu Comiti Würtembergico et Teccensi nuptam
pervenit.

Speciali autem Wirtembergicæ Montis Beli-
cardi familiæ Ludovicus Fridericus Friderici Du-
cis secundogenitus dedit initium inità an. 1617.
cum fratre suo primogenito Joanne Friderico
conventione, vi cujus Comitatum hunc unacum
ditione Richovilensi |: Reichenweyler :| p. in
Alsatia Superiore obtinuit; penes cujus succes-
sores permansit usque ad Leopoldum Eberhardum,
qui post initium hujus sæculi diem supremum obiit
relictis quidem tribus filiis, quorum natu major
Comes Sponecuensis |: Von Sponeck :| alii duo Barones
de Spe |: de l'Esperance :| dicti sunt, at non satis legi-
timo, quod Senior Domus Wirtembergica pertendit,
thoro natis. Lite igitur per ipsos adversus Ducem
Wirtembergicum circà Patris ipsorum hereditatem
tàm coram Concilio Imperiali Aulico
ob ipsum Comitatum et ditionem Sponecuensem,
quàm coram Supremo Galliarum Parlamento [illegible]
[illegible] propter ditiones in Comitatu Burgundiæ et Al-
satiâ Superiore sitas et Comitatui huic annexas
motâ et per plures annos protractâ, tandem ab utro-
que Senatu repulsam passi sunt, patris sui ditio-
nibus omnibus memorato Duci assertis cum onere
tamen eisdem quotannis certam quamdam pe-
cuniæ summam tribuendi. Hic notari meren-
tur

1.° Mons Belicardus seu Bellgardus; Mons
Biliardus, seu Biligardus |: Mümpelgard, Möm-
pelgard; Monbeliard, Montbeillard, et Mont-
biliard :| Principatus seu Comitatus Metropolis
cui et nomen tribuit, ad ripam Hallæ |: Hall, Halle :|

* Nicopolis Urbs Mœ-
siæ Inferioris seu Bul-
gariæ ad Istrum am-
nem ubi Danubio im-
mergitur sita 60. leu-
cis Gallicis ad Borea-
tum ab Adrianopo-
li. Excitata per-
hibetur ab Impera-
tore Trajano, post-
quam Sarmatas ibi
fudisset, atque à re-
portatâ victoriâ
græco nomine Nicopo-
lis, id est, Urbs Victo-
riæ dicta. Muris
cincta est Cataractis,
ampla quidem at
malè munita, et
plerúmque à Græ-
cis inhabitata.
Famosam efficit
prœlium, in quo
28. Septemb. an. 1396.
Sigismundus Impera-
tor à Bajazethe Tur-
carum Soldano fu-
sus est desideratis
suorum 20000. ipse-
que Sigismundus sca-
pha Danubium tra-
jiciens ægrè servatus
est. Cladi huic oc-
casionem dedit nimi-
us Gallicanarum Au-
xiliarium Copia-
rum fervor.

seu Alanæ |: Alaine :| fluvii, qui non procul inde Dubi immergitur, sita 4. Leucis gallicis versus Occidentem à Bruntruto, cum Specioso Castro antehac Comitum seu Principum Sede. In novam et veteram dividitur. Ei imminet Arx in Saxo posita olim munita sed nunc devastata. Jam ante Saeculum VIII. in vita quorundam Monachorum Benedictinorum Lexoviensium illius fit mentio, et postmodum Saeculo XI. apud Hermannum Contractum.

Urbs hæc Saeculo præterito à gallis multum afflicta fuit. In ea Rex galliæ Ludovicus XIV. Parochum Catholicum instituit, etsi Cives Lutheri Dogmata Sectentur.

2º. Blamontium |: Blamont :| Urbs cum Castro munito et ejusdem nominis ditione 2. milliariis germanicis versus meridiem à Monte Bellicardo in rupe posita. Olim ad Comites Neocomenses |: Neuburg :| pertinuit, et an. 1506. emtionis titulo ad Ulricum Ducem Wirtembergicum pervenit.

3º. Manduria |: Mandeure :| Oppidum seu Urbs et Dominium milliari versus Meridiem à Monte Bellicardo ad Dubim posita. Antoninus in suo Itinerario Epamanduodurum medio itinere Vesuntionem inter et Clervoriam |: Clerval :| collocat, et Ortelius inde conjicit illud esse Montem Bellicardum; Chifletius vero arbitratur esse Manduriam ad Dubim. Quidam Neotericus Scriptor hîc quærit Augustam Rauracorum, de qua agemus, ubi nobis de Helvetiis Sermo erit.

4º. Clervoria |: Clervall, Clereval, et Clairvaux :| Urbs exigua in Comitatu Burgundiæ ad ripam Dubis posita 6. Leucis gallicis versus Occidentem à Manduria. Dux Wirtembergicus tanquam Comes seu Princeps Montis Bellicardi Urbem hanc et quædam alia Loca in Comitatu Burgundiæ possidet, quæ feuda Burgundica vocantur, sicque Cliens est fiduciarius Coronæ gallicæ.

5º. Horburgum seu Harburgum |: Horburg, seu Harburg :| Oppidum seu Pagus unà cum

castro in Alsatia Superiore ad ripam Elli |: Ill :| fluvii situs milliari circiter à Colmariâ. Verisimile est hoc loco extitisse veterem Argentariam, seu Argentuariam, et Argentoraviam, cujus meminêre Ptolomaeus, Antoninus in Itinerario, Tabula Peutingeriana, Ammianus Marcellinus l. 31. S. Hieronymus in Chronico, et Cassiodorus in Fastis.

Propè hanc Urbem Gratianus Imperator* Germanos devicit 30000. eorum internecione deletis. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Post Saeculum V. hujus Urbis apud Scriptores nulla extat amplius memoria, enimverò tunc penitùs jam devastata jacuit, fortè ab Attilâ, qui in hisce plagis dirè grassatus est. Illius adhuc quaedam supersunt rudera, quae produnt eam amplam fuisse Urbem. Ajunt ex illius ruinis Colmariam fuisse excitatam.

* Gratianus praefuit Imperio ab an. 375. usque ad an. 383.

6º Richenwila |: Reichenweyler, Reichenweyer, et Reichenwiser Urbs cum Castro in Alsatia Superiori milliari circiter versùs Orientem à Caesaris Monte |: Reyserbberg :| posita. An. 1291. cura Nobilium Horburgensium muris cincta fuit. Eorum Successores Waltherus et Burcardus illam unácum variis aliis ditionibus Ulrico Comiti Wirtembergico an. 1324. vendiderunt. Celebratur ab exquisito vino, quod illius vineta proferunt.

7º Sponeccum |: Sponeck :| Castrum cum Pago et Ditione ad ripam Rheni in Brisgoja tribus circiter leucis gallicis ad aquilonem à Brisaco situm. Hoc nomine vocatur filius natu major ultimi Principis Montis Bellicardi.

Sectio III.

De Lotharingiâ.

~~[illegible]~~ 183.

Lotharingia |: Lothringen, La Lorraine seu Lothier :| Sub hoc nomine pars maxima Regionis veterum Leucorum, Verunorum, et Mediomatricorum continetur. Horum ultimorum populorum primùm Saeculo V. fieri coepit mentio: at reliquos duos celebrat Caesar in suis Commentariis. Populi hi potentes erant, ipsorumque Regio semper magni fuit ambitûs. Prima illorum fata fuêre, quòd Romanorum jugo se subdere fuerint adacti; necnon hisce totius orbis domitoribus paruerunt usque ad Francorum Monarchiae initium, ad hanc usque epocham Barbarorum irruptionibus multoties graviter afflicti fuerunt. Circa Saeculi V. ~~initium~~ medium sub Francorum Dominio respirare visi sunt; enimverò hi illos adversùs Barbaros egregiè tutati sunt.

Regio hac facta est pracipua pars Regni Austrasiæ, cujus Metæ Civitas Metropolis fuit, quod in partitione à Magni Clodovæi, et Magni Clotarii (4 filiis) facta fuit erectum. Primùm Lotharingiæ nomen adepta est sub Lothario II. Lotharii I. Imperatoris filio et Ludovici Pii Nepote, cui an. 855. sub Regni titulo cessit in partem, quod Regnum Lotharii dictum est, ex quo nomen Lotharingiæ (: Gallicè primùm Loherregne, deinde Lorrene, ac denium Lorraine :) effictum fuit.

Postmodùm Regio hac Regnum esse desiit, ac in duos amplos Ducatus divisa est, quorum unus Lotharingia Superior seu ad Mosellam, alter verò Lotharingia Inferior seu ad Mosam dicti sunt. Denique antiquato Lotharingiæ Inferioris nomine, sola Superior nomen hoc retinuit, quam circà an. 1048. Henricus III. Imperator cognomento Niger Gerardo ab Alsatia Castiniaci (: Castiniac :) Comiti et Conradi Imperatoris consanguineo sub Ducatûs titulo tradidit, à quo recta linea omnes Lotharingiæ Duces deinceps descenderunt usque ad Franciscum I. Imperatorem. ~~modo gloriosissimè Imperii Germanici habenas moderantem.~~

Hæc Superior Lotharingia Germaniam inter et Franciam posita est, limitésque habet ad Septentrionem Ducatum Luxemburgicum et Archiepiscopatum Trevirensem; ad Orientem Alsatiam et Ducatum Bipontinum; ad Meridiem Comitatum Burgundiæ, et ad Occidentem Campaniam. Longitudo ejus est circiter 40. et latitudo fermè totidem leucarum. Regio amoena omni frumentorum genere, vino, canabo, lino, feris, piscibus, pecoribus, rapis, &. et generatim cunctis rebus vitæ necessariis abundans. Vireta habet eximia, ingentes sylvas, ferri, argenti, &. fodinas, necnon præstantes salinas.

Innumeri penè illam perfluunt fluvii: præcipui et magis celebres sunt Mosa (: La Meuse :) Mosella (: La Moselle :) Salia (: La Seille :) Murta

166

|: la Meurte :| Sara seu Sarus |: la Sare :| &c. Suavis et temperatus in ea spirat aër.

Lotharingi sunt generosi, laboriosi, Principi suo fidelissimi, Religioni Catholicæ addictissimi; ad artes et scientias idonei, quibus tamen militiam præferre videntur. Frumento, vino, et telis negotiantur, cæterùm ipsis exiguum est cum exteris regionibus commercium, quòd apud se habeant, quæcumque eis sunt necessaria, fluviisque navigabilibus careant.

Lotharingia modò trifariam dividitur scilicet in Ducatum Lotharingiæ, Ducatum Barensem, et tres Episcopatus Metensem nempè, Tullensem, et Verodunensem.

§. I.

De Ducatu Lotharingiæ. pagi 134.

Ducatus Lotharingiæ |: le Duché de Lorraine :| cui Principes sub Ducum titulo hactenus, et jam à longo tempore supremo, et à nemine pendente imperio, dominati sunt; limites habet ad Septentrionem Episcopatus Metensem, Tullensem, et Virodunensem; item Ducatum Luxemburgicum, et Archiepiscopatum Trevirensem; ad Orientem Alsatiam et Ducatum Bipontinum; ad Meridiem Comitatum Burgundiæ; et ad Occidentem Campaniam. Longitudo ejus à Longo Vico |: Longwy :| usque Phalseburgum |: Phalzbourg :| est 35. usque 40. latitudo autem à Barro Ducis |: Bar-le-Duc :| usque Valdersingum |: Vaudrevange :| 25. usque 30. leucarum.

Olim Lotharingiæ Duces Principatûs sui investituram ab Imperatoribus Germaniæ acceperunt, Sique Imperii Principibus annumerati fuêre, at successu temporis sensim ac sensim se ipsos in libertatem asseruerunt, necnon juramenti, quod Imperatoribus præstabant, religione exsolverunt: id ad ætatem Philippi Pulchri Franciæ Regis referri debere videtur, tum enim Lotharingiæ Duces Franciæ Regibus adhærere cœperunt, undè facile ipsis fuit ab Imperio Germanico secessionem facere, adeò, ut sub Carolo V. Imperatore solemni transactione Norimbergæ Ferdinandum Romanorum Regem Caroli V. fratrem, Imperium inter, et Antonium Renati II. fili-

um et Lotharingiæ Ducem an. 1542. initâ, et anno sequenti à Carolo V. confirmatâ, Dux Lotharingiæ tanquam liber, supremus, nullique subjectus Princeps agnitus fuerit, p.

Anno 1634. Ludovicus XIII. Franciæ Rex Ducatum hunc occupavit, postquam Carolum IV. Ducem ob Barri Ducatum feudatarium suum læsæ Majestatis, Foloniæ et rebellionis reum declarasset. Anno 1661. tamen Ludovicus XIV. ei Ducatum suum restituit, quorum an. 1662. 10. feb. idem Carolus conventionem iniit, vi cujus eidem Ducatus Lotharingiæ et Barri cedebat ab ipso post mortem suam possidendos, quæ sequenti anno 2. aug. confirmata, et sequenti die utrinque subscripta fuit. At an. 1670. orta inter Ducem hunc et Ludovicum XIV. nova dissensione hic Ducatus hos denuo occupavit Duce expulso, qui an. 1675. mense Septembri vitam posuit in pago Albach Birchofeldiam |: Birkenfeld :| inter et Tabernas Mosellanicas |: Bern=Castel :| Rex Franciæ Ducatus hos tenuit usque ad an. 1697. quo in pace Ryswicensi eosdem Leopoldo Duci restituit. Tandem vi pacis an. 1736. Viennæ in Austriâ Carolum VI. Imperatorem inter et Ludovicum XV. Franciæ Regem conclusæ Franciscus Lotharingiæ et Barri Dux, ~~ortia~~ Imperator ~~[illegible]~~, hosce Ducatus Stanislao Regi Poloniæ Regno suo à gentilibus suis exturbato cessit, post illius mortem Regno Franciæ in perpetuum adjungendos. Eorum possessionem iniit Stanislaus 21. Martii an. 1737. et Francisco Duci illorum loco Magnus Etruriæ Ducatus datus fuit.

In Lotharingiæ Ducatu occurrit

1.º Nancejum, Nancium, seu Nantium |: Nancy :| Urbs ampla et venusta totiusque Ducatûs Caput, posita 100. circiter passibus à Murta |: Meurte :| fluvio, 20. leucis à Luxemburgo ad Euronotum, 30. ad favonium ab Argentinâ, 10. ad Euronotum à Metis, 4. ad Eurum à Tullo Leucorum, et 5. ad Euronotum à Mussiponte.

Antiqua non est, nec ante Sæculum XII. nota fuit. an. 1475. Carolus ultimus Burgundiæ Dux illam obsedit et obtinuit Ducémque Renatum Ducatu suo exactum apud Germanos et Helvetios auxilia quærere compulit; hos an. 1476. adortus Carolus ab ipsis bino prælio fusus est, unde et Renatus Nancejum denuo obtinuit; urbem hanc idem Carolus sub ejusdem anni finem denuo obsedit, at advenientes Germani et Helvetii 5. Jan. an. 1477. inito cum Burgundis prælio eos fuderunt, in quo ipse Carolus eorum Dux interiit. Renatus et ipsius

Successores deinceps Nanceium quiete possederunt, novámque urbem ad normam exactam dutisque ad lineam viis necnon variis instructam propugnaculis veteri addiderunt, cui haec Castri loco fuit. Magnum ~~opus~~ Opus istud Henricus Dux, qui an. 1624. 30. Julii mortuus est, perfecit. Posteà Civitas haec eadem ac Ducatus ipse fata habuit, quae hic repetere non juvat.

Nanceji tres parochiales Ecclesiae numerantur, inter quas eminet ea, quae Primatialis dicitur, ampla et magnifica Ecclesia. Praeter has multae adhuc Ecclesiae collegiatae ac aliae in hac Urbe numerantur, ut et varia tùm Virorum tùm mulierum Monasteria, quae hic recensere nimis longum foret, Solummodò notare placet duas Abbatias ~~[illegible]~~ Ordinis S. Benedicti, unam virorum, cui olim praefuit Celebris Augustinus Calmet Abbas Senoniensis, alteram monialium. Jesuitae hic quoque bina possident Collegia, quae, quantum scimus, nondum deseruêre.

Nanceium est patria famosi Exjesuitae Ludovici Maimbourg, qui Saeculo praeterito in Regaliae dissensione Regem Galliae inter et Papam Innocentium XI. orta Parisiis degens vulgatis adversus Sedem Apostolicam plerumque mendacibus libellis Ludovici XIV. partes totis viribus tueri conatus est, ob id jussu Pontificis Societate ejectus fuit.

2º. Mussipontum seu Mussipontium |: Pont-a-Mousson :| Satis pulchra et ampla Civitas cum titulo Marchionatûs sita 5. leucis ad Caurum à Nanceio, et totidem ad Africum à Metis, ad Mosellam fluvium, qui illam in binas partes dividit, quarum una est Dioecesis Tullensis, altera Metensis, haec vetus est, prior autem nova et amplior meliusque aedificata, atque primùm SaeculoXII. à Comite Barrensi fundata fuit.

Carolus IV. Imperator an. 1354. illam titulo Marchionatus decoravit, ac postmodùm liberam Imperii Civitatem creavit, omnibúsque aliarum Imperii Civitatum praerogativis donavit, id factum Metis, et an. 1373. Pragae ab ipso confirmatum. at deinceps Lotharingiae Ducum facta est.

Mussiponti tres numerantur Ecclesiae parochiales, quarum una est Collegiata SaeculoXIII. a Theobaldo Comite Barrensi fundata. Adsunt praetereà Monasteria Religiosorum S. Antonii; Canonicorum Regularium S. Augustini Congregationis S. Salvatoris; Capucinorum; Carmelitarum, Fratrum Mi-

rorum; Præmonstratensium, quorum Ecclesia est magnifica; Monialium S. Claræ, Congregationis B.V.M. Carmelitanarum, &c. item Seminarium pro octo Clericis. Jesuitæ hîc etiam habent Collegium.

Adest etiam Universitas an. 1572. à Carolo III. Lotharingiæ Duce fundata. In ea Jesuitæ Artes liberales et Theologiam docent.* Gregorius Papa XIII. ei Seminarium pro Scotis adjunxit.

* An adhuc adsint, ignoramus.

3º Nomenium |: Nomeny: | Urbs exigua cum titulo Marchionatûs posita ad Saliam |: Seille: | fluvium 5. leucis ad Septentrionem à Nancejo, et totidem à Metis inter binas has civitates. Olim præcipuis Metensis Episcopatûs urbibus annumerabatur. Principum Vadani-Montis |: Vaudemont: | Comiti in feudum ab Episcopo Metensi an. 1551. data fuit, initio præteriti Sæculi ad Henricum Lotharingiæ Ducem à Francisca unica Philippi Emanuelis Vadani-Montis Principis filia et herede titulo emtionis pervenit, qui tanquam Marchio Nomenii immediatus Imperii germanici Vasallus seu Feudatarius agnosci voluit.

4º Saravus Ludovici, Fanum S. Ludovici ad Saram, seu Castellum Ludovici ad Saravum |: Sarlouis, Sar-Louis, seu Saar-Louis: | Urbs munitissima jussu Ludovici XIV. an. 1680. à fundamentis excitata et intra quatuor vel quinque annos perfecta, sita est ad Saram seu Saravum |: La Sare: | flumen in isthmo peninsulæ, quam flumen hoc efformat, sex leucis à Ponte Saravi |: Sarbruck: | et decem à Metis.

In pace Risvicensi an. 1697. conclusa, in qua Leopoldus Lotharingiæ Dux in suos Status et Dominia restitutus fuit, Rex Galliæ urbem hanc sibi servatam voluit.

Duæ sunt ejus portæ sibi invicem oppositæ; vicos habet elegantes et ad normam exactos, quorum medium occupat amplum forum, in uno illius latere collocata est Ecclesia parochialis, in altero domus Præfecti, cætera illius latera stipant ædes civium æqualis et elegantis symetriæ. Peninsula speciem locus refert, cui in casu obsidionis aquæ superinduci possunt. Adsunt duo Monasteria scilicet S. Francisci Recollectorum et Capucinorum.

5º Pons Saravi |: Sarbruck: | Urbs sita in confiniis Alsatiæ Inferioris ad Saravum |: la Sare: | fluvium, qui ponte trajicitur, 8. leucis ad orientem à Marsallo |: Marsal: | 2½ ad occidentem à Phalsburgo |: Phalz-

bourg: | et 20. ad Euronotum à Metis. Diversa ab illa, de qua articulo praecedenti mentionem fecimus, et à qua Saravum Ludovici seu leucis distare diximus.

Urbs, de qua hîc loquimur, ipsa est, quae in veteribus Itinerariis, in quibus via à Metis Argentinam praescribitur, Pons Saravi nuncupatur. Olim Episcoporum Metensium erat, tandem titulo emtionis ad Duces Lotharingiae pervenit circa an. 1563. cum supremo illius dominio omnique jurisdictione. Eam saeculo sequenti Ludovicus XIII. Franciae Rex adversus Carolum IV. Lotharingiae Ducem belligerans occupavit; atque ab eo tempore penes Franciae Reges mansit. Ajunt illam antiquitus fuisse liberam Imperii Civitatem.

6º. Phalseburgum |: Phalzbourg; Pfaltzburg: | Urbs exigua et admodum munita cum veteri castello, à quo protegitur, sita Alsatiam inter et Lotharingiam sub monte Vogeso in loco eminenti duabus leucis à Tabernis Alsaticis |: Saverne: | et undecim ad Caurum ab Argentina. Antehac momentosa videbatur ex eo, quod per eam servaretur communicatio trium Episcopatuum Metensis, Virodunensis, et Tullensis cum Alsatiâ. Titulo Principatus gaudebat, atque olim Episcoporum Metensium erat, posteà facta est Episcoporum Argentinensium, tùm denuò Metensium, deinde ad Duces Lotharingiae pervenit, demùm sub Duce Carolo IV. ad Reges Franciae, penes quos hactenus permansit.

7º. Spinalum seu Spinalium |: Espinal: | Urbs antehac ampla et fortibus muris ac propugnaculis cincta. Sita est ad Mosellam versus montem Vogesum 4. leucis ad Caurum à Romarico-Monte |: Remiremont: | et 14. ad Euronotum à Nancejo, haud procul à Confiniis Comitatus Burgundiae. Antiquissimum fuit Metensis Episcopatûs dominium; quidam volunt eam illius jam saeculo VII. fuisse, tunc scilicet, cùm S. Goërius Metis Episcopus esset, quod tamen valdè incertum est; id duntaxat compertum habetur, nempe circà finem saeculi X. Spinalium ad Adalberonem II. Metensem Antistitem pertinuisse, necnon sedem Episcopi fuisse. Idem Adalbero in hac urbe elegans Monialium sub regula S. Benedicti Monasterium construxit ac dotavit, in illudque ossa S. Goërici, quae priùs Metis in Ecclesiâ S. Symphoriani

quiescabant, transtulit. At Moniales ista jam Indum exuto S. Benedicti jugo ad Statum Saularem transierunt facta Canonica.

Duces Lotharingiæ primùm Urbis et districtûs Spinalii advocati fuerunt, deinde Domini. Urbem hanc an. 1670. exeuntis Ludovici XIV. sub Marescallo Crequio [i Crequy:] obsedit, obtenta suis munitionibus nudata fuit. Spinalium dicta videtur à voce Spinal, quatùm vulgi linguâ montis devexum significabat, quòd in montis devexo posita esset.

8°. Romericus Mons, Romaricus Mons, Castrum Romaricum, item Avendi Castrum [: Remiremont:] urbs exigua posita in pede Montis Vogesi in valle, et ad sinistram Mosellæ ripam 17. leucis ad Euronotum à Nanceio, 11. ad Caurum à Monte Beligardo, et 22. ad Euronotum à Vesontione, Celeberrima totius Vogesi Civitas ob Illustre et Augustum Canonicarum Capitulum, quod S. Petri Collegium et Ecclesia dicitur; hæ Canonicæ omnes ex primæ sunt nobilitate, earúmque Abbatissa S. R. I. Princeps est.

Olim Urbs hæc ad orientalem Mosellæ ripam sita erat supra montem, ubi S. Romaricus Monachus Luxoriensis Castrum habuit sibi proprium, cui nomen Avendum [: Habendi:] erat, ejus loco duo construxit Monasteria pro Monachis unum, et pro Monialibus alterum sub Regula et Instituto S. Columbani, quæ tùm Luxovii vigebat, cui Sæculo VII. juncta est seu potiùs successit Regula S. Benedicti. Cùm autem Sæculo IX. ab Hungaris seu novis Hunnis, qui sub regno Ludovici Arnulphi filii Rhenus trajecto has regiones crudeliter devastabant, locus iste penitùs et è fundamentis exiisus fuisset, postmodùm in planitie ad alteram Mosellæ partem loco commodiori nova Ecclesia novæque ædes sub nomine et invocatione S. Petri ædificatæ fuerunt retento nihilominùs veteri Romarici Montis nomine.

Monachi Benedictini contendunt Virgines illas quæ in novas has ædes seu Monasterium introductæ fuerunt, Moniales Ordinis S. Benedicti fuisse; id tamen ~~hodierna~~ hodierna Canonica negant, quamvis illarum Abbatissæ post hanc electionem tria vota paupertatis, obedientiæ, et castitatis secundùm Regulam S. Benedicti emittant.

Monton, in quo priùs extabant duo praedicta Monasteria, et qui Lodie adhuc, ob multitudinem virorum Sanctimoniâ celebrium, qui illum incoluerunt, Mons sanctus vocatur, postquam longo tempore desertus fuit, tandem Canonici Regulares S. Augustini habitarunt usque ad an. 1623. quo loum Monachis Benedictinis Congregationis SS. Vitoni et Hidulphi cesserunt.

Romarimus Mons olim Imperio subjecta Civitas erat, cujus tutelam et Advocatiam jam à longo tempore Imperatores Ducibus Lotharingiæ commiserant et tradiderant, cujus investituram usque ad Carolum IV. qui an. 1627. illam ab Imperatore Ferdinando II. accepit, ab ipsis acceperunt. at postmodum jus istud advocatiæ in dominium à Lotharingiæ Ducibus conversum fuisse videtur.

9.° Plumbaria |: Plombiers :| Oppidum seu Urbs in monte Vogeso sita. cui montes præcipiti et arboribus vasti nemorum loco sunt, 17. leucis à Nanceio, 5. à Spinalio, et 2. à Romarico monte illiusque ditionis, fontibus mineralibus seu Thermis suis tota Europa celeberrima, idque jam à Romanorum temporibus. circà annum ab U.C. 428. Statius Gabiarum Batritius et Romanorum Belli Dux primus esse dicitur, qui calidas Plombariæ aquas colligi et cogi fecit, ut iis tanquam balneo uterentur ægroti et vulnerati milites sui. Julius Cæsar quatuor magnificorum balneorum ibidem fundamenta circa an. 695. Urbis Romæ jecit adeò solidæ structuræ, ut Lodiedum adhuc subsistant.

Urbs hæc seu Oppidum nomen habere videtur à plumbi particulis, quibus fontes seu thermæ ibidem sunt impregnatæ.

10.° Vandemontium, Valdemontium, Vadani, Vadanus et Valdrus mons |: Vaudemont :| Oppidum et Castellum cum titulo Comitatûs primùm, deinde Principatûs. Situm est Mosellam inter et Morsam loco eminenti 6. Leucis ad Africum à Tullo, et totidem à Nanceio versus meridiem.

Oppidum istud initium habuit cum Castello, quod à Gerardo ab Alsatia Lotharingiæ Duce ex-

tructum fuit. Olim hereditarius Lotharingiæ Prin-
ceps Valdemontii Comes nuncupari solebat; postmodùm
hoc titulo Principes natu minores insigniti fuêre.

Adest hîc præter parochialem Ecclesia Collegiata ab
Henrico III. Valdemontii Comite an. 1325. fundata. Oppi-
dum istud in regione totius Lotharingiæ frumento fer-
tilissimâ situm est.

11º. Fanum S. Nicolai |: St Nicolas: | Urbs sita ad Murtam
2. leucis ad orientem à Nanceio, et 3. ad occidentem à Luna-
villa. Nomen sortita est à S. Nicolao, qui ibidem
magna devotione colitur. Olim nonnisi pagus erat
Portus dictus. Adest Ecclesia elegantissima nulli
cedens Cathedrali S. Nicolao dicata; in ea asservatur
digitus hujus Sancti argenteo Brachio inclusus, ab ur-
be Bario in Apuliâ à quodam Lotharingo sub finem
Sæculi XI. huc allatus. E columnis hujus Ecclesiæ in-
numeræ pendent catenæ, quas per intercessionem S.
Nicolai ab Infidelium captivitate ~~pro~~ miraculosè li-
berati attulerunt et in anathema eidem appende-
runt. Continuo peregrinantium confluxu Pagus
iste factus est ampla et populosa Civitas. Eccle-
siam hanc administrant Benedictini Congregationis
SS. Vitoni et Hidulphi ubi et magnificum habent mo-
nasterium.

12º. Luna-Villa, seu Lunaris villa |: Luneville: | Urbs
venusta in amoena planitie sita ad Vezulam |: Vezoule
seu Vezouse: | rivum, 5. leucis ad Euronotum à Nanceio,
et 25. ad Zephirum ab Argentorato. Antiqua est, et
jam à Sæculo X. titulo Comitatûs gaudet. Munimen-
tis instructa erat, quibus Galli occupata Lotharin-
giâ, eam nudârunt. Adest in ea magnificum
palatium, in quo Duces sæpiùs resederunt, ac præci-
puè Leopoldus, qui continuò sedem in eo habuit. Pa-
latium istud sub finem an. 1718. repentino ac improvi-
so deflagravit incendio, at an. sequenti denuò ædifi-
catum et pristino statui restitutum fuit.

Sub initium hujus sæculi idem Dux Leopoldus hîc no-
bilium Academiam fundavit et instituit. Adest
etiam Monasterium Canonicorum Regularium S. Au-
gustini Congregationis S. Salvatoris sub nomine S. Re-
migii; an. 990. à Folmaro Comite Metensi fundatum
fuit pro Monachis Benedictinis; quorum loco posteà
Moniales in illud introductæ fuerunt, hæ an. 1535. dic-
tis Canonicis Regularibus locum cesserunt. Monaste-
rium istud extra urbis muros positum erat, at ubi an.
1587. à Germanorum et Hugonotorum illac transeun-

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

tium copiis excisum fuit, tùm in Urbem translatum est. Adest etiam Beneficium Equestre S. Joannis Hierosolymitani seu Equitum Melitensium. Patres Minimi hic etiam habent Conventum. Adsunt quoque Sorores Hospitalariæ tertii Ordinis S. Francisci an. 1481. à Renato II. Duce Lotharingiæ fundatæ, item Moniales Congregationis B. V. M. ab an. 1629. Denique ex "trà" muros extat Nosocomium Commune, quod an. 1707. loco veteris ruinâ collapsi ope ludicræ schedularum sortitionis |: Loterie :| Dux Leopoldus extrui curavit.

§. II. 185.

De Barensi Ducatu

Ducatus Barensis |: Le Duché de Bar, seu le Barrois :| bina Mosæ latera occupat Ducatum Lotharingiæ inter et Campaniam. Amplus est, ut qui longitudine sua 30. leucas, latitudine verò 16. æquet. Initio Comitatus duntaxat erat, Specialésque suos habuit Comites Regum Franciæ Vasallos seu Clientes fiduciarios, inter quos Robertus Sæculo XIV. sub Joanne Rege Franciæ propriâ auctoritate sibi Ducis titulum arrogavit, quem deinde ipsius Successores retinuerunt. Tandem Renatus Siciliæ Rex et Provinciæ Comes, cum ei unicum filium suum Joannem mors eripuisset an. 1474. Renato Lotharingiæ Duci filiæ suæ Yolandæ filio Ducatum Barensem testamento adscripsit, quem et ille à Ludovico XI. qui post mortem dicti Siciliæ Regis illum occupaverat, obtinuit ea lege, ut quemadmodùm priores Barii Duces, eidem fidelitatis juramentum, seu, ut vocant, homagium præstaret. Ludovicus XII. eidem Renato omnia Regalia jura supremámque in hoc Ducatu jurisdictionem concessit, quam concessionem Franciscus I. Antonio Duci confirmavit.

Ducatus iste iisdem fatis obnoxius fuit ac ipsa Lotaringia, tandemque 30. octob. an. 1735. in præludiis pacis et anno sequenti in ipsa pace Franciæ Regem inter et Imperatorem Carolum VI. Viennæ conclusa Stanislao Regi Poloniæ cessus fuit, cujus ipse possessionem 8. feb. an. 1737. adiit. Notatur hic

1° Barroducum |: Bar-le-Duc :| Civitas Caput Ducatus, cui et nomen impertit. Sita est in Devexitate collis tribus leucis ad Caurum à Ligniaco |: Ligny :| quinque ad Eurum à Fano S. Desiderii |: St. Dizier :|

campaniæ Urbe, duodecim ad favonium à Tullo, et 16.
itidem ad favonium à Nanceio. Dividitur in Supe-
riorem et Inferiorem, hanc alluit Orna |: Orne seu Or-
2 quo ney:| rivus in quo sunt eximiæ truttæ. Ædificata et mu-
nita fuit an. 951. à Friderico I. Duce Barensi Hugo-
nis Capeti Sororio, ut repagulum esset adversus Cam-
panorum incursiones, unde Barrum seu potius Bar-
ra à voce Gallica Barre, quæ repagulum seu Sep-
tum significat, dicta videtur.

Anno 1632. Ludovicus XIII. Rex Galliæ adversus Caro-
lum III. seu IV. Lotharingiæ Ducem bellum gerens Ur-
bem hanc occupavit, atque Castrum ejus in rupe col-
locatum demolitus est. an. 1650. Hispani et Lo-
tharingi illam recuperârunt; at an. 1653. Rex Galliæ
illam denuò obtinuit, cui et vi pacis ipsum inter et
Carolum IV. Lotharingiæ Ducem an. 1659. initæ re-
licta fuit. verum an. 1697. in pace Risvicensi
Lotharingiæ Duci Leopoldo restituta fuit. Modò
Regi ~~Principi Stanislao paret.~~ Galliæ paret.

urbs inferior venusta splendidisque ædibus et latis
plateis superbit. Adsunt etiam aliquot Ecclesiæ
et Collegia. In ea optimi gladiorum capuli con-
ficiuntur. Vinum Barense est excellentissimum
nec Campano palmam cedit.

2°. Commerciaum seu Commercium |: Commerci
seu Commercy:| Urbs angusta sed venusta cum ti-
tulo Principatûs, posita ad Mosam 3. leucis à Fa-
no S. Michaëlis |: St. Miel seu St. Michel:| versùs
Meridiem, 5. à Tullo versùs Occasum, et 6. à Bar-
roduco versùs Orientem. In ea magnificum visitur
Castellum.

olim ad Theodoricum Lotharingiæ Ducem Ge-
rhardi ab Alsatia filium pertinuit, qui eam Epis-
copo et Ecclesiæ Metensi cessit, ejus loco recepta
urbe Bosonis Villa |: Boussonville:| in Lotharingia
Germanica. Episcopus deinde Commerciaum
in feudum tradidit certis Nobilibus, qui Domicelli
|: Damoiseaux:| nuncupabantur, ab his ad Comites
Pontis Saravi |: Sarbruck:| dein ad Comites Nassovio-
Vilburgenses |: Nassau-Weilburg:| p. tandem ad Duces
Lotharingiæ titulo emtionis pervenit. Et post-
quam Dux Leopoldus vi pacis Risvicensis in suas
Ditiones restitutus fuit, Ludovicus XIV. an. 1707. cum
eo conventionem iniit, qua illi Commerciaej et agri
ejus supremum dominium supremamque jurisdictio-

nis potestatem cessit. Vi præliorum pacis Viennæ an. 1735. Subscriptorum Principatus iste Stanislao Poloniæ Regi traditus est relicto tamen Duris Leopoldi Vidua, dum viveret, illius usufructu, quo an. 1745. Commeriaci diem Supremum obiit.

3°. Franum S. Michaëlis |: St. Michel, et per nominis corruptionem St. Miel seu St. Mihel :| Urbs satis Spectabilis, et Caput insignis et amplæ Præfecturæ Mosam inter et Mosellam ad Ducatûs Luxemburgii confinia posita. Sita est ad Mosam 8. leucis ad Euro-Aquilone-Mesem à Barroduno, 9. ad Euronotum à Verodunis, et 14. ad Caurum à Nanceio.

Nomen habet ab ejusdem nominis Monasterio Benedictino ibidem à Vulfoaldo Majore Domus Childerici Junioris Austrasiæ, et postmodùm Franciæ Regis circà an. 660. fundato multisque prædiis dotato. at Friderieus Mosellanus Dux creatus sub titulo advocatiæ et protectionis illud occupavit adtractis sibi permultis illius prædiis et juribus. Tandem Comites et Duces Summum et absolutum in hanc civitatem et Monasterium obtinuerunt dominium, Caputque constituerunt Præfecturæ, quam illius nomine vocaverunt.

4°. Longus Vicus seu Longovicum |: Longwy, seu Longovi, item Longuvic, et Longuvick :| Urbs cum Castello et titulo Comitatûs, sita in confiniis Ducatus Luxemburgii 4. leucis ab Orolauno |: Arlon :| 5. à Monte Medio |: Mont-Medi :| versùs Theodonis villam |: Thionville :| et Luxemburgum.

Olim Urbs hæc una cum suo Agro seu districtu propriis suis habuit Comites, qui a nullo pendente potestate ei dominati sunt; titulo hereditatis ad Duces Lotharingiæ pervenit, et an. 1292. ad Comites Barenses mâ cum omnibus ad eam pertinentibus feudis et subfeudis titulo emtionis ~~pervenit~~ devoluta est, denuum una cum Ducatu Barensi denuò Ducum Lotharingiæ facta est, atque penes ipsos mansit usque ad Carolum IV. quem primum Ludovicus XIII. deinde Ludovicus XIV. Galliæ Reges Ducatibus suis exturbârunt.

Urbs hæc dividitur in Superiorem et Inferiorem, seu in Novam et Veterem, hæc in imâ valle posita est et antiquis moenibus cincta; in ea nihil memoria dignum occurrit præter rotundam fortem et præaltam turrim more antiquo constructam. Supe-

riorem seu Novam Ludovicus XIV. post pacem Noviomagensem an. 1679. conclusam locoeminenti à fundamentis erexit validisque instruxit munimentis, ut esset Campaniæ et trium Episcopatuum Metensis, Tullensis et Verodunensis adversus Ducatum Luxemburgicum propugnaculum. In pace Ryswicensi anno 1697. conclusa, in qua Lotharingiæ Duci Leopoldo omnia sua dominia reddita fuêre, Ludovicus XIV. Urbem hanc et Præfecturam ejus sibi servatam voluit stipulato tamen æquivalente Duci huic ab ipso pendendo: at cùm postea hac de re variæ difficultates suborta essent, tandem an. 1718. 28. Jan. sublatæ fuerunt initâ conventione, vi cujus Rex Galliæ nonnisi Urbem ipsam et aliquot ei circumjacentes pagos retinuit, cæteris Præfecturæ locis Duci Leopoldo restitutis.

188. 278.

§. III.

De tribus Episcopatibus Metensi, Tullensi, et Verodunensi.

Tres isti Episcopatus inter binos Lotharingiæ et Barrii Ducatus concluduntur. Metensis præcipua sui parte intrà Septentrionales horum Ducatuum plagas positus est, reliquis verò intrà Lotharingiæ Ducatum coarctatur ita tamen ut aliqua sui parte versùs Septentrionem Ducatui Luxemburgico confinis sit, Tullensis Metensi meridionalis est, atque ad Occidentem Ducatum Barensem et quâdam Campaniæ, ad Septentrionem verò, Orientem et Meridiem Lotharingiæ Ducatum habet. Verodunensis verò versùs Septentrionem situs Ducatu Barensi concluditur.

Episcopatus isti quoad temporalia Imperii feuda fuêre, neenon Episcopi Imperii Principibus adnumerabantur, ac Dominiorum suorum investituram ab Imperatoribus Germanis semper acceperunt: at ubi Ludovicus XIII. an. 1627. Veronæ Castrum propugnaculis instructum extrui curavit, atque circà an. 1631. Marsalium |: Morsal:| et Medianum Vicum |: Moyenvic:| occupavit, tùm supremam jurisdictionis potestatem Supremúmque et absolutum dominium in has tres Civitates et temporalia horum trium Episcoporum sibi asseruit, novúmque Senatum, seu, ut ajunt, Parlamentum in Civitate Metensi instituit, cui tres Civitates istas et Episcopatus unà cum adcompetentibus Dominiis subjecit; quod Collegium 26. Aug.

an. 1633. muneris sui functiones obire coepit. Dominium istud Ludovico XIV. in pace Westphalica an. 1648. confirmatum fuit.

Notatur hîc

1° Meta |: Metz :| antiquissima et munitissima Civitas Sedes Episcopalis q et Caput Agri et Episcopatus Metensis |: Pays Messin et l'Evechè de Metz :| quibus nomen tribuit, sita ad confluentem Salicæ |: la Seille :| et Mosellæ inter Tullum, Verodunum, et Trevirim, 6. leucis à Mussiponto, 10. a Nanceio ad Septentrionem, et totidem à Luxemburgo ad Meridiem. Vetera ejus nomina sunt Divodurus, Divodurum, Divodurum Mediomatricorum, Mediomatrici, Civitas Mediomatricorum, et per contractionem Genitivi pluralis numeri Civitas Mediomatricûm, quo nomine Cæsar et Ptolomæus usi sunt. Quidam Historiographi non adverten-tes Mediomatricum esse Genitivum Mediomatrii Nominativi pluralis numeri, ex eo Nominativum generis neutrius singularis numeri fecerunt, atque Civitatem hanc Mediomatricum dixerunt.

q Metropoli Trevirensi subjecta,

Ab aquarum fontibus, qui in illius fossis scaturiunt Divodurum dictam fuisse quidam arbitrantur ab antiquis Gallis nominibus Diu, quod fontem, et Dur quod aquam significat: alii volunt vocem Diu veteri gallorum linguâ Deum significare, adeoque Divodurum idem esse ac aquam divinam.

Quidquid hoc de re sit, Sæculo IV. populi sui nomen gestare cepit, atque ab Ammiano Marcellino Mediomatrici nuncupatur, quod nomen à Scriptoribus usque ad Sæculum XI. usurpatum invenitur; nihilominùs Statim Sæculi V. initio etiam Metis et Meta dicta fuit, cui verò nomen hoc in Notitia Imperii, quæ sub Honorio et Valentiniano Imperatoribus erat in usu, multoties legitur, idque adeò verum est, ut ab Idacio* in Chronico, quod eodem Sæculo edidit, Urbs hæc Metis vocetur.

Hujus nominis origo nascitur, quòd nullus fide dignus Scriptor illam nobis detexerit. Quidam enarrarunt illud à quodam Bellibure Romano, cui Metius nomen, provenisse; sic rem narrant: Cùm Civitas hæc Julio Cæsari se dedere remisset, tum ipse Marium Metium cum ingenti exercitu ad illam obsidendam

*Idacius Lamecæ |: Lamego :| in Lusitania natus floruit circa an. 445. sub Imperatore Valentiniano III. Chavæ |: Chaves :| in eodem regno Episcopus fuit, vivere desiit an.

468. Scripsit Chronicon, quod à Theodosio Imperatore orditur et usque ad an. 467. prorogatur protenditur.

misit, qui post longam diramque obsidionem eam tandem Deum obtinuit atque omnibus miseranter truncatis Civibus incendit: postmodùm loci opportunitate illectus, annuente Cæsare, Urbem hanc denuò magnificè ædificavit, nominéque suo Metiam seu, quod verisimilius videtur, Metiam dixit, unde postèa Metis et Meta effictum fuit: undique populis, ipsique Civibus, qui ante obsidionem se subduxerant, ad eam inolendam accedentibus; quibus ipse ig. annorum spatio dominatus est, post quos vivere desiit. At hæc vel ea eo videntur incerta, quòd Metis seu Meta nomen primùm Sæculo V. usurpari cœperit, ipseque Cæsar in suis Commentariis non Civitatem Mediomatricum, sed potiùs Metin aut Metas dixisset, si jam subipso tubs hæc nomen hoc adepta fuisset.

Civitas hæc sub Romano Imperio celeberrima fuit et apprimè spectabilis, utpotè quam Tacitus lib. 4. Hist. Sociam Civitatem, idest, Romanis fœdere junctam nuncupat. Eam Ammianus Marcellinus tanti fecit, ut illam Treviri Metropoli proponat.

Cùm vel maximè floreret, ab Hunnis sub Attila eorum Rege in Galliam irruentibus devastata penitùs fuit, adeò ut præter Ecclesiam seu Oratorium S. Stephani, quæ nunc Cathedralis Ecclesia est, nihil in ea remanserit, quod Francis, qui tempore Attilæ superfuit, testatur ubi de prælio in Campis Catalaunicis inito sermonem facit.

Franci sub Childerico Rege suo Metas ejusque agrum ac regionem facilè sibi subjecerunt. Post mortem Clodovæi divisis inter filios dominiis et statibus illius Civitas hæc Dieterico adscripta fuit, qui ibidem regiam fixit, sicque Francia Orientalis seu Austrasia regum sedes facta est, unde ob regum horum magnam potentiam, ut qui dominium suum in Saxoniam usque et confinia Pannoniæ et Illyrici potenderunt, spectabilior evasit, quàm Romanorum ætate fuerit.

Hujus Urbis Imola nullius præter Regum Francis et post illos Imperatorum Germanorum, qui Austrasiæ regnum obtinuerant, dominium agnovêre. Eqüidem magna apud ipsos erat Episcoporum suorum auctoritas, attamen supremo jure Civitati haud dominabantur aquè parum ac Comites, qui Præfecti hereditarii dictabat erant, hi Magistratui, penes quem omnis residebat auctoritas, præsidebant, illos antecedebant Episcopi, quin tamen dominium aliquod

exercerent. Mortuis Comitibus omnis potestas ad Scabinos devoluta est; Episcopi jus pertendebant Magistratum constituendi & eligendi, Cives obstiterunt, inde varii motus et tumultus frequenter civitati. Certum est Metas sub Imperio Caroli V. liberam Imperii Civitatem fuisse, quæ nullum Supremum Dominum præter Imperatorem agnoscebat. In eo statu res erant, cum Henricus II. Galliæ Rex an. 1552. urbem hanc per Supremum suorum exercituum Præfectum Monmorantium Civibus ex metu ultrò se dedentibus obtinuit; nec tamen illius Dominus, sed Protector duntaxat dici voluit; at hæc protectio postmodum transmutata est in absolutum et Supremum Dominium. Anno sequenti Carolus V. Imperat: amissam recuperaturus ingenti stipatus exercitu illam obsedit, nec tamen obtinere valuit, eam Ducis Guisii egregiè adversus ipsum tutante.

Cùm Romani longo tempore Metis demorati fuerint, non dubium, quin ibi Amphitheatrum habuerint; illius mentio fit in Codice MS. qui in Abbatia S. Symphoriani asservatur, et in quo vita S. Clementis describitur. Eorundem Romanorum ætate hîc etiam erat palatium, quod postèa Reges Austrasiæ per 170. circiter annos incoluêre: hujus palatii meminit Gregorius Turonensis lib. 8. Hist. c. 36. adfuêre etiam balnea publica, aquæductus, quorum ruderа adhuc supersunt. Antè 200. annos Civitas hæc tribus partibus major erat quàm nunc, quamvis adhuc ampla et spectabilis sit. Mœnium suorum ambitus est 2500. orgiarum seu, ut ajunt, perticarum, vicos habet rectos sed ædes vetustas. Ei insidet Castrum munitissimum, cui jam an. 1553. datum est initium. à Mosella in parte septentrionali et occidentali cingitur; agger Capitalis, qui 166. orgiis longus est et 7. usque 8. latus hujus fluvii cursum retinet ac in duos ramos seu canales dividit, quorum unus muros Civitatis adiit, alter ipsam ingreditur et perfluit. Salia illam ad partes ejus Meridionalem et Orientalem in duos divisa ramos adiit. Fossa ejus in illa parte, quæ campum respicit, aquarum scaturiginibus abundant, à quibus, ut supra memoravimus, Divodurum dicta arbitrantur. In 16. parochias divisa est, atque 22000. Incolas continet.

Episcopatus Metensis si quibusdam credulis fides, fundatus fuit à S. Clemente S. Petri Discipulo, quem

hic primum fuisse Episcopum dicunt. Id duntaxat certum est, scilicet, jam an. 304. Metis Episcopum fuisse.

Ecclesia Cathedralis speciosissima est sed loco incommodo posita, scilicet in devexitate collis, adquam proinde per multos gradus ascendi debet. In ea visitur crux lignea è qua Christi Servatoris nostri imago pendet aureis laminis contecta; item Baptisterium ex rarissimo et pulcherrimo porphyrite ultrà 10. pedes longum et ultra 4. latum, unóque demum ovalem fermè figuram referens. lapis hic è balneorum publicorum, quorum suprà meminimus, ruderibus ~~ext~~ erutus, atque in hanc Cathedralem Ecclesiam translatus fuit, ut ibidem loco Baptisterii esset. In alio ejusdem materiae vase sed paulò minore aqua benedicta asservatur.

Praeter Ecclesiam Cathedralem Metis quamplurimae aliae numerantur Ecclesiae tùm simplices, tùm parochiales, tùm Collegiatae, ut et varia utriusque sexûs Monasteria et Abbatiae, scilicet quatuor Benedictinorum, 1º. S. Arnolphi, cujus Ecclesia omnium aliarum vetustissima dicitur, et aliquamdiu loco Cathedralis fuit; primò Ecclesia SS. Apostolorum dicta est, postmodum nomen S. Arnolphi, qui in ea sepultus jacet, assumsit. q Illam longo tempore Canonici Regulares administrârunt, at ubi eorum fervor multum defecisset, Adalbero Metensis Episcopus illis ejectis, eandem an. 942. Benedictinis tradidit. Abbatia haec seu Monasterium usque ad an. 1552. extrà Civitatis muros fuit, illud Dux Guisius, quod illius defensioni obesse videretur, demoliri jussit; Monachi ad Praedicatorum Conventum intra urbis moenia situm se receperunt, ubi hactenus perstiterunt. In ~~hujus~~ Archivis hujus Monasterii Annales Metenses in MS. originale asservantur: MS. istud est Extractus Annalium Franciae ab Anonymo Auctore, qui an. 894. superfuit, editum. 2º. Monasterium seu Abbatia S. Vincentii à Theodorico Metensi Antistite an. 968. in insula quadam extrà Urbem primò constructa fuit, postmodum verò etiam in Urbem translata est. 3º. S. Clementis quae antiquissima est. Olim 500. passibus ab Urbe sita erat, illámque Canonici Seculares incolebant; eorum loco Adalbero Monachos Benedictinos Luxovio accersitos in eam introduxit circà an. 938. 4º. Denique Monasterium S. Symphoriani itidem ve-

q in illa quoque visitur tumulus Ludovici Pii Imperatoris.

tustissimum, ut quod S. Arnolphum Metensem Episcopum pro fundatore agnoscat; extra Urbem erat, et à barbaris devastatum Albero restauravit. an. 1444. Cives sibi ab obsidione metuentes illud inciderunt, quod Civitatis defensioni obstare videretur, Monachi in Civitatem se receperunt.

Multa adhuc alia utriusque Sexus et variorum Ordinum Monasteria Metis numerantur, ut Coelestinorum, Capucinorum, Minimorum, Augustinianorum, Antonitarum, Praedicatorum, Trinitariorum, Carmelitarum, Recollectorum; item Benedictinarum, Ursulinarum, Visitationis B. V. M. pp. Jesuitae hic quoque habent Collegium. Modo eo carent, quòd inde pulsi fuerint, [illegible] eorum Collegium Benedictinis traditum fuit, qui ibidem Scholam tenent.

Anno 590. prima Synodus hic celebrata fuit, in qua Aegidius Remensis Antistes, quòd adversus Regem proditionis consilia fovisset, Sede sua pulsus et in exilium amandatus fuit. an. 753. Hic in Concilio Episcoporum Ludovicus Pius, qui priùs depositus fuerat, denuò à Pipino coronatus fuit. annis 859. 863. 888. seu 890. et 1272. p. variae Synodi hic celebratae fuerunt.

Sub finem an. 1356. Metis publica Imperii Comitia celebrata fuerunt, quibus praeter multos Imperii Principes et Comites septem Electores interfuêre, Carolus IV. Imperator praesedit. In iis Aurea Bulla priùs Norimbergae edita additis eidem septem Capitulis, prout inscriptio vigesimi quarti illius Capituli indicat, executioni mandata, perfecta, et promulgata fuit.

Anno 1744. Civitas haec praesentia Regis sui Ludovici XV. Reginae, Delphini, p. decorata fuit. Ibi Rex vehementi febri correptus diutiùs, quàm statuerat, et donec ex morbo convaluisset, demorari compulsus fuit.

Metae sola et unica totius Regni Franciae Civitas est, in qua Judaei tolerantur. an. 1565. duae tantùm eorum familiae in eâ numerabantur, an. 1566. quatuor. Sub Henrico III. octo. Sub Henrico IV. viginti quatuor. an. 1614. quinquaginta octo. an. 1624. Septuaginta sex. an. 1657. nonaginta sex. an. 1674. centum novemdecim. an. 1681. centum septuaginta quatuor. et an. 1698. ducentae sexaginta quatuor. quae universim 955. animas efficiebant, praeter 32. familias, quae è Palatinatu venientes hic resederunt.

Usque ad an. 1614. Judaei hi per Civitatem dispersi erant, tum autem eis vicus, in quo habitarent, assignatus est, atque inhibitum alibi in Civitate habitationem suam figere.

Metis commercium non adeò celebre est; Ager ejus

frumenti, pabuli, vini, fructuumque dives est; hic aviculæ Eritachi dictæ (: Rougesgorges :) ob eximium illarum saporem celebrantur. — seu rubeculæ

2°. Marsalium (: Marsal :) Urbs munita posita ad Saliam intra paludes accessu difficiles, septem leucis ad Euro-aquilone-meseem à Nanceio. Jam seculo VIII. propter Salinarium, quod in ea est, celebris fuit, tuncque Badatium nuncupabatur. Multi arbitrantur nomen istud transmutatum fuisse in Marsalium propter Sal, quod ibidem copiosè elixatur: Autor Chronici Metensis in Spicilegio Marsalium vocat Marcellum et Marsellum, proinde verisimile est, eum hanc Etymologiam vel ignorasse, vel non probasse.

Duces Lotharingiæ olim in partem hujus Urbis dominii veniebant; at Seculo XI. Jacobus à Lotharingia Episcopus Metensis, hanc, quæ ipsi obvenerat, Dominii partem Ecclesiæ suæ dono dedit, sicque ab illo tempore Episcopi Metenses Marsalii et ejus Salinarii dominium directum et utile semper tenuerunt. Sub Friderico II. Imperatore an. 1240. Episcopus Metensis Marsalium ita munivit, ut totius Episcopatus præcipuum fuerit propugnaculum. Postmodum Salinæ hæ Duci Lotharingiæ in feudum traditæ fuerant, remanente tamen penes Episcopos supremo et utili majori dominio.

Henricus II. qui, occupata Metensi Civitate, totius Episcopatus Protectorem se dixit, sub hoc titulo præsidium Marsalii collocavit; in ligæ seu foederis sacri inter Franciæ Catholicos pacti tumultibus verò Carolus Lotharingiæ Dux Urbem hanc occupavit, quæ in pace apud S. Germanum in Ledia (: St. Germain en Laye :) an. 1594. ~~constituta~~ ipsum inter et Henricum IV. Franciæ Regem ~~ipsi~~ ~~conclusa~~ ei reddita fuit. Princeps hic à filio suo Cardinali à Lotharingia Metensi Episcopo permutationis ope Urbem hanc una cum ejus districtu obtinuerat; hanc permutationem Clemens Papa VIII. ~~confirmatam~~ confirmavit, atque Archiepiscopum Vesontionensem constituit, qui hanc suam confirmationis Bullam exequeretur: illam quoque Henricus IV. an. 1601. edicto ratam habuit.

Cum Ludovicus XIII. Lotharingiam subegisset, etiam Marsalium occupavit; hanc Urbem deinde Ludovicus XIV. an. 1661. Duci Carolo IV. restituit, at duobus post annis Dux iste eidem Ludovico illam cessit,

rentis sibi duntaxat illius reditibus et Salinario; quæ
conventio etiamnum tenuit, ubi an. 1697. Leopoldo
Duci Lotharingiæ redita fuit.

3º. Medius seu Medianus Vicus |: Moyenvic :| Urbs
exigua à Vico |Vic :| lenca distans. In ea sunt Sa-
linaria, nullum tamen Sal ibidem elixatur. In-
tùm paludes sitam quidam Episcopatûs Metensis præ-
diorum usurpatores munierunt; at anno 700. et
quod excurrit, annos seculo scilicet XII. à Stephano
Metensi Episcopo et Comite Barensi occupata et ex-
cisa fuit, prout memorat vetus Chronicon Meten-
se, in quo Urbs ista Munitio inter Vicum et Mo-
sellam nuncupatur. An. 1630. Germani eam
munire cœperunt, quos Ludovicus XIII. an. 1631. ex-
pulit, urbémque occupavit, quæ Ludovico XIV. in
pace Vestphalica an. 1648. conclusa relicta fuit;
is Marsolio potitus eam, quòd inutilis videretur,
demoliri jussit.

4º. Tullum |: Toul seu Toull :| Urbs seu Civi-
tas Sedes Episcopalis Metropoli Trevirensi, ut
et Senonensi subjecta. Sita est ad ripam
Mosellæ s. Lenis ad occidentem à Nanejo in viâ,
quæ Argentorato Parisios ducit, 12. à Metis, in
planitie undique ferme circumdata montibus
et collibus vinetis superbientibus, quæ optimum
vinum copiosè proferunt. Antiquitùs ex popu-
li sui nomine Tullum Leucorum nuncupabatur
et gravius à Tullo Hostilio tertio Romanorum Re-
ge fundata haud fuerit, quod quidam in turpem lap-
si chronologiam falsò arbitrati sunt, cùm eo tem-
pore Romani intra fines Italiæ duntaxat adhuc con-
tinerentur; tamen negari haud potest illam esse
vetustissimam. Ptolomæus lib. 2. c. 9. eam Tul-
lum nominat, necnon Leucis populis tribuit, qui
Belgæ erant; quòd nomen usque nunc constan-
ter retinuit.

In Francorum potestatem venit quamprimùm hi
in Galliis residere cœperunt, atque sub Merovin-
gis et Carolingis Regibus Austrasiæ paruit. Se-
culo X. et post mortem Rudolphi ac sub Ludovico Ul-
tramarino Ottoni I. Imperatori se subjecit, nec-
non sub illius Successoribus mansit, atque libera
Imperii Civitas facta est, Comites constituti, qui
eidem Imperatorum nomine præessent; hi dignita-
tem hanc hereditariam sibi effecêre, necnon Succes-

ne per 200. annos tenuêre usque ad Fridericum, qui unicam filiam post se reliquit Matthiæ Lotharingiæ Duci nuptam, ex qua tamen nullam suscepit sobolem.

Extincta igitur horum Comitum prosapia, nulli amplius Tulli Comites fuêre præter Episcopum et Duces Lotharingiæ: hi quamvis quodammodo Comitibus hisce successerint, nunquam tamen Comitum titulum assumserunt, verùm jus advocatiæ et protectionis Juntanat iis suffecit, ujus investituram ab Imperatoribus acceperunt usque ad Carolum IV. qui an. 1627. illam ab Imperatore Ferdinando II. accepit. At uti Ludovicus XIII. supremum Dominium in hanc Civitatem totúmque illius Episcopatum an. 1631. sibi asserit, tum jus advocatiæ, quod Dux Lotharingiæ hactenus hic possederat, illiúsque investitura finem habuêre.

Ludovicus XIV. post restitutam vi pacis Ryswicensis Duci Leopoldo Nanceium, Tullum munitionibus instruere cepit; an. 1700. veteres ejus muri dejecti, noviqua erecti necnon variis propugnaculis instructi fuerunt. Per tres portas adeam patet aditus, ei duo junguntur Suburbia, quibus bina Ordinis S. Benedicti Monasteria S. Apri [: St. Evre :] scilicet, et S. Mansueti [: St. Mansuit :] nomina dederunt. In ea 6000. numerantur Incolæ, qui in novem parœchias et quatuor regiones divisi sunt.

Jam à multis sæculis Antistitum Tullensium satis exiguus fuit reditus, eorúmque temporale dominium angustis admodùm circumscriptum est limitibus; at vice versa illorum Spiritualis seu Episcopalis jurisdictio tantò major est eòque longiùs protenditur adhùc, ut totâ Franciâ hac amplior non occurrat Diœcesis, quippe in qua 1400. imò, quod scribunt alqui, 2000. parœchiæ numerantur.

Episcopi ~~Tullenses~~ Comites Tullenses et S. R. J. Principes salutantur.

Episcopatus iste antiquissimus est, et vel ex eo celebremus, quod multos Antistites habuerit sanctitate fulgidos. Primum Tulli Episcopum ~~fuisse~~ S. Mansuetum fuisse ajunt, ac inter illum et S. Auspicium, qui circà finem Sancti V. floruit, sex tantùm fuisse Episcopos Tullenses, undè concludi debet S. Mansuetum nonnisi sub Constantino Magno vel etiam sub ejus filio Constantio prodiisse; inter eos

recensent S. Aprum seu Asperum S. Paulini Nolæ Episcopi coætaneum et amicum, qui circa an. 410. Episcopatum adiisse dicitur; quod si hoc ita sit, in ingentem achronologiam prolapsi sunt Catalogorum confectores illi, qui S. Aprum Urso S. Auspicii successori postponunt.

Præter Ecclesiam Cathedralem, quæ admodum est magnifica, et S. Stephano dicata, multæ adhuc numerantur Tulli Ecclesiæ, et utriusque sexus Monasteria; scilicet, Ecclesia Collegiata S. Gangolfi, Ecclesiæ parochiales S. Joannis, S. Petri, S. Genovevæ, S. Amandi, S. Agnani, hæc ad Canonicos Regulares pertinet; Ecclesia S. Spiritus Missionariorum, cui vicinum est Clericorum Seminarium, in quo non modò Theologia, Casus conscientiæ, et S. Scriptura, sed etiam Philosophia, et linguæ doctæ docentur. Capella S. Joannis Hierosolymitani Equitum Melitensium. Capella S. Justi; Monasteria Monialium SS. Sacramenti, Dominicanarum, Congregationis B. V. M. et Tertii Ordinis S. Francisci, &. Inter hæc Monasteria eminent Monasterium seu Abbatia S. Apri, in qua plerique Tullenses Episcopi quiescunt sepulti, et Monasterium seu Abbatia S. Mansueti q Benedictinorum, à quibus, quod jam dictum, bina Civitatis Tullensis suburbia nomen habent. Item Abbatia S. Leonis Ordinis S. Augustini Civitatem inter et Monasterium S. Mansueti collocata: eam Ludolphus Ecclesiæ Tullensis Decanus in honorem Leonis Papæ IX. construxit et an. 1091. perfecit.

q ambæ

Tulli aliquot memorantur celebrata Concilia, ut an. 550. circa factum S. Niceti Trevirensis Antistitis, qui quosdam moribus dissolutos Nobiles anathemate perculerat; item an. 859. in quo Carolus Calvus conquestus est adversus Genelonem Archiepiscopum Senonensem, quod Ludovico dicti Caroli fratri se inimico adhæsisset. et an. 860. in quo pax inita fuit inter Ludovicum Carolum et Lotharium fratres.

Tullum est patria S. Lupi Episcopi Trecensis et ejus fratris Vincentii, quem celebrem illum Vincentium Lerinensem fuisse communis fert opinio; necnon multorum aliorum celebrium virorum.

In hac etiam Civitate S. Leo Papa IX. q antea Bruno dictus, fuit educatus, hic studiis operam dedit,

q è Comitum Egisheimensium prosapiâ oriundus

deinde adscriptus Clericatui hujus Ecclesiæ Canonicus, et tandem an. 1026. Episcopus factus est; postmodùm ad Papatum evectus tamen Tullensem Episcopatum retinuit, imò Roma hûc profectus est, ut, quemadmodùm anteà, Dioecesim hanc suam visitaret.

5º. Verodunum |: Verdun :| Civitas antiqua, populosa, opulenta, et bene munita, et jam ab an. 410. Sedes Episcopalis Metropoli Trevirensi subjecta, cujus Episcopus Comitis Verodunensis et S. R. I. Principis titulum sibi sumit. Sita est supra collem ad dexteram seu Orientalem Mosæ ripam, à qua bifariam dividitur, 12. leucis ad occasum à Metis, 17. ad Africum à Luxenburgo, et 19. ad Caurum à Nancejo.

Varia sunt ejus latina nomina, præter Verodunum enim etiam dicitur Verunum, Veronum, Vironum, Verodunensium Civitas, Civitas Veredunensium, Civitas Verdunensium, Verodonum, Verdunium, Verdunum, Veredunum, Urbs Vereduna, Viridunum, et Virdunum.

Quidam contendunt eam à Celtico vocabulo Ver quod vadum significat, sic dictam fuisse: quidquid ea de re sit, antiquam esse nemo dubitat, quamvis nec Cæsar in suis Commentariis, nec Strabo et Ptolomæus illius mentionem faciant; multi enim tunc erant in Galliis populi, quorum Cæsar non meminit, Strabo autem Ptolomæus vel memoriam vel scientiam haud habuerunt. Itinerarium Antonini primum monumentum est, in quo Veroduni fit mentio. Tabula Peutingeriana Verunum notat, ex quo habetur Civitatem hanc tunc primum celebrem factam fuisse, cùm Franci in Galliis resederunt; sub illis ipsa ejusque Ager semper pars fuêre Regni Austrasiæ sub Merovingis æque ac sub Carolingis Regibus. Tandem Otto I. Imperator Germanus eam obtinuit. Princeps hic et ejus in Imperio Successores constituerunt Comites seu Marchiones, qui Civitati et ejus Agro seu Comitatui sub ipsis et eorum nomine præessent. Fridericus, qui patri suo Godofredo in hocce Comitatu successerat, illum Haimoni Episcopo Verodunensi et ejus Ecclesiæ dono dedit, quam donationem Otto III. Imperator confirmavit necnon Episcopo huic et ejus Ecclesiæ Comitatûs et Marchionatûs Verodunensis investituram tribuit: huic donationi obstitêre Duces Lo-

tharingiæ, atque manu armata Verodunum occupaverunt. Tandem tamen ad Episcopos rediit in persona ~~Alberonis~~ Episcopi, cujus Successor Albertus an. 1186. ab Imperatore Friderico Barbarossa illius confirmationem obtinuit. Episcopi igitur obtento Verodunensis Civitatis Dominio, illius regimen ipsis Civibus tradiderunt, seu potiùs vendiderunt aut saltem oppignoraverunt, ea huntaxat lege ut quotannis in festo S. Joannis Baptistæ Episcopis fidem juravent; hac ratione factum ut Cives omnibus liberarum Imperii Civitatum juribus ac privilegiis gavisi deinceps fuerint. Hic Verodunensium rerum Status erat, cùm an. 1552. Cives tutelæ et protectioni Henrici II. Franciæ Regis se ipsos tradiderunt. Ludovicus XIII. an. 1627. frustrà obnitente Episcopo Francisco à Lotharingia, castrum hîc extrinsecùs curavit variis propugnaculis instructum; Franciscus Episcopus, qui vibratâ etiam in operarios excommunicatione opus istud impedire conatus fuit, solum vertere compulsus ad Imperatorem confugit, tandem post pacem Vestphalicam Sedibus restitutus fuit. 4 Adalberonis

Civitas hæc magni momenti esse videtur, ut quæ ingressum in Franciam ex parte Campaniæ tueatur, atque etiam in superiori Mosæ parte velut armorum area |: place d'armes :| sit. In ea 13000. sunt animæ.

Præter Ecclesiam Cathedralem aliæ adhuc Verodini numerantur Ecclesiæ, quarum novem sunt parochiales; item Ecclesia Collegiata S. Magdalenæ, ut et Monasteria; inter quæ eminent, 1° Monasterium S. Vitoni |: S. Vanne :| Ordinis S. Benedicti: quando fundatum fuerit ignoratur, id huntaxat compertum est, nempe an. 750. S. Madelbertum in eo Abbatem fuisse, atque tunc S. Petri nomen habuisse; postea Monasterium S. Vitoni dictum est, qui circà an. 998. Episcopus Verodunensis fuisse perhibetur. Olim in Civitatis Suburbio collocatum erat, modò autem inter sex Arcis propugnacula horum habet. In hoc Monasterio ultima Benedictini Ordinis in Gallia reformatio contigit fuit, et à Domno P. Desiderio à Curia |: Dom Didier de la Cour :| illius Priore primùm introducta, quod brevi post factum est Caput novæ Congregationis Benedictinæ, quæ SS. Vitoni et Hydulphi dicitur, quod per hujus S. Vitoni Monasterii cum Media-

no in Vasgovia /: Voge :/ Monasterio /: Moyen Moutier :/ cujus patronus est S. Hydulphus, conjunctionem sumsérit initia. 2º. Monasterium S. Ayrici /: S. Agry vel S. Ayric :/ etiam Ordinis S. Benedicti circa an. 1037. à Remberto Episcopo Verodunensi fundatum; in eo sex duntaxat numerantur Monachi. 3º. Abbatia S. Nicolai à pratis Ordinis S. Augustini. 4º. Monasterium S. Pauli an. 962. fundatum; olim ad Benedictinos pertinuit, sed ab an. 1136. illud inolunt Præmonstratenses ab Adalberone Episcopo in eo constituti. Denique Monasterium S. Mauri Monialium Ordinis S. Benedicti ab Haimone Episcopo fundatum. In eo, quod contò ædificatum est, quadraginta numerantur Moniales: à proprii commodi studio ita alienæ sunt, ut à virginibus, quas in suum Ordinem et Communitatem suscipiunt, nihil omninò accipiant, sed gratis prorsus illas in suam asciscant Societatem.

Ager Verodunensis equidem exigui admodùm est ambitûs, sed tamen populosissimus, amplisque oppidis et pagis abundat; nulla tamen in eo occurrit Civitas præter Verodunum, à quo ipse nomen habet.

187. ~~194.~~

Sectio IV.

De Alsatiâ.

Alsatia /: Elsaß, L'Alsace :/ olim Germaniæ et Circuli Rheni Superioris, nodò Franciæ provincia, limites habet ad Orientem Rhenum, ad Meridiem Principatum Brutrutanum, Comitatus Montis Belligardi et Pagus Helvetiæ Basileensem et Solodorensem, ad Occidentem Lotharingiam; et ad Septentrionem Palatinatum Rheni Sen Superiorem. Ejus longitudo est circiter 20. milliarium Germanicorum, latitudo autem sex duntaxat. Fertilissimis totius Europæ provinciis facilè annumerari potest; omnis generis frumenti, vini, pabuli, lignorum, lini, tabaci, leguminum, fructuum, &c. ferax. In ea etiam sunt fodinæ argenti, æris et plumbi, item aquæ minerales; amœnis clivis et montibus distinguitur, quos variarum Specierum arbores contegunt, et in quibus reperiuntur abietes 120. pedibus altæ, verbo, tùm propter illius fertilitatem, tùm situm jucundum, tùm denique po-

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

e de ma grand
he de venir mon
s et vous felicite
lgré moi que je
'aquiter de ce de
plus sincere. et je
~~que je~~
ait jusqu'a present,
mbler de ses suites
rses années servi fi
e, ~~et ma fesse a~~
i'ai l'honneur de vo
sacrifices, que j'offri
pas a vous faire a leur
, que ~~je vous prie~~ celui ci et je

afinque vous me ra
t elle vous appartient
voir la bonté de me
nné qui vient, car
qu'a ce tems la.
on gratieux Seigneur
d'etre avec un
tueux
t fondoliess dran
gen die malefice

178

puli frequentiam omnibus aliis tam Galliæ quàm Germaniæ provinciis anteponi potest.

Undè Alsatia nuncupetur, non satis compertum est. Quidam illius germanicum nomen Elsass ab Ello seu Ella vel Ill fluvio, qui illius partem perfluit, et voce sass, quæ Latinè idem esse videtur ac Sessio seu Sedes veniant, adeò ut per vocabulum Elsass per ii populi denotentur, qui ad Illum seu Illam fluvium Sedes suas habent; verùm quia flumen istud totam provinciam non perfluit, sed illius partem duntaxat, non videtur cur tota provincia ab illo nomen habere debeat. Alii memorant, quòd Romanorum ætate hæc provincia Germaniæ primæ annumerata fuerit, ab Alemannis verò patria lingua Adelsass, idest, Sedes Nobilium dicta fuerit ob magnam Nobilium, qui in ea residêre, multitudinem, ex quo nomine postmodum per corruptionem vox Elsass facta sit; at etiam in aliis provinciis multi Nobiles fuerunt, nec tamen hoc nomine ipsa venerunt. Alii denique contendunt Pagum Alemannicum Almangaü seu Algaü in duas partes divisum fuisse, Superioremque illius partem dictam esse Suevium Schwabenland, Inferiorem verò, in qua veri Alemannii Sedes suas habuêre, patria lingua Almannsitz, idest, Sedem Alemannorum vocatam fuisse, unde postea germanicum nomen Alsass, dein Elsass per vocabuli contractionem enatum fuit, et ex eo Latinum Alsatia.

Quidquid de hujus nominis etymologia sit, nomen Latinum Alsatia satis novum est, illudque primùm tempore Caroli M. usurpari cœpit, quod Beatus Rhenanus* memorat. Apud Nithardum** et in Annalibus S. Bertini Sæculo IX. et in Chronico Flodoardi Sæculo X. legitur Elisatia seu Elisata vel Elizata. Auctor Annalium Fuldensium etiam hoc vocabulo utitur, atque etiam apud ipsum Alsatia legitur. Fredegarius, qui circà medium Sæculi VII. floruit, hujus provinciæ populos Adelsates, et Adesationes vocat.

Ante Romanorum in has plagas adventum, hæc provincia Mediomatricorum seu Metensium populorum fuit, qui, prout memorat Julius Cæsar, ad Rhenum usque porrigebantur. At Strabo lib. V. ait Triboccos Germanicæ populos Rheno trajecto illius ripam occupasse, neutron in Mediomatricorum regione sedem fixisse; Cæsar verò memorat, eos illic fuisse vicinos, aut saltem inter ipsos vixisse.

* Beatus Rhenanus Sæculi XVI. Scriptor celebris; natus perhibetur Scelestadii an. 1488. In religionis controversiis et tumultibus, qui ætate sua exortisunt, dicere solitus erat, Lutheranos equidem satis bonam habere causam, quam tamen pessimis modis tuerentur. Tertullianum, Plinium, Livium, Sedejum, Tacitum, et alios docte

res, Commentariis illustravit; Specialiter autem tribus libris Tractatum edidit de rebus Germaniæ, quem Jacobus Otto Urbis Ulmensis Consiliarius sub finem Sæculi XVII. Commentario auxit. Vivere desiit Beatus Rhenanus Argentinæ an. 1547. ætatis suæ 62.

** Nithardus celebris Historicus et Abbas S. Richarii in Picardia, Pronepos fuit Caroli M. ex Bertha filia sua. Post multas, quibus functus est, legationes, præclaraque bello gesta in Monasterium se recepit, ubi et vitam posuisse dicitur an. 853. Scripsit 4. libros de discordia inter filios Ludovici Pii Imperatoris, ab an. 814. usque ad an. 843.

Quinquaginta circiter ante Christi ortum annis provinciam hanc Romani occupaverunt, ipsisque Tribocci illius tunc temporis Incolæ subditi facti sunt. Sæculo V. Romanis Alemanni successêre, his verò Franci, penes quos tam sub Mærovingis quam Carolingis Regibus mansit usque ad an. 911. quo mortuus est Ludovicus cognomento Infans ultimus ex stirpe Caroli M. Germaniæ Rex; tunc equidem Carolus cognomento Simplex Franciæ Rex illam occupavit, at ab Imperatore Henrico I. Aucupe bello petitus eidem provinciam hanc inita an. 921. cum ipso Bonnæ conventione cedere coactus fuit, sicque Alsatia penes Imperium mansit, donec sæculo præterito Ludovicus XIII. inito cum Suecis, quos Protestantes adversus Imperatorem Ferdinandum II. in Germaniam vocaverant, foedere, junctisque viribus eam sibi asseruit, quæ an. 1648. in pace Monasteriensi Ludovico XIV. relicta fuit.

Sub primis Francis à Clodovæi M. Successoribus Alsatiæ Dux datus est, primus, cujus in actis extat memoria, fuit Ethico seu Athicus et etiam Adelricus S. Othiliæ pater. Tandem Ducatus Alsatiæ et Alemanniæ nomen evanuit, donec ab Imperatore Conrado I. in persona Burchardi Alemanniæ Ducis denuò erevixit: postmodùm itaque Duces Sueviæ usque ad Interregni tempora Alsatiæ quoque Duces fuêre. Post Interregnum Rudolphus I. Imperator Habsburgicus Ducatum Sueviæ ad suam familiam traduxit, ac se ipsum Alsatiæ Ducem scripsit. Posteà ab Imperatoribus huic provinciæ Præfecti dati fuêre, qui eidem ad dies vitæ dominarentur, actaque produnt Robertum Imperatorem ex stirpe Palatina Præfecturam hanc an. 1418. filio suo primogenito Ludovico tradidisse, penes cujus Successores permansit per 148. annos. Tandem Ferdinandus I. Caroli V. frater eandem Præfecturam an. 1558. Palatinis ablatam familiæ suæ adscripsit.

Præter Duces etiam Landgravii, id est, Provinciæ Comites in Alsatia fuêre, memoriæque proditum est inter alios etiam Comites Habsburgicos, Egisheimenses, et Episcopos Argentinenses Alsatiæ Landgravios dictos fuisse, quem titulum ad hunc usque diem servant Domus Austriaca et Episcopi; Stirps Egisheimensis jam diu defecit. Unde autem titulus iste obvenerit, et quæ illorum in Alsatia fuerit Auctoritas, id nos ignoramus, aliquam tamen fuisse certum est.

Fluvii, qui Alsatiam perfluunt hi præcipuè
numerantur, Rhenus, Ellus seu Ella |: Ell seu Ill :|
Bruscha |: Breusch seu Bräusch :| Mussica |: Mussick :|
Sorra |: Sorr :| Zinzela |: Zinzel :| Mottera |: Motter :|
Sura |: Saur :| Selza |: Selz :| Lutra |: Lutter seu
Lautter :| et Duisus |: die Villa seu Dürffen :|

Hujus provinciæ commercium consistit in arbori-
bus seu lignis ad navium constructionem; in vino,
quod pro Rhenano distrahitur; in aquis vinariis;
aceto; seminibus ceparum, papaveris, anisi, fœni-
culi; in croco, terebintho, tartaro, cannabe,
sebo, pulvere nitrato, frumento; pecoribus, et
speciatim suibus; tabaco, castaneis et prunis, &c.

Alsatæ boni sunt, dociles, consuetudinibus et
usibus suis addicti, sine ambitione, et pacis aman-
tes. Omnes communiter germanicam loquuntur
linguam, ut quæ ipsis materna est, nec tamen
gallicam ignorant. Religio dominans in Alsa-
tia est Catholica, Protestantes tamen suæ libe-
rum habent exercitium.

Alsatia trifariam dividitur scilicet in Supe-
riorem, Inferiorem, et Suntgoviam; Hæc pla-
gam illius meridionalem occupat, Superior me-
dium, et Inferior plagam ejus septentrionalem.
Eas modò singulis §§. expendimus. ~~...~~ 188.

§. I.

De Suntgovia.

Suntgovia seu Suntgavia |: Suntgau :| alias
etiam Comitatus Ferretanus |: die Graffschafft
Pfirt :| limites habet ad Septentrionem Alsa-
tiam Superiorem, ad Orientem Rhenum et Pagum
Basiliensem, ad Meridiem Principatum Brun-
trutanum, à quo Ellus illum separat, et partem
Comitatuum Montis Belligardi et Burgundiæ,
et ad Occidentem Lotharingiam. Regio hæc
veterum Kauracorum inter Sequanos celebrium
est, cujus vetus nomen Sugint fuit, unde in ac-
tis antiquis Sugintensis Pagus seu Comitatus
legitur. Fredegarius in Chron. c. 37. eam Sugen-
tensem nominat, et c. 38. omissa littera g. Su-
entensem.

Olim Suntgovia pars Regni Austrasiæ fuit, post
Burgundiæ, denuum ad Germanos pervenit,
et ad Domum Austriacam in persona Alberti
Contracti, qui an. 1324. filiæ ultimi Ferreta-
ni Comitis nupsit. Sæculo præterito galli Sue-
cis, qui germaniam vastabant, fœdere juncti, re-

gionem hanc occupaverunt, quæ ipsis in pace Monasteriensi seu Vestphalica an. 1648. cum hâc unâ cum supremo illius dominio relicta est. Occurrit in ea

1º. Masonis Monasterium |: Maßmünster, Moiseveaux :| urbs exigua in confiniis Alsatiæ Superioris ad ripam Albunæ seu Olunæ |: Dolder seu Doller :| fluvii, moenibus et fossis instructa. In ea est Principalis Abbatia Nobilium Virginum Ord. S. Augustini Canonicarum, à Mazone Duce et Præfecto Alsatiæ fundata.

2º. Befortium, Befortia, et Befordia |: Befort :| Urbs munitissima in pede montis posita 4. leucis ad Euro-aquilonem mesem à Monte Belligardo, 11. ad occasum à Basilea. Ei insidet Castrum etiam munitissimum in eminenti et prærupto saxo positum.

Regionis propugnaculum ~~fuit~~ semper fuit etiam priusquam ad eum, in quo nunc est, statum pervenerit.

Olim speciales Comites habuit, posteà Austriacorum Principum facta est; denique post initium sæculi præteriti Rex Franciæ eam occupavit, et an. 1648. in pace Vestphalica ei relicta fuit.

Cum Ludovicus XIV. animadverteret, quanti momenti urbs hæc esset, ut qua ambæ Burgundiæ protegerentur, eam optimis munimentis instrui curavit.

Exigua est, nec ultrà 100. domos, et 700. incolas numerat. Varias obsidiones sustinuit: an. 1634. Suevi eam oppugnarunt: an. 1654. Galli eam obsederunt, nec tamen obtinuerunt, &.

3º. Lucella, Lucicella |: Lützel, Lucelle :| Celebris et opulenta Abbatia et Monasterium Ordinis Cisterciensis propé ejusdem nominis fluvium positum in solitudine necnon inter asperos montes quatuor circiter milliaribus Germanicis ad Africum à Basilea, duobus circiter à Bruntruto ad Eurum. Circà annum 1124. à tribus Burgundiæ viris Nobilibus Hugone de Calmil, Amadeo de Neocomo, et Richardo de Montefalconis Monasterium hoc fundatum perhibetur, locum verò, in quo constructum est dedit Episcopus Basileensis Berchtoldus è Comitibus Neoburgensibus; fundationem hanc probavêre an. 1139. Conradus II. Imperator, et an. 1147. Eugenius Papa III. primum hujus Monasterii lapidem posuisse dicitur S. Bernardus.

Primus hic Abbas fuit S. Stephanus ex Monasterio <u>Bella Villa</u> dicto in Comitatu Burgundiæ

hunc accitus.

Imperatorum nomine et sub ipsis ab an. 1180. Comites Habsburgici hujus Monasterii Advocati et Protectores fuerunt usque ad an. 1648. quo hæc Advocatia unà cum tota Suntgovia in pace Vestphalica Regi Franciæ cessa fuit. Ab hoc tempore hujus Monasterii Abbas titulo Consiliarii honorarii in supremo Alsatiæ Senatu seu Parlamento gloriatur.

4º Ferreta (: Pfirt, Ferrete :) urbs exigua unà cum Castello, et Caput Comitatus ejusdem secum nominis, quo propriè tota Suntgovia continetur. Sita est in solo fertili prope Illi (: Ill :) fluminis scaturiginem, tribus circiter milliaribus germanicis ad Africum à Basilea, et decem ad orientem à Monte Beligardo, ad Jurassi montis promontorium, quod Cataracta (: Wasserfall :) nuncupatur.

Proprios habuit Comites, qui Imperii Clientes fiduciarii fuerunt usque ad an. 1271. quo Ulricus hunc Comitatum suum Henrico Neoburgensi Basileensi Episcopo pro summa 850. Marcarum argenti vendidit ea lege, ut ipse illum sibi et suis ~~Episcopis~~ Successoribus masculis in feudum seu potius in subfeudum relinqueret quibus deficientibus ad Episcopum reverteretur. Ultimus Ferretæ Comes unicam post se reliquit filiam, Johannettam, quæ an. 1324. Alberto Sapienti Austriæ Archiduci contracto nupsit; hujus filius Rudolphus Comitatum hunc ab Episcopo Basileensi Joanne de Sennen in feudum postulavit; ei abnuere feudum hoc non ausus fuit Episcopus, sed ultrò tradidit.

Ubi Galli Suntgoviam occupavêre, atque vi pacis Vestphalicæ retinuerunt, tum simul Episcopi Basileensis dominium hujus Comitatus directum evanuit. Ludovicus XIV. dein magna sibi à Cardinali Mazarino præstita obsequia remuneraturus eidem et Successoribus suis, seu iis, quibus ipse jus suum cederet, hunc Comitatum donavit, servato sibi supremo duntaxat illius dominio; eundem Cardinalis iste Hortensiæ Mancini nepti suæ tradidit, quæ Carolo de porta nupsit, qui et Ducis Mazarini titulum assumsit, atque uxorio nomine huic Comitatui dominatus est, eumque ad posteros suos transmisit.

5º AltKirchium seu Vetus Ecclesia (: AltKirch :) urbs angusta cum Castello, duobus milliaribus germanicis ad Caurum à Ferreta, et totidem ferme ad Africum à Mulhusia. In hac urbe Officialis Episcopi Basileensis residet, propter eam Diœcesis Basileensis partem, quæ sub Regis Franciæ dominio est.

an. 1633. Urbs haec modò à Suecis, modò ab Austriacis occupata fuit. an. 1637. Galli eam assultu obtinuerunt, anno autem 1641. Burgundiae Rustici expilârunt.

6o. Huninga (: Hüningen, Huningue :) Urbs exigua, sed admodùm munita propè Basileam versùs Septentrionem in confiniis Helvetiae ad sinistram Rheni ripam posita. Olim pagus duntaxat erat cuidam Nobili Basileensi proprius, is, ut aere alieno, quo premebatur, se liberaret, pagum hunc suum Basileensibus emendum obtulit; ab ipsis repulsam passus Parisios se contulit, ubi illum Regi Ludovico XIV. vendidit; Rex, (: quanti momenti locus iste esset, advertens, ex eo Urbem fecit variis munitam propugnaculis, frustrà obnitentibus Pagis Helveticis; ea an. 1681. perfecta fuit, et 21. Augusti inaugurata. In ea 50. duntaxat aedes numerantur, Incolae 500. 4000. hominum praesidium continere valet.

7o. Mulhusia (: Mühlhausen, Mulhouse :) Urbs ampla, venusta, populosa, et libera, necnon Protestantibus Helvetiis Pagis foedere juncta. Sita est in amoena, frumento, vino, ac frugibus fertili planitie propè Ellum (: Ill :) inter duos rivos, quibus velut Insula concluditur, 5. leucis cum dimidia ad caurum à Basilea, 6. ad meridiem à Colmaria, et 8. ad Euronotum à Befortio. Quinque sunt illius portae, quarum una modò obturata est. Nomen habere dicitur à magno Molarum suarum numero.

Quidam arbitrantur eam esse Veterum Arialbinum, eò quòd Itinerarium Antonini hujus nominis urbem collocet Augustam Rauracorum, quae nunc nonnisi pagus est, inter et Urencium, quod Rusishemium putatur. Alii verò tam remotam antiquitatem ei non tribuunt, sed contendunt illam ab Imperatoribus germanis propriis sumtibus excitatam, ~~fuisse~~ necnon Alsatiae Praefectis subjectam fuisse.

Cùm Imperatores Germanos inter et summos Pontifices graves vigerent discordiae et contentiones, Mulhusia Imperatoribus semper fidelis perstitit, hinc sibi vicinorum Ecclesiasticorum et Nobilium odium accersivit; inde an. 1246. quòd Friderici II. partes tueretur, à Berchtoldo à Teck Episcopo Argentinensi, sub cujus jurisdictione haec Urbs erat, inclementer admodùm habita fuit, quam 15. post annis ab illius jugo liberavit Rudolphus Habsburgius, atque adjuvantibus Civibus Castrum, quod ibidem ipse habebat, expugnavit, soloque aequavit, relictis duntaxat duabus illius turribus, quae adhuc extant. et ~~cum~~ post 12. annos idem Rudolphus Imperator factus hujus urbis ergà Imperatores fidelitatem remuneraturus, eam liberam

Imperii Civitatem fecit, multisque privilegiis donavit, quae an. 1347. Carolus IV. auxit data etiam Civibus facultate sibi Consules eligendi etc.

Olim Mulhusia non secus ac aliae Imperiales Alsatiae Civitates ab hujus provinciae Landgraviis seu Praefectis et Advocatis multa mala perpessa est, ac tandem cum à vicinis Nobilibus continuò vexaretur, de sua libertate solicita cum Helvetis foedus iniit, ac primum an. 1465. cum Pagis Bernensi et Solodorensi ad 25. annos, dein an. 1506. etiam cum Basileensi ad 20. annos, demum inito cum omnibus Pagis foedere perpetuo Corpori Helvetico juncta fuit: tum an. 1523. ad Protestantium sacra secessit, quam cum Pagi Catholici ad Religionem Catholicam reducere frustrà conati fuissent, an. 1587. foedere suo ejecerunt, Protestantes verò in suo retinuerunt.

Hujus foederis beneficio Mulhusia inter bellorum, quae à 200. annis Imperatores inter et Franciae Reges viguerunt, tumultus semper quieta fuit, nec ab ulla belligerantium parte quidquam adversi passa est.

§. II.

~~[illegible]~~ 189.

De Alsatia Superiore.

Alsatia Superior (: Ober Elsass, la Haute Alsace :) sita est inter Vogesum montem ad Occidentem, et Rhenum ad orientem, ad Septentrionem jungitur Alsatiae Inferiori, et ad Meridiem Suntgoviae.

Olim erat Rauracorum Sequanis populis annumeratorum Regio. Ammianus Marcellinus lib. 15. ait praecipuos inter Sequanos fuisse Vesontionenses et Rauracos.

Occurrit

1.o Ensishemium (Ensisheim:) Urbs venusta, optimo loco sita et eleganter aedificata, mediocriter magna, nec opulenta, una cum Arce, ad Ellum flumen 3. milliaribus Germanicis à Colmaria ad Meridiem, 2. ad occidentem à Neoburgo, et totidem ad Septentrionem à Mulhusia, et tribus à Brisaco ad Meridiem. Alsatiae Superioris Caput habetur, quam praerogativam tamen ei Colmaria disputat. Inibi ultra 200. aedes non numerantur, adsuntque 1200. familiae, et 3200. Incolae. Habet Ecclesiam parochialem amplam et speciosam, in qua S. Urbanus sepultus dicitur. Adest etiam Jesuitarum Collegium, in quo Humaniora et Philosophiam docent; * Moniales etiam tertii Ordinis S. Francisci hic habent Conventum ut et Capucini, etc.

* Inde abierunt Rege ~~[illegible]~~ jubente.

Ajunt quòd jam circà an. 730. Sedes fuerit cujusdam Sueviae et Alemanniae Ducis; postmodùm ad Comites Egisheimenses Alsatiae Praefectos devoluta est, quibus deficientibus unà cum Superioris Alsatiae Landgravia-

tu seu Praefectura ad Comites Habsburgicos pervenit.

Ante 30. annorum bellum in hac Urbe Regimen seu Senatus Austriacus residebat, qui toti Suntgoviae, Brisgojae Austriacae, urbibus Sylvaticis |: Waldstätter :| aliisque locis Jus dicebat.

An. 1636. mense Martio à Suecis oppugnata fuit, at brevi post Austriaci eam recuperavêre. An. 1637. mense Julii Galli illam obtinuerunt, à quibus inclementer satis habita fuit. An. 1638. Carolus III. aliàs IV. Dux Lotharingiae pro Caesare militans eam denuò obtinuit, at cum Arcem oppugnare haud valuisset, recedere coactus fuit. Tandem in pace Monasteriensi an. 1648. conclusa Regi Franciae relicta fuit: is in ea Senatum seu Parlamentum instituit, quod posteà Brisacum, ac denique Colmariam translatum est.

2°. Murbacum seu Murbachium |: Murbach, Mourbac :| ~~[illegible]~~ ad fluvium, qui Rotbach dicitur, non procul à monte Vogeso, 3. milliaribus germanicis ad Caurum à Mulhusia, et totidem ad Africum à Colmaria positum celebre Monasterium ordinis ~~[illegible]~~ S. Benedicti eo loco, quod olim ob latrocinia frequenter patrata à voce germanica Mordzurg Mortwagium nuncupabatur, an. 726. seu, ut alii volunt, an. 724. ob Eberhardo Sueviae et Alsatiae seu Alemanniae Duce ad instantiam S. Pirminii, qui tùm in Alsatia versabatur, fundatum in honorem S. Leodegarii Episcopi et Martyris; in quod duodecim Monachos ab Augia divite |: Reichenow seu Reichenau :| accersitos introduxit idem S. Pirminius. Illud confirmavit Gregorius Papa II. et an. 733. Widegernus Episcopus Argentinensis solemniter inauguravit.

NB.

Antehac Vivarium seu Hospitium peregrinorum dictum est, quòd ibidem ipsi cum multa charitate susciperentur. In eo etiam Dux Eberhardus ejusque fundator ipse Monachum induisse ac finiisse vitam dicitur.

Monasterium istud opulentissimum fuit ac potentissimum, multosque Nobiles velut Clientes, fiduciarios, seu, ut ajunt, Vasallos suos numeravit. In Helvetia quoque multa praedia possedit, ipsique Lucerna Urbs subjecta fuit, quam an. 1291. Albertus I. Archidux Austriae et posteà Imperator emtionis titulo acquisivit.

Illius Abbas S. R. J. Principis titulo fruitur, atque unus fuit ex quatuor Principali dignitate praeditis S. R. J. Abbatibus Benedictinis* Vi Bullae Pauli Papae III. datae Abbati Rudolpho Stöhr seu Stohr

* Quatuor hi Abbates sunt, Fuldensis, Campidonensis,

de Stohrenburg, Monasterium Luderense in Comitatu Burgundiæ à Berchtilde Burgundiæ Regina ad instantiam S. Deicolæ ædificatum Monasterio Murbacensi adjunctum fuit, siquè idem Abbas Stohr non modò simul præfuit utrique huic Monasterio, sed et utriusque investituram à Carolo V. Imperatore obtinuit. De Abbatia Luderensi egimus in hac Appendice Sect. 2. §. 1. n. 335. et 3. Corbejensis, et Murbacensis.

In pace Monasteriensi, ubi Superioris et Inferioris Alsatiæ Landgraviatus unà cum Suntgovia Galliæ Regi cessus fuit, Murbacensi Monasterio tamen Imperii, ut ajunt, immedietas reservata fuit, quam illud etiamnum tenuit usque ad an. 1680. quo Francisco Egone Fürstenbergico Argentinensi Episcopo ac tum temporis Abbate Murbacensi ultrò se submittente Ludovicus XIV. sibi supremum illius dominium et jurisdictionem asseruit.

Murbaci introducta consuetudo est, ut in illud Monasterium nonnisi antiquæ nobilitatis candidati suscipiantur, qui sexdecim* ex parte patris et matris simul stemmatum gradus exhibere tenentur. q q

3°. Rubeacum seu Rufacum |: Rüffach, Rufach, Roufac :| Urbs sita ad ripam fluvii Rothbach tribus leucis et dimidiâ ad Euronotum à Colmaria, et septem ad ad Euro-Aquilone-Mesem à Basilea in territorio, quod Mundatum |: Mündat* :| dicitur, cujus caput est.

Dagobertus Franciæ Rex Urbem hanc unà cum Mundato S. Arbogasto Argentoratensi Episcopo dono dedisse fertur. Supra montem Rubeaco impendentem cernuntur adhuc rudera Arcis Isenburg seu Eisenburg dictæ à Dagoberto excitatæ, eidem juncta est alia primùm seculo præterito ædificata sed non finita.

Frequentes populorum ad reliquias S. Valentini, quæ in hac Urbe asservantur, peregrinationes ad illius augmentum haud parum contulêre. An. 1068. illius Incolæ adversùs Imperatorem Henricum IV. rebellârunt ablatis ipsi etiam Corona, Sceptro, aliisque ornamentis Imperialibus, quæ ei reddere noluerunt, nisi priùs condonata rebellione sua illos denuò recepisset in gratiam; Imperator omnia spopondit, at urbem ingressus, illam per copias suas occupavit, à quibus incensa fuit trucidatis illius Incolis. Aliàs etiam aliquoties expilata et igne consumta fuit; Philippus namque Imperator, injuriam à Conrado Episcopo Argentinensi acceptam ulturus illam incendit, partemque Castri Isenburg disjecit; et an. 1298. ab Imperatore Adolpho idem passa est infortunium. An. 1426. Angli eam oppugnaverunt, &. tot adversis fatis devastatam Guilielmus III. Argentinensis

* modò octo tantum ab anno 1766. abjecto cucullo Murbacenses facti sunt Canonici Sæculares.

* Mündat nomen germanicum: quidam illud à voce latina Mandatum seu Munus datum derivant, quòd Dagobertus Rex S. Arbogasto Argentinensi Episcopo territorium hoc dono dederit; alii volunt illud esse germanico-latinum Mantkatum à voce Manni, id est, Männer quæ significati sunt homines, quibus prædia in feudum seu emphyteusim tradita fuerunt, sub conditione illorum Dominis homagium et operas præstandi; vel ob immunitatem, qua hujus territorii Incolæ donati fuêre. Hæ variæ hujus nominis interpretatio-

nes probant illius veram ignorari originem.

Aliqui Mundatum hoc seu Districtum bifariam dividunt scilicet in Superiorem, in quo Rubeacum est, et Inferiorem, qui Argentina vicinior est: ambo pertinent ad Episcopum Argentinensem.

q te Situm est Marbacum |: Marbach :| Monasterium Canonicorum Regularium ordinis S. Augustini, à Comitibus Egisheimensibus fundatum.

Antistes denuò restaurarit, novisque cinxit moenibus.

an. 1634. à Rhingravii copiis expugnata fuit, et mox à Caesareis recuperata; denique gallicalis admotis idem obtinuerunt. 350. in ea numerantur aedes et 2500. Incolae. Haud procul à Rubeaco in non- q

4º Brisacum Novum |: Neu Brisach, le Nouveau seu le Neuf Brisac :| Urbs munitissima à Ludovico XIV. post pacem Ryswicensem media leuca à Rheno è regione Brisaci veteris exstructa, duabus leucis ad Euronotum à Colmaria. Per quatuor portas sibi invicem directè oppositas ad eam patet aditus, vicos habet rectos et ad lineam ductos, neuron aequalis Symetria domos, viis in magnum et quadratum forum desinunt. In ea duae tantùm sunt Ecclesia, parochialis una, et altera Franciscanorum Discalceatorum.

Non procul ab hac Urbe ad ripam Rheni et etiam è regione Brisaci veteris positum est propugnaculum, lunatum, quod Mortarium |: le fort = Mortier :| dicitur.

5º Colmaria, Columbaria, et Columbraja |: Colmar :| Urbs sita ad ripam fluvii Lauch dicti, qui media infrà idam leuca in Ellum influit, 4. leucis ad occidentem à Brisaco novo, 9. ad Caurum à Basilea, et 14. ad Euronotum ab Argentina.

Conjectura est eam primitùs Columbariam fuisse nuncupatam, atque deletis ab hoc nomine u et b postmodum Colmariam. Aliqui eam Caput Alsatiae Superioris dicunt, quam prorogativam tamen Ensisheimio alii tribuunt. In amoena fertilique posita planitie totius Alsatiae centrum fermè occupat. Praeter Ellum Lucha |: Lauch, Turus |: Thur :| vecha |: Ill :| et Müflbach fluvii partim Urbem hanc partim ejus agrum perfluunt ac irrigant, neuron ad ejus fertilitatem haud parum conferunt.

Volunt aliqui eam ex ruderibus veteris Argentoratia, prope quam Gratianus Imperator an. 378. Germanos, qui Alsatiam et maximam Helvetiae partem subegerant, devicit, fuisse exstitatam; quando autem id factum fuerit, ignoratur. Quidam dicunt eam, cùm prius nonnisi oppidum esset, primùm sub Imperatore Friderico II. qui ab an. 1212. vel potiùs 1218. usque ad an. 1250. rebus Imperii praefuit, muris cinctam fuisse: imò Richer Monachus qui hujus Imperatoris aetate superfuit, Chron. lib. 4. c. 30. haec eloquitur: Wolfelinus Praefectus Alsatiae Columbariam in Episcopatu Basiliensi construxit. Verùm haec Ecclesiae restauratione potiùs quàm de prima illius funda-

tione intelligenda videntur; enimverò Urbs ista multoties devastata et itèrùm ædificata fuisse ~~memoratur~~, jamque ante Friderici II. tempora extitisse perhibetur. Quidam volunt eam Columbariam fuisse vocatam, quòd ipsa primùm non nisi Columbarium fuerit, at ex quorum augurio hanc suam opinionem hauserint, nescitur.

Quamvis Colmaria vigentibus intestinis provinciæ ipsius tumultibus à vicinis suis multùm afflicta fuerit, præsertim Rudolphi Habsburgii et Adolphi Nassauiensis temporibus, tamen libertatem suam semper retinuit, fuitque sub Austriacis Imperatoribus immediata ac libera Imperii Civitas, usque ad an. 1680. quo eam Rex Franciæ Ludovicus XIV. sibi vindicavit.

Anno 1575. Cives abdicata Religione Catholica Zwinglianismum amplexi sunt, at post Sauli præteriti initium et ante 30. annorum bellum cùm Cæsarei ubique legem darent, Catholica Religio denuò hîc introducta fuit, Magistratus Zwinglianus depositus et Catholicus institutus, ac præstantioris notæ Civibus Basileam, Mulhusium et aliò secedentibus, cæteris Sacra Zwingliana interdicta. At cùm an. 1632. præsidium Cæsareum inter et Cives gravis et cruentus exortus fuisset tumultus, hi Superiores offensi Cæsareos exturbârunt cum eorum aliquot, neenon Suecis Urbem tradiderunt, tùm in Civilibus æquè ac Ecclesiasticis omnia ad eum, quo an. 1626. fuerant, Statum reducta fuêre, excepto, quòd loco Zwinglianismi, cui hactenus plerique Cives adhæserant, Lutheranismus fuerit adoptatus.

Anno 1672. mense Augusto Urbs hæc Belidumi Gallo Marchioni de Louvois ultrò et absque ulla necessitate se dedidit, anno sequenti jussu Ludovici XIV. ædificia et mœnia solo æquata fuere, an. 1675. verò iterum restaurata. Post pacem an. 1679. Novimagi conclusam an. 1680. Colmaria, quod supra jam dictum, eandem sortem habuit ac cætera Imperiales Alsatiæ Urbes, quæ in pace Westphalica Imperio servata fuerant, nempè Rex Franciæ eam sibi subjecit: an. 1684. deinde ipsum inter et Imperium Justitium Bellum ad 20. annos initum fuit, interim eidem omnibus, quæ sibi in Alsatia asserebat, relictis. Tandem an. 1697. in pace Ryswicensi universa hæc provincia una cum omnibus aliis Imperialibus Urbibus ipsi cessa fuit.

Colmaria nunc prima est post Argentinam Alsatiæ Civitas. In ea 800. civitor ædes et 1078. familiæ, neenon 7142. incolæ numerantur, quorum

media pars Catholicam Religionem profitetur, altera Lutheranam.

In hac Urbe praeter Ecclesiam parochialem, S. Martino dicatam, et à Berhta Caroli M. matre fundatam, sunt adhuc aliquot Ecclesiæ et Monasteria, ut Collegiata S. Petri ab Adelheide dicti Caroli M. filia adificata, Ecclesia Nosocomii, Ecclesia S. Joannis, Ecclesia una cum Conventu SS. Minorum Conventualium, quæ ad Lutheranos pertinet; Conventus Eremitarum S. Augustini, & Capucinorum. bina Monialium Monasteria, et Collegium Jesuitarum, in quo ipsi humaniora docent. Abierunt. Præcipuus hujus Urbis ornamentum est Supremus Alsatiæ Senatus seu Parlamentum; illud post pacem Ryswicensem Ludovicus XIV. à Brisaco veteri, quod ab ipso Imperatori restitutum fuit, huc transtulit.

6° Scelestadium, Schelstadium, Schladistadium |: Schlettstadt Schlestadt, Selestat :| Urbs munita ad ripam Illi posita 5. leucis ad Septentrionem à Colmaria, et 8. vel 9. ad Meridiem ab Argentina. Veteri Urbi Helellæ |: Ell :| successit, cujus tabula Peutingeriana, et anonymus Ravenas meminerunt, et quæ in Antonini Itinerario Helvetum vocatur, apud Ptolomæum verò Helvetibus, quod ammanuensium errorem esse quidam arbitrantur. Helellum |: Ell :| nunc vilis pagus Suntaxat est non procul à Scelestadio. Hujus Urbis alia adhuc sunt nomina, quæ apud Scriptores quosdam leguntur, nempè Helvba, Selenca, Argentoria, et Arguentaria, qui tamen monumenta, è quibus illa enerint, nulla proferunt.

Scelestadium jam ætate Caroli M. famosa Urb fuit, in qua ipse palatium habuit multotias à se habitatum; memoria quoque proditum est, illum in ea an. 776. festa Domini natalitia navimque annum celebrasse. [illegible]

Ante et etiamnum post pacem Monasterien sem libera Imperii Civitas fuit usque ad an. 1673. quo Ludovicus XIV. eam occupavit, atque an. 1677. muninentis suis nudavit, quæ post 6. annos de

mò restituit non modò, sed et auxit.

In ea præter Ecclesiam parochialem, quæ satis magnifica est, adsunt adhuc variæ Ecclesiæ, et aliquot Monasteria, ut Prædicatorum, FF. Minorum de observantiâ, Capuccinorum, et Monialium Ordinis S. Dominici. Jesuitæ quoque Monasterium et Ecclesiam S. Fidei olim Monialium Ordinis S. Benedicti ab Archiduce Austriaco Leopoldo Episcopo Argentinensi obtentam occupant, in quo humaniora docent. Modò abierunt, quando reditura?

Scelestadium est patria Beati Rhenani, de quo superiùs locuti sumus, et Martini Buceri. Hic ex Prædicatorum Ordine, quem professus fuerat, apostata factus Luthero se adjunxit, nec tamen à Zwinglii doctrina cœnâ Eucharistiam abhorruit, sed quin potiùs eam fovere visus est; vir omni dolo plenus et aquivoris facundus, Sacramentarios seu Zwinglianos Lutheri, qui erant abominationi, reconciliare conatus est edita fidei professione adeò æquivoca, ut tàm Sacramentarii, quàm Lutherani subscribere ei posse viderentur, et tamen eorum quilibet opinionem suam liceat ea ipsa alteri penitùs contrariam retineret.

§. III.

De Alsatia Inferiore.

Alsatia Inferior |: Nieder Elsass, La Basse Alsace :| ea ditione continetur, quam Friburci possederunt, qui è Germania venientes Rhenotrajecto in Mediomatricorum regione consederunt, exceptâ parte illâ, quæ Palatinatui confinis est, hæc enim Nemetum erat, atque etiammum nunc pars est Spirensis Diœcesis.

Post pacem Monasteriensem Rex Galliæ, prout Norimbergæ conventum fuerat, hanc regionem evasit, adeò ut juribus, quæ priùs Domus Austriaca in ea competiverant, contentus nullum supremum jus ac dominium in illius Insolas haberet, verùm hi, ut antèà, immediatè sub Imperio starent; quod in pace Novionagi an. 1679. conclusa demùm confirmatum fuit. Verùm an. 1680. Regius Alsatiæ Senatus seu Parlamentum, quod tunc Brisaci sedebat, cunctos Inferioris Alsatiæ Principes, Ecclesiasticos et Sæculares Dominos, p. edicto citavit, ut viderent se condemnari ad præstandum Regi fidelitatis juramentum et homagium, neenon eumdem velut Su-

190.

NB ϑ.
2°. Andlavia |: Andlau seu Andlaw :| olim Monialium Ordinis S. Benedicti Monasterium, nunc verò celebre Nobilium Canonissarum Collegium; cujus Abbatissa Principis titulo gaudet, 2. milliaribus germanicis versùs Occidentem ab Aprimonasterium situm. à S. Richarde Scotiae, ut fertur, Principe et Imperatoris Caroli cognomento Crassi conjuge an. 880. fundatum, et in quod ipsa relicto marito suo, qui illam coram Imperii Principibus in publicis Comitiis adulterii falsò insimulaverat, et ad probandam connexo tunc temporis modo suam virginitatem, ut quod hactenus ipse intactam reliquerat, adegerat, an. 887. se recepit ac vitam finivit. Urbem, quae eidem jungitur, possident Nobiles, qui ab ipsa

premium suum Principem agnoscendum: illis nequicquam obsistentibus necnon Vestphalicam pacem praetexentibus, eodem anno 9. Augusti ab eodem Parlamento prodiit decretum seu sententia, qua declarabat universam Alsatiam Inferiorem sine ulla exceptione sub Supremo Regis dominio esse, simulque omnibus et singulis illius Incolis injungebat, ut eidem tanquam Supremo Principi suo et Monarchae fidelitatis juramentum praestarent: huic decreto an. 1681. Nobiles paruerunt, Argentinensis Episcopus et illius Cathedralis Ecclesiae Capitulum unà cum omnibus suis subditis idem praestiterunt, tandémque ipsa Argentina mense octobri Ludovico XIV. portas suas aperuit. Tum hac de re graves querelae Viennae et Ratisbonae in Comitiis motae ~~fuerunt~~, quae an. 1684. ea ratione sedatae fuerunt, ut ea loca, quae Rex Franciae in Alsatia occupaverat, per 20. annos penes ipsum remanerent; denique in pace Ryswicensi omnia, quae Superiori et Inferiori Alsatiâ continentur, Franciae relicta fuerunt, adeò ut ea de re nulla amplius extet controversia, finésque Inferioris Alsatiae ea ratione designati sint, ut quae à Palatinatu avulsa fuerant, Electori, Duci Bipontino, et Episcopo Spirensi restituta fuerint. obierit

1°. Aprimonasterium seu Novientum |: Ebersmünster, Ebersheim, Ebersheim=Ebers=heim=Ebersheim=Münster, et olim etiam Ebersheim, seu Ebersheim :| celebre Ordinis S. Benedicti Monasterium et Abbatia, unà cum exigua urbe infrà Selestadium in Insula, quam Illus |: Ill :| efficit. Fundatum dicitur ab Etticone Duce Alsatiae an. 700. An. 810. illius Abbas Diebaldus seu Theobaldus à Carolo M. privilegium obtinuit, quo ab omni jurisdictione eximebatur. An. 1444. Urbem obsederunt Armeniaci*; at Argentinensibus suppetias ferentibus repulsi fuere. An. 1640. muri ipsius disjecti fuerunt, et Monasterium in cineres redactum. Modo Urbs muris caret, atque pago similis est. NB ϑ.

3°. Rhinovia |: Rheinau seu Rhinau :| Urbs exigua sine muris ad Rhenum et infrà Aprimonasterium, non procul ab eo loco, ubi Ischer fluvius Rheno immergitur. Benè nominis memoria est majoris Urbis, quam Rhenus abduxit.

4°. Benefeldia |: Benfeldt, Beinfeldt, et Benafelden :| Urbs exigua posita ad ripam Illi in planitia duabus leucis et semi ad Boream à Selestadio, et quinque ad Euronotum ab Argentina.

* Armeniaci dicti sunt certi quidam milites, qui primùm sub Ludovico Franciae Delphino posteà Rege hujus nominis XI. an. 1344. propter dissipationem Concilii Basileensis adversùs Helvetos militârunt.

Eam an. 1331. Ulricus Comes Virtembergicus, cum portæ non custodirentur et Magistratus in Oratorio jus diceret, intercepit et expilavit, atque post aliquot hebdomadas Berhtoldo Argentinensi Episcopo iterum restituit.

An. 1592. exorto de Episcopatu Argentinensi Cardinalem Carolum à Lotharingia, quem Catholici Ecclesiæ Cathedralis Canonici in Episcopum elegerant, inter et Georgium Marchionem Brandeburgicum à Lutheranis Canonicis eidem oppositum bello Urbem hanc occupaverunt Lotharingi atque anno sequenti munire cœperunt. an. 1621. Leopoldus Austriacus itidem Argentinensis Episcopus illius munitiones auxit. an. 1632. Suecii pactis conditionibus eam obtinuerunt, illiusque munitionibus quædam adhuc addiderunt propugnacula. In pace Vestphalica munimentis nudata Episcopo restituta fuit.

5.º Enheimum, Enheimia Superior, seu Obernæa |: Ehenheim, Obrenheim, seu Obrolenheim :| Urbs exigua ad Ergelum |: Ergel :| fluvium sita, tribus milliaribus germanicis ad Africum ab Argentina. Olim Urbs Imperialis fuit. An. 1260. cum muris nondum cincta esset, ab Argentinensibus pene combusta fuit. an. 1632. Suecii eam occupaverunt, et an. 1643. Galli; ac aliàs durante 30. annorum bello multis calamitatibus obnoxia fuit. Dicitur Enheimia Superior ad distinctionem oppidi, quod Ehenheimia Inferior nuncupatur, atque media circiter leuca ab ipsa dissitum est.

6.º Molshemium seu Molseimum |: Molsheim seu Molzheim; item Molken, et antiquitus Molleskeim :| Urbs angusta ad Bruscham |: Brüsch, seu Brüsch :| fluvium 3. leucis ad occidentem ab Argentina. Inter vetustissima Ecclesiæ ac Episcopatûs Argentinensis prædia recensetur.

Sæculo XIII. Philippus Suecus Imperator, ut Conradum Episcopum Argentinensem, qui partes Ottonis Brunsvicensis competitoris sui tuebatur, ulcisceretur, Molshemium expugnavit et incendit. Joannes Episcopus Aichstadiensis et Alberti I. Imperatoris Cancellarius Episcopatum Argentinensem à Clemente V. adeptus, hujus Urbis mœnia restauravit, necnon Arcem et Xenodochium an. 1318. è fundamentis erexit.

An. 1560. Capitula Ecclesiarum Cathedralis, SS. Petri Junioris et Senioris Collegiatarum Argentinensium in hanc Urbem se receperunt. Joannes de Manderscheid Episcopus Argentinensis ibidem Scholas et Academiam seu Universitatem fundavit et Jesuitis tradidit, ut Catholicam Religionem adversus Protestantes, et specialiter contra

Domini de Andlavia vocantur, tanquam dictæ Abbatiæ seu Collegii feudum masculinum.

Universitatem Argentinensem, quæ tunc celebris erat, tuerentur. Postquam Ludovicus XIV. Argentina potitus est, tum Episcopus et Canonici illam repetierunt, id an. 1681. factum. Molshemii magnificum est Carthusianorum Coenobium, illud et Jesuitarum Collegium totam fermè Urbem occupant, adeò ut in ea pauci numerentur Incolæ*. An. 1677. Cæsarei Molshemium incenderunt, quod posteà restauratum fuit.

* Jesuitæ non amplius adsunt

7.° Argentina, Argentoratum, Argentora, Strateburgum |: Straßburg, Strasbourg :| Civitas totius Alsatiæ Metropolis; munitissima est simul et amplissima, atque una ex spectatissimis totius Franciæ Civitatibus, necnon Sedes Episcopi Moguntinensis Archiepiscopi Suffraganei. Ei impendet Castrum munitissimum à Ludovico XIV. excitatum. Sita est in planitie media leuca ad occidentem à Rheno, ad Ellum, qui illam perfluit, 6. leucis ab Hagenoa ad meridiem, et 18. ad Septentrionem à Colmaria.

Vetus ipsius nomen est Argentoratum, quòd eo loco, quo Argentorate seu Argentorum Urbs à Romanis, quò illorum Imperii versùs Germaniam propugnaculum esset excitata steterat, ædificata fuerit, atque Strateburgum |: Straßburg :| dicta, quòd in Itinerario Antonini ipsa locus ille fuerit, in quem multæ Romanorum publicæ viæ desinebant, unde habetur illam initio Sæculi V. spectabilem fuisse Civitatem.

Quando vel à quo ædificata fuerit, ignotum est, quòd nullus Auctor ducentorum post Julium Cæsarem annorum spatio illius meminerit. Equidem eam annotavit Ptolomæus, verùm adeò mancam illius habuit notitiam, ut eam Vangionibus adscripserit, cùm tamen hi populi nequidem ei vicini fuerint, ipsáque procul dubio ad Triboccos pertinuerit. Sæculo IV. jam admodùm celebris fuit. Ammianus Marcellinus lib. 16. eam cladibus Barbarorum notam asserit, hicque Julianus Imperator Germanos eorúmque Regem Chonodomarum devicit: hujus Civitatis ipse meminit Epist. ad Athenienses, eámque Argentoram vocat. Ex Notitia Imperii habetur Argentoratem omnis generis armorum fuisse Opificium.

Sæculo V. Barbari trajecto Rheno eam an. 407. expilârunt, quod refert S. Hieronymus Ep. ad Argeruchium; brevi post restaurata fuit; in Notitia namque Imperii, quæ sub finem Imperii Honorii et initio Valentiniani III. facta fuit, non solùm Argentorate, sed et Armorum, quod in ea Urbe erat, Opificium notatur. Postmodùm Attila Hunnorum Rex eam penitùs

cecidit, adeo ut multorum annorum spatio deserta et incolis vacua permanserit. Traditio est, sed incerta admodum, Clodovaeum M. Francorum Regem ejus restaurationi dedisse initium; id duntaxat certum habetur, nempe illius filios ad Ellum haud procul à veteris Argentorati ruinis novam Civitatem in via publica, quae circà medium latinitatis aevum Strata dicebatur, aedificasse, quae Strateburgum dicta fuit, quo nomine eam Gregorius Turonensis lib. 9. c. 36. et lib. 10. c. 19. nuncupat, ex quo vulgari tunc Francorum lingua Strateburg ac demum Straßburg factum est, quod hactenus retinuit, vetus verò Latinum denuò assumsit, necnon Argentoratum vocata est, ex quo recentioribus saeculis Argentina prodiit.

Olim ergo Argentoratum Regia Regni Austrasiae Civitas fuit, aegrèque Ottoni M. qui Regnum istud sibi asseruit, parere visa est, at posteà illius Successoribus fidelis semper fuit, Specialibusque prae aliis Imperii Civitatibus privilegiis et immunitatibus ab ipsis donata fuit.

Rhenum, à quo, ut jam dictum, Argentoratum media duntaxat leuca distat, et quem hic variae Insulae in plures ramos dividunt, pons ligneus ultrà leucae quadrantem protensus tegit. An. 1428. Ludovicus Comes de Lichtenberg illum occupavit. An. 1672. mense octobri Galli illum dejecerunt, quod damnum an. 1674. reparatum fuit. Wenceslaus Imperator illius proprietatem Civitati adscripsit, et Maximilianus II. eidem jus tribuit ab iis, qui per illum transirent, vectigal exigendi, quo jure etiamnum adhuc ipsa fruitur.

Olim Argentinae Nobiles imperabant, at posteà illius regimen Cives magna sui parte obtinuerunt. Modò Magistratus ex decreto Ludovici XIV. media sui parte Catholicus est, et altera Lutheranus, eidem Praetor praeest à Rege constitutus, unde et Praetor Regius vocatur.

Ubi post initium saeculi XVI. Martinus Lutherus adversùs Papam et Episcopos Ecclesiamque Catholicam debacchari coepit, idem Zwinglius in Helvetia, et Capito, Hedio, Collius, et Bucerus Argentinae praestiterunt, multisque hujus Civitatis Clericis, quorum depravatos mores corrigere Wilhelmus ab Hohnstein Comes Thuringiae tunc temporis Argentinensis Episcopus conabatur, ad ipsos deficientibus, Cives quoque horum novorum Praedicatorum partes amplexi communi consilio Missae Sacrificium omniaque Catholicae Religionis divina Offi-

cia aboleverunt, simúlque Monachos, Moniales omnes cæterósque Catholicos Ecclesiasticos Urbe ejecerunt. Id ~~ad Magistratus~~ an. 1529. factum.

Magistratus postmodum, scilicet anno 1538. Gymnasium seu Academiam Scientiarum erexit, eique et ejus Professoribus Capituli et Ecclesiæ Collegiatæ ad S. Thomam dictæ, aliarúmque in Urbe et ipsius ditione sitarum reditus assignavit. Hæc prima sua privilegia an. 1566. ab Imperatore Maximiliano II. obtinuit, quibus ei facultas data fuit Baccalaureos et Magistros creandi; ea Ferdinandus II. an. 1621. auxit, illique potestatem dedit Licentiatos ac Doctores in omnibus facultatibus creandi. constat quatuor Facultatibus, in eáque linguæ doctæ docentur.

Mortuo Tabernis Alsaticis an. 1542. Wilhelmo Episcopo successit Erasmus à Limburgo; hic an. 1550. Argentinenses eò adegit, ut ipsi Cathedralem, necnon Collegiatas S. Petri Junioris et Senioris Ecclesias restituerint, retenta tamen Collegiata S. Thomæ, quod illius reditus Universitas possideret. At cum postmodum harum Ecclesiarum Canonici inter tantam populi sibi adversantis et sacra sua abhorrentis multitudinem haud satis tutos se fore censerent, relicta Civitate Molshemium se receperunt, id factum an. 1560. tùm Cives harum Ecclesiarum possessionem denuò arripuerunt.

Inter eos Clericos, qui Argentinæ Lutheranismum amplexi fuerunt, etiam numerati sunt aliqui Ecclesiæ Cathedralis Canonici; hinc evenit, ut cùm Joannes Episcopus an. 1592. fatis functus fuisset hi Joannem Georgium Principem Brandeburgicum in Episcopatûs Administratorem elegerint, Catholici verò Tabernis congregati Cardinalem Carolum à Lotharingia Ducis Caroli II. filium Episcopum salutârint; undè inter hos duos Principes bellum exortum, quod tandem finitum fuit data Brandeburgico ingenti pecuniæ summa, et penes Carolum Episcopatu remanente.

In hoc statu res Argentinensium permanserunt, usque ad an. 1681. tum enim omnibus pacem jam in pace constitutis Ludovicus XIV. quorumdam Civium proditione Civitatem hanc ne quidem obsessam per suum Belliducem de Montclas 30. Septembris obtinuit, cujus possessionem Rex ipse cepit

illam 13. octobris ejusdem anni solemni pompâ ingressus; tunc enim Episcopo et Canonicis omnibus restituta Ecclesia, Religioque Catholica denuò introducta. Civitas hæc deinde in pace Ryswicensi Franciæ penitus asserta fuit, penes quam hactenùs remansit.

Argentoratensis Episcopatûs origo æquè obscura est ac ipsius Civitatis. S. Irenæus qui sub finem Sæculi II. scripsit Ecclesiarum in Germania fundatarum puritatem ~~commendat~~ fidei commendat, ~~[illegible]~~ ~~[illegible] præcipuis Civitatibus [illegible]~~ quod de Romana Germania, cujus Argentoratum ex præcipuis Civitatibus una erat, intelligendum est; at quia postmodùm Ecclesia hæc unà cum Civitate penitus excisa fuit, nec duentorum annorum spatio ubi in ea Antistes ~~fuerit~~ extitit, nulla quoque Episcoporum, qui sub Romanis Imperatoribus Ecclesiæ huic præfuerint, extat memoria, quamvis omninò verisimile sit hic Episcopos fuisse. Equidem opinio est S. Amandum Tungrensium Episcopum illius primum fuisse Antistitem. Memoriæ proditum est jam an. 346. S. Amandum Argentinensem Episcopum Concilio Coloniensi interfuisse, illius etiam meminit Synodus Sardicensis an. 347. sub Imperatoribus Constantio et Constante habita. An. 638. S. Arbogastus in hujus Civitatis Episcopum assumtus est, successorémque habuit S. Florentium, &.

Capitulum Cathedrale est totius Ecclesiæ Catholicæ nobilissimum, ut in quod jam à Sæculo XII. non nisi summæ nobilitatis viri Principes et S. R. I. Comites, qui octo Stemmatum gradus ex parte patrum suorum et ~~[illegible]~~ totidem ex parte Matrum suarum probare tenentur, suscipiantur.

Ecclesia Cathedralis sive ejus ~~[illegible]~~ amplitudo sive magnificentia spectatur, nulli in tota Europa cedere videtur. Quidam arbitrantur illam à quodam Idolorum Templo originem ducere, cujus rudera post Attilæ devastationem adhuc superfuerint. B. V. Mariæ dicata est, et in ea ædificanda centum anni fuerunt impensi. An. 769. Pipinus Chorum ædificare cœpit, quem Carolus M. ejus filius perfecit. An. 1003. ab Hermando Sueviæ Duce adversus Imperatorem Henricum II. rebelli incensa fuit; is enim, cum Urbem assultu cepisset, nec eos, qui in hanc Ecclesiam se receperant, vincere ~~[illegible]~~ valeret, admoto igne eam succendit, flammæ tamen illius Choro pepercerunt, qui adhuc extat.

Wernherus hujus Civitatis Episcopus novum illius aedificium molitus est, illiusque fundamenta jecit an. 1005. necnon quatuordecim ultimos vitae suae annos in prosequendo pretioso hoc opere ac aedificio impendit, ejus Successores illud continuarunt et perfecerunt usque ad turrim, cui primùm an. 1229. initium datum est, atque an. 1449. perfecta fuit. Sunt qui dicant, Ecclesiam hanc primùm an. 1140. devastatam fuisse, ac an. 1275. denuò ~~perfecta~~ suam perfectionem attigisse. turrim verò an. 1377. aedificari coepisse, et an. 1444. finitam fuisse. Ego, quantum adhuc memini, ante 32. annos numisma aureum vidi ovalis figurae, ex una parte hujus Ecclesiae typum, ex altera verò effigiem Werkheri Episcopi cum hac inscriptione Wernherus Episcopus Argentinensis. an. 1005. referens.

Turris haec est altissima totius Europae et Asiae Pyramis; ejus altitudo est 594. pedum, ac per 695. gradus usque ad ejus summitatem ascenditur.

In Ecclesia est Horologium Astronomiae et Mechanicae perfectum Opus. Isaacus et Josias Haberecht Horologiorum Artifices Scaphusiani unà cum Conrado Dasypodio celebri Mathematico et Davide Wolckenstein Breslaviensi ab an. 1571. usque ad an. 1574. confecisse dicuntur, illudque Thomas Stimmer pinxit.

Praeter Ecclesiam Cathedralem non adeò multae Argentorati numerantur Ecclesiae et Monasteria: adsunt quippe sex parochiales Ecclesiae, scilicet S. Laurentii, quae est Cathedralis seu potiùs à Capella S. Laurentii, quae in illa est, sic dicta; S. Petri Junioris, et S. Petri Senioris, quae simul sunt Collegiatae; S. Stephani, quam administrant Religiosi Antonitae nuncupati; S. Ludovici, quae est Canonicorum Regularium S. Augustini; et S. Marci, quae etiam est Collegiata. Capucini hic binos habent Conventus, ac ante aliquot annos etiam introducti fuêre SS. Minores S. Francisci de observantia seu Discalceati. Religiosi S. Joannis Hierosolymitani seu Melitenses hic quoque habent Monasterium; et Jesuitae Collegium, q Adsunt etiam tria Monialium Monasteria, nempe Visitationis B. V. Mariae ad S. Stephanum, quae loco nobilium puellarum Canonicarum Lutheranarum an. 1699. hic constitutae fuerunt; Congregationis B. V. Mariae, et Dominicanarum. Lutherani inter alias Ecclesias retinuerunt Ecle-

q unde anno 1766. non secus ac caeteri omnes Jesuitae è tota Gallia, expulsi sunt.

siam Collegiatam S. Thomæ post Cathedralem præcipuam et cujus reditus à Magistratu, quod suprà retulimus, an. 1538. Universitatis noviter erectæ Professoribus attributi fuêre; item Ecclesiam olim Prædicatorum, quæ Nova dicitur, et illorum Monasterium, quod est Seminarium pro suis juvenibus Clericis; naves etiam Ecclesiarum S. Petri Junioris, et S. Petri Senioris, &c.

Adest etiam Seminarium pro Clericis Catholicis, cui præsunt Jesuitæ; hi quoque habent Universitatem huc Molshemio translatam; in qua Philosophiam, Theologiam, et Jus Canonicum, ~~docentes~~ Humaniora quoque docent. Hanc Universitatem modò administrant Presbyteri sæculares Jesuitis absentibus.

Adsunt duo Nosocomia pro Civibus unum, quod an. 1717. igne consumtum fuit, et brevi post magnificè reædificatum; alterum Regium pro militibus, quo vix æquè magnificum totâ Franciâ reperitur à Ludovico XIV. è fundamentis erectum. Item binæ domus pro orphanis, una Catholicorum altera Lutheranorum. item ergastulum pro profligatæ vitæ utriusque sexûs personis.

Argentinæ 3200. circiter Ædes numerantur, quarum multæ magnificæ sunt et venustæ, ut et varia palatia, inter quæ eminet Episcopale à Cardinali de Rohan p.m. constructum Regiæ cuidam haud multùm absimile. Adsunt etiam 4300. familiæ et 28000. Incolæ, quorum pars media Catholicis ritibus utitur.

Episcopus Argentinensis est S. R. J. Princeps, atque propter dominia, quæ cis Rhenum in Imperio possidet, votum et Sessionem habet in Comitiis Imperii.

8º Mauri-Monasterium |: Maur= Münster seu Maurs= Münster, Marmoutier vel Maurmoutier:| Urbs exigua distans à Tabernis una leuca versùs Meridiem, Montibus et collibus cincta. Muri ejus 18. vel 20. pedes alti sunt, fossæ ejus multis in locis oppletæ.

Nomen et ortum debet celebri Ordinis S. Benedicti Monasterio, quod illius tertiam partem occupat. A S. Firmiano circà an. 725. fundatum dicitur. Ludovicus Pius illud S. Benedicto ab Aniana* tradidit habitandum, hicque secum multos ex suis Discipulis huc adduxit; Celsus, qui an. 828. huic Monasterio præfuit unus ex illis fuisse creditur. Sub ipso Monasterium istud conflagravit; sed opem ferente Metensi Episcopo brevi restauratum est, hic Episcopus eidem Celso corpora SS. Cælestis et Auctoris donavit, quæ in ipsius Monasterii Ecclesia reposita fuêre. Initio Monasterium seu Abbatia ista et Urbs Leutwartzel nuncupatæ fuerunt, at

* Aniana |: Aniane:| rivus est in Languedocia Inferiore, prope quem idem S. Benedictus Monasterium construxit ejusdem nominis.

cùm posteà Monasterium nomen unius ex Abbatibus suis; qui Maurus dicebatur, assumsisset, tùm et Urbs ipsa Monasterii nomine vocata fuit. q

9º Taberna Alsatica seu Alsatiæ |: Zabron seu Elsass=Zabron, Saverne:| Urbs vetustissima, et antehac celeberrima et munitissima, sita in confiniis Lotharingiæ ad pedem ~~montis~~ Vogesi Saltûs 4 milliaribus germanicis ab Argentorato ad Caurum, uno ad Euronotum à Phalsburgo, et medio milliari ad Aquilonem à Mauri=Monasterio.

Illius nominis hæc origo esse dicitur: cùm sub Imperatore Augusto Drusus cum ingenti exercitu adversus Germanos movisset, illum ad Rheni ripam hyemare fecit, præcipua illius hybernorum loca hisce nominibus insignita fuêre, Taberna montis |: BergZabron:| in Ducatu Bipontino; Taberna Rheni |: RheinZabron:| in Palatinatu Inferiori; et denique Taberna Alsatiæ |: ElsassZabron:| de qua Urbe hic nobis sermo.

Quando autem ædificata fuerit, pro certo affirmari non potest, profectò jam diu ante Christi adventum Romanorum propugnaculum fuit adversùs quotidianas ferme Germanorum incursiones; ab his sæpius excisa, et ab illis restaurata, nempè 50. circiter ante æram Christianam annis à Julio Cæsare, et denique ejus æræ an. 366. à Juliano Apostata.

Anno 1525. Dux Lotharingiæ aliquot millia rebellantium Rusticorum propè hanc Urbem trium horarum spatio internecione delevit. An. 1552. Henricus II. Franciæ Rex Protestantibus Germaniæ adversus Imperatorem Carolum V. suppetias allaturus, cùm hic aliquot diebus substitisset, viam, qua venerat, denuò relegit. An. 1574. 4. Jan. Galli egregium Comitem Embsiensem |: Von Emb:| Chiliarcham Cæsareum unà cum legione pedestri, quam in Brabantiam ducebat, ceciderunt. An. 1622. Comes Mansfeldius Friderici Electoris Palatini tum Bohemiæ Regis* Bellidux eam obsedit, nec tamen obtinere valuit. An. 1634. Lotharingi pactis conditionibus ea potiti sunt, quam postmodùm Gallis cedere debuerunt. An. 1635. 16. Novemb. Cæsarei illam obtinuerunt; an. 1636. 5. Julii à Bernardo Duce Veimariensi occupata fuit; et in pace Westphalica Episcopo restituta. An. 1674. Galli sub Marescallo Turinensi |: Le Maréchal de Turenne:| eam sibi asseruerunt ejecto Episcopi præsidio. An. 1675. Cæsarei 12. Septemb. advenientes explosis in eam tormentis bellicis injectisque pyrobolis et igniariis bolis tertia die recesserunt. An. 1676. ad Urbis hujus

q Verùm ex Diplomate Theoderici Francorum Regis edito Kalend. Maji. an. 724. Indict. III. et in quo omnia bona à Childeberto Francorum Rege Clodovæi I. filio huic Monasterio tradita confirmantur, eidem longè antiquior ætas tribui debere videtur. Ibi enim a Beato Leobardo constructum fuisse dicitur. Fuit autem Leobardus S. Benedicti Abbatis Cassinensis et Ordinis Benedictini fundatoris Discipulus, qui huc ex Italia veniens Coenobium hoc construxit circa an. Chr. 583. Inter ipsius Successores eminuit Maurus S. Pirminii Discipulus, à cujus nomine monasterium hoc deinceps appellatum est. Is confirmationis Diploma à Rege Theoderico impetravit.

* Fridericus istam oblatam à Bohemiæ Hussitis hujus Regni coronam nonnisi unius hyemis spatio tenuit, post quam non modò Bohemia sed et toto Electoratu suo exactus fuit à Cæsareis et Hispanis, atque in Belgio Foederato exilium habuit,

moenia grave prælium initum fuit Cæsareos inter et Gallos. tandem Moguntiæ vitam posuit an. 1632.
an. 1744. 1. Augusti à præsidio Gallico derelictam occupaverunt Austriaci sub Carolo Lotharingiæ Principe.

In hac Urbe ordinariè residet Episcopus Argentinensis in qua superbum habet palatium. In ea præter Ecclesiam parochialem, quæ simul est Collegiata, adsunt Monasteria FF: Minorum S. Francisci Recollectorum, et Monialium Congregationis B. V. Mariæ. &c.

Celebris est callis seu semita ipsius Urbis nomine insignita |: Dir Zabron: Strig:| quod prope illam sumat initium, et qua per montem patet in Lotharingiam via. Adeò angusta est, ut vel armatorum cuneus integrum exercitum ab illius transitu arcere valeat. Semita hæc à Wilhelmo III. Episcopo Argentinensi an. 1541. confecta est.

10º Hagenoa, Haganoa, seu Haganoja |: Hagnaū, Haguenau:| Urbs olim Imperialis et Sedes Præfecti Alsatiæ, sita ad Motteram |: dir Mottro:| fluvium, qui illam in binas dividit partes, propè magnam sylvam ad duo Milliaria germanica porrectam, quæ et ipsius nomen refert, 5. leucis ad Septentrionem ab Argentina, 6. ad occidentem à Badena, et totidem ad Africum à Vissenburgo.

Olim nonnisi pagus fuit, quem circa an. 1164. Imperator Fridericus Ænobardus Civitatem fecit, atque in ea palatium Imperiale construxit, in quo ornamenta Imperatoria, ut Corona, Sceptrum, Globus Imperii, et Ensis Caroli M. asservarentur; illámque magnis privilegiis donavit, quæ subinde à suis Successoribus aucta fuêre, ipsaque libera Imperii Civitas facta est. In illa Archiduces Austriæ sæpiùs resedêre, quòd loco ad venationem opportuno sita foret, undè et magnificis ac sumtuosis ædificiis ab ipsis ornata fuit.

An. 1673. Ludovicus XIV. Franciæ Rex illam occupavit. an. 1675. Cæsarei eam incenderunt ac munitionibus nudârunt. an. 1702. Cæsareis, an. 1703. Gallis et an. 1704. denuò Cæsareis cessit; anno 1706. autem iterum Gallorum facta est. An. 1744. Hîc exercitus Austriacus sub Carolo Principe Lotharingico castra metatus est, cui Magistratus Urbis claves tradidit.

Fata adversa et calamitates, quæ repetitis vicibus perpessa est, omni suo veteri splendore eam exuerunt. Catholicam Religionem semper retinuit; 350. circiter ædes, et 2600. incolas continet. Adsunt in ea, præter Ecclesiam Parochialem, in qua modò sunt Canonici Surburgo huc ante aliquot annos translati, item Monasteria Præmonstratensium, Eremitarum S. Augustini, &c. necnon Jesuitarum Collegium, &c.

11º. Arx Ludovicia, seu Fortalitium Ludovici, vel Ludoviciarum (: Le Fort-Louis :) Urbs exigua et munitissima an. 1686. à Ludovico XIV. recèns excitata in Rheni Insula octo leucis ab Argentorato ad Euro-Aquilone-Mesem, quinque ad Orientem ab Hagenoa, et septem à Vissenburgo ad meridiem. vicos habet rectos ejusdemque Symmetriæ domos, necnon 800. circiter variarum nationum Incolas continet. Magni momenti esse videtur, ut qua, in illa plaga, ubi posita est, transitum Rheni facilè præbeat aut impediat. In pace Ryswicensi an. 1697. conclusa Regi franciæ relicta fuit. an. 1744. Carolus à Lotharingia illam circumclusit, dumque illius obsidionem meditabatur, ab Exercitu Borusso, qui in Bohemiam irrumperat, illò vocatus est.

12º. Latatiburgum, Lutraburgum, seu Lutræ Castrum (: Lauterburg seu Lutterburg :) Urbs et castrum ad Lutram fluvium (: die Lauter :) media leuca à Rheno, ubi Lutram recipit. 2. milliaribus germanicis à Tabernis Rhenanis seu Rheni, 6. à Spira, et 8. ab Argentina.

Vallum, quod ejus nomen refert, in historia notum est. an. 1705. illud, quod Cæsarei erexerant, adhuc statit. an. 1709. Galli illud perfecerunt et ad 7. milliaria protenderunt. In ultimo Austriacæ Successionis bello an. 1744. 3. Julii urbs hæc pactis conditionibus Valdeciano (: Waldeck :) Principi se dedidit, postquam Belli dux Nadasti vallum oppugnasset.

13º. Vissenburgum, Weissenburgum, Album Castrum, Weissenburgum Rhenanum seu Sebusiorum, et Alba Sebusiana (: Weissenburg Cron-Weissenburg, Weissenburg am Rheinstrohm, item Weissembourg, Vissenbourg :) Urbs satis ampla, olim una ex decem Imperialibus Alsatiæ Civitatibus et Caput ejusdem secum nominis Præfecturæ. Sita est ad Lutram (: Lauter :) fluvium, qui omnes illius plateas perfluit, in Vasgovia et confiniis Palatinatus Inferioris, 4. leucis à Landavia, 9. à Philippopoli, utrique ad Africum, et 13. ad Euro-Aquilone-Mesem ab Argentina, Veterum Sebusiorum sedes, quorum nomine etiam dicta fuit.

Certum est eam antiquam esse necnon jam sæculo VII. cognitam fuisse, tum enim ibidem Dagobertus Magnus an. 624. Monasterium Benedictinum fundavit in quo ejus filia domine sepulta fuit, illudque opulenter dotavit, tradita ei inter alia prædia et urbes etiam ipsamet Civitate Vissenburgo: illi quoque artificiosè elaboratam argenteam et inauratam coronam dono dedit, cujus ambitus 24. pedum erat; dicunt quidam argenteam non fuisse sed ex ignoto metallo confectam; fertur etiam quod postmodum similis ex cupro fabrefacta fuerit et in Ecclesia sus-

pensa, quæ ibidem adhuc visitur.

Hujus Monasterii Abbas Imperii Principibus à Carolo IV. Imperatore annumeratus fuit, necnon Imperialis throni seu Cathedræ Abbas declaratus.

An. 1262. Urbem hanc Abbas Fridericus moenibus cinxit, ipsius Successor Edelinus ei fossam circumdedit, necon aliquot propugnaculis illam instruxit. Cùm posteà Incolæ eximia ab Imperatoribus obtinuissent privilegia Abbatum dominio se subtraxêre, eorumque Urbs Sæculo XV. decem Hagenoensis Præfecturæ liberis Imperii Urbibus annumerata est, nequicquam obnitentibus et longo tempore reclamantibus Monasterii Abbatibus.

Sub id tempus depravatos mores Monachi induere coeperunt 20000. florenorum ære alieno pressi, omnia fermè Monasterii sui prædia et reditus aut oppignorarunt, aut vendiderunt, tum accersiti duo ejusdem Ordinis Abbates qui eos ad frugem revocarent, pristinamque regularem observantiam apud ipsos restituerent, id illi detrectantes se subduxerunt, tùm alii meliores Monachi ipsorum loco substituti, at cives iis exturbatis priores denuò receperunt, &c. Tandem an. 1526. Rudiger Ultimus hujus Monasterii Abbas unà cum Monachis suis annuente Clemente Papa VII. ad Statum Sæcularem transivit, atque Abbatialem dignitatem in Præposituræ titulum et Monasterium in Capitulum mutavit: eo fatis functo Florentius à Flersheim Episcopus Spirensis hanc Præposituram obtinuit, atque annuentibus Paulo Papa III. et Carolo V. Imperatore mensæ suæ Episcopali in perpetum adjunxit.

In variorum bellorum tumultibus Urbs hæc varias calamitates passa est; an. 1469. à Comite Palatino Friderico obsessa fuit. an. 1525. fervescentibus rusticorum tumultibus ab Imperii Fiscali in jus vocata fuit, necnon Electori Palatino in eam executio demandata est, quiillam ad frugem reduxit. In 30. annorum bello multum quoque afflicta fuit: eo finito an. 1673. Galli illam occupaverunt ac miseranter devastaverunt, cives captivi abducti, ac nonnisi magno lytri pretio redempti, moenia ejus et propugnacula solo æquata; posteà illam denuò munierunt, ut an. 1677. iterum expilare possent, tum etiam Prætorium, Molæ, Pharmacopolia, Pistorum, Cauponum, et mercatorum ædes combustæ. Demùm an. 1680. ab ipsis denuò occupata fuit, atque Franciæ adjecta. In pace Ryswicensi dein Ludovico XIV. relicta.

In Successionis Hispanicae bello an. 1702. foederati illam occuparerunt, et munitionibus auxerunt. Cum anno 1744. Princeps Carolus à Lotharingia Rhenum transgressus bellum in Alsatiam traduxisset, hanc Urbem 5. Julii deditione accepit, at brevi post Galli eam assultu obtinuerunt, mox que deseruerunt, tum Magistratus Principis Caroli denuò implorata protectione ab eo praesidium obtinuit. At sub idem tempus facta à Rege Borussiae in Bohemiam irruptione Austriaci non modò Urbem hanc sed et totam Alsatiam deseruere Regno Bohemiae suppetias allaturi.

Praeter Ecclesiam parochialem, quae simul Collegiata est et ex cujus Chori fornice pendet Corona illa, quam supra memoravimus, adest Ecclesia, quae S. Petri dicitur, item Conventus Augustinianorum. Circa eam multae sunt Sylvae; Solum habet variis frugum speciebus fertile, vinumque profert satis elegans, praesertim autem castaneas, quae in varias regiones transferuntur, et unde multi cives et Inoppidati compendium faciunt. q

q in ea praecipuè vigent Religiones Catholica et Lutherana. Adsunt etiam Calvinistae g seu Zwinch et Hebraei

14.° Landavia, Landavium, seu Landavum |: Landau seu Landaw :| Urbs antiqua et munitissima, olim Imperialis, sita in amoena et fertili regione ad Quiessum |: Queich :| fluvium 3. leucis et dimidia à Neapoli Nemetum seu Neostadio ad Meridiem, 5. ad Occidentem à Philippopoli, et totidem ad Africum à Spira, et 15. ad Euro-Aquilone-Mesem ab Argentina. Quamvis propriè in Alsatia sita non sit sed in Palatinatu Inferiori, tamen eidem adjuncta est, quòd Hagenoensi Praefecturae incorporata sit.

Ab Attila Hunnorum Rege devastata fuisse dicitur, et posteà circà an. 750. ab Allemannico Duce Landfredo |: Landfried :| quem Pipinus devicit, restaurata et ampliata. Ab isto Landfredo illam nomen suum habere quidam autumant; at alii censent nomen hoc inde ei inditum fuisse, quòd à densis et nemorosis Vasgovia |: Wasgau :| montibus in amoenam, jucundam et amplam planitiem, germanicè Au, in qua collocata est, fiat descensus, enimverò plana haec regio solum habet adeo fertile, ut ante praeteriti seculi 30. annorum bellum duorum milliarium Germanicorum spatio circum Landaviam 350. oppida et Pagi numerati fuerint.

Ante 700. et quod excurrit, annos sub Dominum Granonia Dominio eam fuisse ajunt, ac tandem immediatam et liberam Imperii Urbem evasisse. Ei Rudolphus I. Imperator easdem praerogativas et immunita-

tes an. 1291. tribuit, quibus Hagenoa fruebatur. In bello Fridericum Austriacum inter et Ludovicum Bavarum de Imperii Corona inter se certantes Friderici partes tenuit, undè Ludovicus Imperium Friderico devicto et capto adeptus eam primò Civitati Spirensi deinde illius Episcopo pro 5500. oblorum libris oppignoravit; at an. 1511. eam Imperator Maximilianus I. redemit atque Alsatiæ Præfecturæ adjunxit, nec non ab omni erga hunc Episcopum obligatione liberam declaravit. quod an. 1521. ab Imperatore Carolo V. confirmatum est.

In bello, quod sæculo præterito Germaniam afflixit, Landavia multa adversa et calamitates est experta. An. 1639. eam possedêre Veimarenses, quos brevi post expulerunt Cæsarei. An. 1680. decreto Regii Alsatiæ Senatus seu Parlamenti Franciæ Coronæ adjecta fuit; eam posteà Ludovicus XIV. novis iisque validissimis munitionibus auxit, adeò ut an. 1702. diutinam obsidionem adversus Josephum Romanorum Regem sustinuerit. an. 1703. Galli iterum eam obtinuerunt, et an. 1704. post prælium Hochstetense Cæsarei, penes quos remansit usque ad an. 1713. quo exercitus Gallicus sub Supremo Castrorum Præfecto seu Marescalo de Villars illam expugnavit, ac ab eo tempore penes Franciæ Coronam remansit.

Landaviæ plerique Cives Lutheranismum sectantur. In ea 700. ædes numerantur 900. familiæ et circiter 4000. Incolæ, quorum plerique Mercatores sunt et Caupones. Quatuor habet Ecclesias. In Parochiali Catholici et Lutherani simultaneum servant. Augustiniani hic habent Monasterium. Calvinistis, qui in hac Urbe sunt, publicum suæ religionis exercitium non permittitur.

Sectio V.

~~[illegible]~~ 191.

De Artesia.

Artesia, seu Artesiæ, vel etiam Atrebatensis Comitatus /: L'Artois :/ Germaniæ Inferioris Regio, et olim una ex septemdecim Belgii provinciis. Limites ejus sunt ad Septentrionem Flandria, ad Orientem Hannoniæ pars et Cambresium seu Ager Cameracensis, ad Meridiem et Occidentem Picardia. Inter pulcherrimas et optimas Franciæ provincias recensetur; ac olim duodecim Urbes, viginti octo Abbatias, et octingentos quadraginta quatuor Pagos numerabat. Ejus

longitudo est 25. leucarum ab Audomaropoli (: St. Omer :) usque ad Scaldim (: L'Escaut :) fluvium, et latitudo 13. circiter, scilicet ab Hesdinio (: Hesdin :) usque ad Bassorum Oppidum (: La Bassée.

Ejus Incolae sinceritate, probitate, et fidelitate caeteros populos facilè superant, laboriosi sunt et in adimplendis muneribus suis solliciti, necnon Religioni Catholicae addictissimi, ad sua privilegia et consuetudines vigilantissimi, adeo, ut qualibet novitas, etsi nullius etiamnum momenti, apud eos motus cieat.

Artesia longo tempore pars fuit Flandriae Occidentalis. Carolus Calvus Imperator an. 863. illam ab ea avulsit, ut filiae suae Juditha, quae Balduino Flandriae Comiti, cui Ferreus cognomen, nupsit, in dotem traderet. An. 1180. iterum coronae adjuncta fuit per Isabellam Balduini V. filiam, quam Philippus Augustus duxit in uxorem. An. 1236. Ludovicus IX. cognomento Sanctus cam fratri suo Roberto cepit, atque in ipsius gratiam Comitatum fecit; tum successione materna ad Duces Burgundiae pervenit usque ad Carolum Audacem, quo an. 1477. propè Nancejum interfecto Ludovicus XI. hanc provinciam sibi asseruit nequicquam obnitente Maria unica Caroli filia et herede: at an. 1493. in pace Sylvanectensi (: Senlis :) Carolus VIII. Franciae Rex illam Imperatori Maximiliano I. hujus Mariae marito iterum restituit, atque penes domum Austriacam remansit, donec Ludovicus XIII. an. 1640. Atrebatum occupavit, ac an. 1659. vi pacis pyrenaeae potior illius pars à Philippo IV. Rege Hispaniae Ludovico XIV. cessa fuit, qui deinde in pace Noviomagensi an. 1679. conclusâ integram obtinuit.

Provincia haec nomen sortita est ab Atrebatibus Belgii populis, qui aetate Julii Caesaris celebres fuerunt; postmodum nomen hoc Atrebates in Adertes seu Adrates mutatum fuit, regioque Pagus Adertisus nuncupata; et ab his nominibus facta est vox latina Artesia, et gallica Artois, item Arras totius provinciae Metropolis.

Artesia Status habet, qui singulis annis agunt Comitia in quibus omnia provinciae negotia discutiuntur ac definiuntur. Commercium illius consistit in frumento, linteo, lupulo, lana, oleo, et pannis, qui Bethuniae, Aëriae, Bapalmae, in Fano S. Venantii, et aliis locis conficiuntur. Occurrit

1.o Atrebatum, Atrebates (: Arras, Atrecht :) vetus Atrebatium populorum Civitas. Ampla est, munitissima et opulentum Emporium, necnon totius Artesiae Caput sita ad Scarpam (: Scarpe :) 5. leucis ad Euronotum à Duaco, 9. ad Caurum à Cameraco, et 14. ad Euro-Aquilone-me-

sem ab Ambiano, cum Castello fortissimo, Sedésque Episcopi Metropolitæ Cameracensis Suffraganei. Ptolomæus illam Origiacum vocat, verùm nomen hoc jam diu antiquatum est, ut quod post hujus Geographi ætatem nullibi amplius inveniatur. Quidam arbitrantur Atrebatum esse Nemetocennam, cujus in Cæsaris Commentaris fit mentio, seu Nemetacum, quod in Itinerario Antonini et in tabula Peutingeri legitur, verùm id sufficienti fundamento non probant, nudè quo loco Nemetocenna, seu Nemetacum Urbs sita fuerit ignoratur, neque etiam in Antonini Itinerario hæc Civitas aliter quam Atrebates nuncupatur. Plinius Atrebatium meminit quin eorum Metropolim memoret; at S. Hieronymus Ep. ad ad Agerucium Atrebatem inter præcipuas Galliæ Urbes, quæ sua ætate à Barbaris devastatæ fuerunt, recenset, et lib. 2. adversus Jovinianum celebria hujus Urbis textilium opificia celebrat.

Franci sub Clodio Rege suo Atrebatium regionem occupaverunt, et quamvis in ea à Romanis devicti fuerint, quod Sidonius Apollinaris memorat, tamen in ea sedem fixerunt, omnemque regionem ~~quæ~~ versùs Orientem ad Somonam |: La Somme :| fluvium sitam tenuerunt. Certè Clodovæus itidem Francorum Rex hanc Urbem possedit, et post ipsum ejus Successores.

Atrebatum in binas dividitur Civitates forti muro ab invicem distinctas, quarum una satis vetus et angustior Civitas |: la Cité :| altera nova et amplior Urbs |: la ville :| nuncupantur. Veteri seu Civitati absoluto imperio non sub Flandriæ et Artesiæ Comitibus, sed sub Franciæ Regibus duntaxat dominati sunt Episcopi usque ad Carolum V. Imperatorem, qui Artesiæ Principatum adeptus eos sibi fecit subditos.

Equidem ignotum est, quis Christianam Religionem Atrebati primùm invexerit, id duntaxat compertum, ibidem nempè Ethnicismum serò satis penitùs desiisse. S. Vedastus |: St. Waast :| unus ex Christianis Clodovæi Magni Magistris ab Antistite Remensi S. Remigio circà an. 486. Atrebati Episcopus constitutus, Incolas nondum plenè ad fidem conversos Christianam edocuit Religionem, vitaque functus extra Urbem sepultus est eo loco, ubi Theodoricus Rex sub finem sæculi VII. celebre ordinis S. Benedicti Monasterium excitavit, quod hujus sancti viri nomen refert. brevi post circà illud permultæ ædes ædificatæ fuerunt, ex quibus tandem Urbs, quæ nova dicitur facta, atque moenibus cincta fuit. Locus iste olim Nobilia-

cum vocabatur.

Ecclesia Cathedralis optimè constructa est. In ea vetus quædam cista est, in qua, ut dicitur, lana asservatur, quæ juxtà antiquam traditionem auctoritate S. Hieronymi firmatam, ~~[illegible]~~ cum magna Sterilitas Artesiam affligeret, una cum copiosa pluvia è cœlo delapsa est, necnon terram adeo pinguem et fœcundam efecit, ut exemplo Mannæ, qua Deus populum suum in deserto pavit, eodem nomine nuncupata fuerit; in hujus miraculi memoriam singulis annis Dominica secunda post Pascha hîc solemnis gratiarum actio celebratur.

Bina sunt in ea fora publica, majus amplitudo et magnificæ domus, quæ illud ambiunt, inter quas est etiam palatium Gubernatoris, spectabile faciunt; minus verò Prætorium et opulentiorum Mercatorum ædes commendant, centrum illius occupat Capella Sanctæ Candelæ |: La Chapelle de la Ste. Chandelle :| hanc candelam à B. V. Maria huc allatam fuisse ajunt, ut Incolæ ab vehementi viscerum ardore, qui illos consumebat, liberarentur.

Ecclesia S. Vedasti speciosissima est, illiusque Monasterium apprimè commendat celebris et vasta Bibliotheca. Insuper Atrebati undecim numerantur Ecclesiæ Parochiales, Seminarium, et Jesuitarum Collegium, in quo Scholas tenent, multáque alia utriusque sexûs Monasteria. Hîc quoque annis 1490. 1570. et 1588. speciales habiti sunt Ecclesiasticorum Conventus.

Carolo Audaco Burgundiæ Duce 5. Jan. an. 1447. propè Nancejum occiso Ludovicus XI. Franciæ Rex Atrebatum occupavit; an. 1493. ad Maximilianum Imperatorem rediit; at an. 1640. hanc urbem Galli obsederunt, ac post devictum Cardinalem Infantem, qui illam ab obsidione liberaturus vencerat, obtinuerunt; an. 1654 frustrà ab Hispanis obsessa fuit; tam in pace pyrenæa Franciæ relicta ~~fuit~~ est. q

2°. Audomaropolis, Fanum S. Audomari seu Ottomari et Otmari |: St. Omer seu St. Omar :| Civitas munitissima cum Castello: posita est ad Aam |: Aa :| rivum, qui ibidem magnam paludem efformat, qua munitiones ejus admodùm augentur, tribus leucis ad Caurum ab Aëria, sex ad Austrum à Bergis S. Vinoci |: Vinox Berg :| octo itidem ad Austrum à Dunikerca, et totidem ad Euronotum à Calesio. Sedes Episcopalis an. 1556. à Paulo Papa IV. erecta et Metropolitanæ

q Atrebatum patria fuit Francisci Roberti Damiani |: Damien :| qui 5. Jan. 1757. Ludovico XV. Franciæ Regis mortem intentans cultro ventri illius infixo vulnus inflixit.

Cameracensi subjecta.

Audomaropolis olim non erat nisi pagus Sithiu dictus, ubi S. Audomarus Tervannæ Episcopus et Morinorum Apostolus circa an. 648 Monasterium construxit, cui primum Mommolinum præfecit Abbatem, huic an. 659 ad Episcopatum Noviomensem [: Noyon :] assumto successit S. Bertinus, cumque pagus iste populorum multitudine, quos Monachorum probitas et vitæ sanctitas huc adduxerat, magna sumsisset incrementa, tum muris cinctus Civitas factus est, atque post obitum S. Audomari, qui ibidem sepultus fuit, et quem Incolæ in patronum elegerunt, mutato veteri nomine, ab eo Audomaropolis seu Fanum S. Audomari nuncupata est. Monasterium quoque, quod à S. Bertino denuò è fundamentis excitatum fuisset, deinceps etiam illius nomen assumsit, atque Monasterium S. Bertini dictum est.

Ecclesia Cathedralis S. Audomarum patronum habet et magnifica est, à S. Bertino ædificata perhibetur sub nomine B. V. Mariæ. Præter celebre S. Bertini Monasterium, Capucini, FF. Minores S. Francisci Recollecti, Prædicatores, Carmelitæ Discalceati, suos hic habent Conventus, ut et variorum Ordinum Moniales: adsunt etiam Nosocomia, unum commune pro pauperibus, bina pro pupillis utriusque sexûs, item aliud pro duodecim pauperibus senibus in memoriam et honorem duodecim Christi Discipulorum et Apostolorum.

Ei contiguum est venustum Suburbium Pons altus [: Haut Pont :] nuncupatum, 300. ædes in eo numerantur quas variæ Belgii familiæ, quæ jam pridem hic residere, habitant.

An. 1677. 11. Aprilis Dux Aurelianensis Ludovici XIV. frater Urbem hanc, postquam Hispanicum exercitum sub Principe Auriaco fudisset, obtinuit, quæ in pace Noviomagensi an. 1679. conclusâ Francis relicta fuit.

Haud procul ab Audomaropoli visuntur celebres Insulæ super aquam seu lacum fluctuantes, quæ non secus ac naves hinc inde agi possunt; pascuis divites ad lacûs ripam Incolæ trahunt, ut pecora sua in eas immittant, tum eas, quò placet, inflectunt.

3º. Tarvanna, Tarvenna, Tarvennæ, Tervana, Tervanna, Terawana [: Terouane, Terouenne, Terouanne, Terovene, Tervane :] Urbs antiquissima, olim Morinorum populorum Caput, unde etiam in quibusdam Notitiis provinciarum et urbium Galliæ Civitas Morinorum vocatur. Sita est ad Lizam [: Lys seu Lisse :] fluvium, duabus

formè Lewis ab Audomaropoli ad Euronotum, et mâ ad Caurum ab Aëria |: Aire :| Olim Sedes Episcopalis, portquam Silisret S. Remigius Remensis Antistes baptizato Clodoveo Francorum Rege S. Authemundum illuc misit, quò illius Insulis et finitimis populis Christum annuntiaret; nec tamen regio haec plenè fidem Christianam amplexa est, nisi primùm sub Seto Audomaro, de quo numero praecedenti agimus.

Urbs haec etsi in Flandriae et Artesiae Comitum ditione collocata, minimè tamen ab ipsis pendebat, nec alium Principem nisi Regem Franciae unquam agnovit, unde et ejus illius districtus Regalia |: La Regale :| appellatus est; ac quamvis aliquoties ab hostibus capta fuerit, tamen corona Franciae semper restituta fuit. an. 1513. Henricus VIII. Angliae Rex tum Maximiliani I. Imperatoris adversus Franciam foederatus illam expugnavit, moenibusque denudavit. Carolus V. Imperator in tractatu Madritensi sibi eam cedi postulavit, nec impetravit; at an. 1553. indignatus, quòd Metarum obsidionem solvere coactus fuisset, illam oppugnavit atque penitus solo aequavit, adeò ut modò etiam nonnisi illius ruina et domus aliquot supersint. Episcopus Bononiam, ubi antecessores sui perpetuò residerant, unde et modò Bononienses modò Tarvannenses Episcopi dicti fuêre, secessit. Demùm an. 1559. Paulus Papa IV. nequicquam obsistente Bononiensi Episcopo, hinc Sedem Episcopalem Audomaropolim transtulit. Eodem an. 1559. in Tractatu Cameracensis Castri |: Chateau en Cambresis :| Tarvannense territorium Franciae relictum fuit, et demùm in pace pyrenaea an. 1659. ea tamen conditione, ut Tarvanna nequaquam restauraretur.

Extrà Tarvannam visitur Abbatia S. Augustini ad ripam Lizae posita; haec pariter una cum Urbe à Carolo V. devastata fuit, at postmodum restaurata.

4ª Aëria |: Aire Arien :| Urbs munitissima cum Castello ad Lizam, 9. leucis ad Austrum à Dunikerca, 3. ad Euronotum ab Audomaropoli, 11. ad aquilonem ab Atrebato, et totidem ad Eurum à Bononia. Mediocriter ampla est sed informis, Liza et Deula |: Deule :| quae ibidem conjunguntur illam in tres multùm inaequales partes dividunt. Tria fora publica habet; vici ejus nec pulchri sunt nec fordi, at inelegantes admodùm permulti. Jam Saeculo XI. Stetit, jamque tum momentosa fuit.

An. 1641. Galli eam oppugnarunt, et brevi post Hispani recuperavêre. An. 1676. demùm quinta ab aperto castrensi vallo die Gallis cessit, ipsisque in pace Noviomagensi relicta fuit. Demum an. 1710. 10. Novembris post 6. hebdomadum obsidionem pactis conditionibus Foederatis Caesareis se dedidit, at an. 1713. in pace Ultrajectensi Franciae reddita fuit.

Præter Collegiatam S. Petri Ecclesiam à veteribus Flandriæ Comitibus an. 1064. et 1186. fundatam et auctam occurrunt hic varia Monachorum et Monialium Monasteria, ut et Jesuitarum Collegium. Aëriæ 4629. circiter animæ numerantur.

5°. Fanum S[ti]. Venantii (: St. Venant :) Urbs posita ad Lizam in confiniis Flandriæ 2. leucis ad Eurum ab Aëria, 11. ad Euronotum à Dunkerka, et 9. ad Caurum ab Atrebato. præcipuam illius munitionem seu defensionem constituunt inundationes, quas ibidem duo rivi Robecus (: Robeck :) et Garbecus (: Garbeck :) efficiunt. Hic unica est Ecclesia cujus S. Venantius est patronus. Floruit Sanctus hic vir circa an. 762. ætate Pipini Franciæ Regis; primùm in ipsius exercitu militavit, postea se totum Deo daturus in Sylvam haud procul ab Aëria concessit in Solitudine piam acturus vitam; ibi à Sicario, qui ingentem pecuniarum vim apud ipsum inventurum se sperabat, occisus est. Miracula, quæ Deus ad illius Sepulchrum operatus est, illuc populos multos attraxerunt, atque hujus Urbis, quæ ipsius nomine insignita est, ædificandæ fuerunt occasio.

Urbs hæc antehac optimis munimentis instructa fuit. An. 1657. Galli eam oppugnarunt, quibus et duobus post annis in pace pyrenæa relicta fuit. An. 1710. 29. octob. Foederati Cæsarei eam obtinuerunt, at an. 1713. in pace Ultrajectensi Franciæ restituta fuit.

6°. Bethunia (: Bethune :) Urbs exigua sed bene munita cum Castello suprà rupem posito, ad ripam Biettæ (: Biette :) rivi 3. leucis ad Euronotum ab Aëria, 8. itidem ad Euronotum ab Audomaropoli, et 6. ad Caurum ab Atrebato posita. ædes habet inelegantes, vicos malè stratos, publicum tamen ejus forum, quod quadratum exhibet, amplissimum est pulcherrimumque.

In ea multæ numerantur Ecclesiæ; ante illarum unam hujus Urbis Matronæ ~~[illegible]~~ montis Calvariæ typum erigi curârunt, quò passionis Servatoris nostri Jesu Christi memoriam semper præ oculis haberent mentis et corporis.

Anno 1645. Galli Urbem hanc expugnârunt, eisque in pace pyrenæa relicta est. An. 1710. Foederatis Cæsareis cessit, at an. 1712. Galli eam recuperârunt, atque servarunt.

Jam ab an. 1188. Specialis est hic Charitatis Confraternitas à S. Eligio Flandriæ Apostolo Charitas Eligiana Bethuniensis dicta, cujus alumni egenos et præsertim ex peste aut alio morbo contagioso defunctos efferunt in Sepulchrum. omninò contendunt Incolæ nullum horum Sandapilariorum.

ea hoc charitatis Christianæ officio morbo aliquo correptum fuisse. 2500. hic numerantur animæ.

7º. Bapalma seu Balma [: Bapaume :] Urbs munitissima cum castro loco arido et aqua destituto sita, 5. leucis ad Euronotum ab Atrebato, 6. ad Africum à Cameraco, 14. ad Aquilonem à Perona. Duæ duntaxat sunt illius portæ sibi è diametro oppositæ. In ea omnia recto ordine disposita, plateæ satis bene stratæ, duo sunt fora publica unum sub castro, alterum in medio urbis, et quatuor aut quinque Ecclesiæ.

Bapalma initio nonnisi Oppidum fuit cum Castello, in quod an. 1090. quidam latronum turmæ Dux et Caput Beranger nomine se receperat, è quo ægrè exturbari potuit. Ab eo tempore Castrum hoc semper Flandriæ simul et Artesiæ Comitum fuit. Eudes Burgundiæ Dux et Comes Artesiæ illud una cum Oppido an. 1335. muris cinxit, atque sic Urbem fecit. Ubi Artesia ad Austriacos Principes devoluta fuit, tum Carolus V. Imperator Urbem hanc munivit, ut quæ momentosa esse videretur, quòd è regione Peronæ Picardiæ propugnaculi posita foret. an. 1641. Galli sub Ludovico XIII. illam occupaverunt, quæ ipsis an. 1659. in pace pyrenæa relicta fuit.

8º. Hesdinium, Hedena, et Hisdinium [: Hesdin seu Hedin :] Urbs sita ad ripam Cantii seu Quentiæ [: Canche :] fluvii, in confiniis Picardiæ, 10. leucis ad Africum ab Audomaropoli, 12. ad Euro-Aquilone-mesem ab Atrebato.

Urbs hæc confundi haud debet cum veteri Hesdinio quod an. 1553. ab exercitu Caroli V. Imperatoris sub Philiberto Sabaudiæ Duce occupatum et penitus devastatum fuit. Igitur, Hesdinium Urbs, de qua hic nobis sermo, una leuca à veteri distat, necnon ab eodem Philiberto locis illius noviter excitata fuit, atque munitionibus instructa. An. 1639. Ludovicus XIII. Franciæ Rex eam occupavit, ~~on~~ et an. 1659. in pace pyrenæa Ludovico XIV. relicta fuit.

9º. Rentica [: Renti :] Urbs exigua seu Oppidum positum ad ripam rivi Aa [: Aa :] in confiniis Picardiæ 4. leucis ad Africum ab Aëria, 4. itidem ad Africum ab Audomaropoli, et 12. ad Caurum ab Atrebato. cum titulo Marchionatûs a Carolo V. an. 1533. erecti.

Oppidum istud nomen dedit cuidam veteri familiæ, cujus ultimorum Baronum unus in odore sanctitatis vitam posuit. Hic an. 1554. Hispani à Gallis fusi fuêre. 292. in eo numerantur Incolæ.

Index
Rerum omnium hoc Libro contentarum.

A.

Abbatiscella, Abbavilla | Abbeville | urbs. c.5. §.3. 70. i.

Abaelardus Monachus. c.7. §.7. 83. in Not.

Abrincae | Avranches | urbs. c.5. §.5. 63.3.

Acqs urbs. c.12. tit. 2. §.7. 165.3.

Acutus | L'Agout | fluvius. c.11. §.4. 131.3.

Ado Monachus saeculi IX. Scriptor. c.9. §.7. 105. i. in Not.

Adour fluvius. Vid. Aturus.

Aëria | Aire | urbs. c.13. Sect. 5. 191. 4.

Agatha, Agathopolis | Agde | urbs. c.11. tit. i. §.3. 135. i.

Agathensis Tractus seu Dioecesis | Le Vicomté vel Diocese d'Agadez | c. 11. tit. 2. §.3. 135.

Agen, urbs. Vid. Aginnum.

Agenna | L'Agenne | fluvius. c.11. §.4. 131.

Aginensis Tractus | L'Agenois | c.12. tit. i. §.7. 152.

Aginum, Aginnum | Agen | urbs. ibid.

Agostius, Agustius fluvius. Vid. Acutus.

Aigarus, Acarus | Aigue | flumen. c.10. §. 15. 124.

Aire urbs. Vid. Aturum.

Aix, urbs. c.10. §.i. 110. i.

Albamala, Albamarla | Aumale | urbs. c.5. §.3. 62. 4.

Albetta | Aubette | fluvius. c.5. §.i. 60. i.

Albiga, Albia | Albi, Alby | urbs. c.11. §.5. 137. i.

Albigenses haeretici. c.11. 127.

Albigensis Tractus | L'Albigeois | c.11. §.5. 132.

Albis | L'Elbe, die Elbe | fluvius. Proœm. 2. 3.

Albret, urbs. Vid. Lebretum.

Alenconiense Territorium | Le Païs d'Alençon | c.5. §.6. 64.

Alenconium | Alençon | urbs. c.5. §.6. 64. i.

Alenconius | Alençon | flumen. c.2. §.8. 36. i.

Alesia, Alesium | Alais | urbs. c.11. tit. 3. §.2. 142. 2.

Alesiensis, Alexiensis Pagus seu Tractus | L'Aussois, Aunois, Aulsois | c.8. §.5. 9.

Alexander V. Papa, P. c.10. §.i. 110. i.

Alexandria, urbs. Proœm. 2. 3. in Not.

Alnia, Alniensis, Alnensis Tractus | L'Aulnois, Le Païs d'Aunis | c.2. §.13. 41.

Alruna, Olruna | Dolder, Doller | fluvius. c.13. Sect. 4. §.i. 188. i.

Alsatia | L'Alsace, Elsaß | c.13. Sect. 4. 187.

Alsatia Superior | La Haute Alsace Ober Elsaß | c.13. Sect. 4. §.2. 189.

Alsatia Inferior | La Basse Alsace, Nider Elsaß | c.13. Sect. 4. §.3. 190.

Altissiorensis Ager | L'Auxerrois | c.8. §.6. 91.

Altissiodorum | Auxerre | urbs. c.8. §.6. 91.

AltKirchium, Vetus Ecclesia | Alt Kirc, Altkirch | urbs. c.13. Sect. 4. §.i. 188. 5.

Alvernia, Arvernia | Auvergne | c.3. §.2. 43.

Amabilis | Amable | fluvius. c.2. §.11. 39. 2.

Amatissa | Amasse | fluvius. c.2. §.4. 32. 2.

Ambacia, Ambasia, Castrum Ambacianum | Amboise | urbs. c.2. §.4. 32. 2.

Ambianensis Ager | L'Amienois | c.6. §.5. 72.

Ambianum | Amiens | urbs. c.6. §.5. 72. i.

Ambrun. Vid. Ebrodunum.

Amicium urbs. Vid. Podium.

Ammianus Marcellinus celebris saeculi V. Historiographus. c.5. §.5. 63. i.

Amontium | Amont | seu Grajensis Praefectura | La Prevoté de Gray | c.13. Sect. 2. §.i. 178.

Andegavia, seu Tractus Andegavensis | Anjou | c.2. §.10. 38.

Andegavum, Andegavi, Andecavis | Anger | urbs. c.2. §.10. 38. i.

Andella | Andelle | fluvius. c.5. 59.

Andlavia | Andlau, Andlaw | urbs. c.13. Sect. 4. §.3. 190. 2.

Angouleme urbs. Vid. Engolisma.

L'Angoumois. Vid. Engolismensis provincia.

Anta | Ante | fluvius. c.5. 59.

Antipolis | Antibe, Antibes | urbs. c.10. §.9. 118. 2.

Aortensis, seu Urtensis Tractus vel Vicecomitatus | Le Vicomté d'Aort, seu Urt | c.12. tit. 2. §.7. 165. 4.

Apamiae. Vid. Pamiae.

Appendix. De regionibus à Franciae Regibus bello partis. 172. Vid. c.13.

Aprimonasterium | Ebersmünster | celebre Monasterium unacum urbe seu oppido. c.13. Sect. 4. §.3. 190. i.

Apta | Apt | urbs. c.10. §.13. 122.

Aptensis Dioecesis | Le Diocese d'Apt | ibid.

Aquae Sextiae, Civitas Aquensis | Aix | urbs. c.10. §.i. 110. i.

Aquae Tarbellicae, Aquensis civitas, Aquarum Oppidum | Acqs, Dax, Dacqs | urbs. c.12. tit. 2. §.7. 165. 3.

Aquense Territorium, seu Dioecesis Aquensis. | La Viguerie d'Aix | c.10. §.i. 110.

Aquitania, seu Guienna | L'Aquitaine seu La Guienne | provincia. c.12. 144.

Araris, seu Socona | La Saone | fluvius. c.8. §.9. 94.

Arausio | Orange | urbs. c.10. §.15. 124.

Arausionensis Principatus | La Principauté d'Orange | ibid.

Arbosa | Arbois | urbs. c.13. Sect. 2. §.4. 181. 2.

Arcus | Les Arcs | Oppidum. c.10. §.8. 117. 2.

Arcus | Arc | fluvius. c.10. 109. et §.5. 114. 3.

Ardraium, Ardra | Ardres | urbs. c.6. §.i. 68. 3.

Arduenna | Ardenne | Sylva. c.7. §.8. 84. 3.

Arae urbs. Vid. Hieron.

Arelatense Territorium seu Dioecesis | Le Diocese d'Arles | c.10. §.5. 114.

Arelatum, Arelate | Arles | urbs. c.10. §.5. 114. i.

Argenteus | Argens | fluvius. c.10. 109.

Argentina, Argentoratum, Strasburgum | Strasbourg, Strasburg | urbs. c.13. Sect. 4. §.3. 190. i.

Argentorium, Argentomagum | Argentan, Argenten | urbs. c.5. §.5. 64. 3.

Ariega fluvius. c.11. §.4. 131.

Armaniacus Ager, Armeniacensis, seu Armeniacensis Ager seu Tractus | L'Armagnac | c.12. tit. 2. §.3. 158.

Armorica provincia. Vid. Britannia minor.

Arosius | Aroux | fluvius. c.8. §.7. 92.

Arteria | L'Artois | c.13. t.5.191.

Arturum | Aire | urbs. c.12. tit.2. §.6. 164.1.

Arverna urbs. Vid. Claromontum.

Astarensis Comitatus | Le Comté d'Astarac, seu Estarac | c.12. tit.2. §.3. 161.

Ator | Aude | fluvius. c.11. 127.

Athenaeus Sauli II. Scriptor. c.10. §.6. 115. in Not.

Atrebatum, Atrebatae | Arras, Artoist | urbs. c.13. Sect.5. 191.1.

Aturus | Adour | fluvius. c.12. tit.2. §.6. 164.

Avallensis Praefectura | Le Bailliage d'Aval | c.13. Sect.2. §.4. 181.

Avara | Aure | fluvius c.5. 59.

Audomaropolis | Saint Omer | urbs. c.13. Sect.5. 191.2.

Avenio | Avignon | urbs. c.10. §.14. 123.1.

Averonius | L'Aveiron, L'Aveiron | fluvius. c.12. tit.1. §.6. 151.

Augustodunensis Regio | L'Autonois | c.8. §.2. 87.

Augustodunum | Autun | urbs. c.8. §.2. 87.

Avienus Festus Orata Latinus. c.13. Sect.1. 173.

Aura | Aure | fluvius. c.5. §.7. 69.2.

Avranches urbs. Vid. Abrincae.

Aurelia, Aurelianum | Orleans | urbs. c.2. §.1. 28.

Aurelianensis provincia | L'Orleanois | ibid.

Auri | Auch, Auch | urbs. c.12. tit.2. §.3, 157.1.

Ausonius p. Sauli IV. Orata. c.2. §.12. 40.1. in Not.

Autura | Eure | fluvius. c.2. §.7. 35.1.

B.

Bajocae | Bajoux | urbs. c.5. §.7. 69.2.

Bajocense Territorium. Vid. Cadomense Territorium.

Bajona | Bajone | urbs. c.12. tit.2. §.8. 167.1.

Baltium, Baucum: Les Baux | Oppidum. c.10. §.6. 114.4.

Bapalma, Balma | Bapaume | urbs. c.13. Sect.5. 191.7.

Barinona, Barkinona, Barilona | Barcellone, Barelonette | urbs. c.10. §.17. 126.

Barensis Ducatus | Le Duché de Bar, seu le Barrois | c.13. Sect.3. §.2. 185.

Baronatus, seu Baronatuum Tractus | Les Baronies | c.9. §.6. 104.

Barroduum | Bar-le Duc | urbs. c.13. Sect.3. §.2. 185.1.

Bartia, seu Ducatus Bituricensis | Le Berry | c.2. §.3. 31.

Basques | Le Païs des | Vid. Vasconia.

Bassiniacus Ager | Le Bassigni | c.7. §.6. 82.

Les Baux urbs. Vid. Baltium.

Le Bazadois. Vid. Vasatensis Ager.

Bazas urbs. Vid. Vasates.

Beamia | Beam | provincia. c.12. tit.2. §.9. 170.

Beatus Rhenanus Seculo XVI. Scriptor celebris. c.13. Sect.4. 187. in Not.

Beaucaire urbs. c.11. tit.2. §.6. 138.2.

Beaune provincia. c.2. §.7. 35.

Beaujon urbs. c.3. §.4. 45.2.

Beaujolois provincia. c.3. §.4. 45.

Beaumont le Roger urbs. c.5. §.2. 61.2.

Beauvais urbs. c.1. §.7. 24.

Le Beauvaisi provincia. c.1. §.7. 24.

Beccense Monasterium | Bec | c.5. §.2. 61.2.

Befortium | Befort | urbs. c.13. Sect.4. §.1. 188.2.

Bergeracum | Bergerac | urbs. c.12. tit.1. §.3. 148.3.

Belle Isle. Vid. Calonasus.

Bellica, Bellicum | Belley seu Bellay | urbs. c.8. §.11. 96.

Bellicardensis Montis Comitatus seu Principatus | La Principauté de Montbeliard | c.13. Sect.2. §.5. 182.

Bellojoviensis Ager | Le Beaujolois | c.3. §.4. 45.

Bellojovium, Bellicum | Beaujeu | urbs. c.3. §.4. 45.2.

Bellomontium Rogerii | Beaumont le Roger | urbs. c.5. §.2. 61.2.

Belloquadra | Beaucaire | urbs. c.5. §.2. 61.2.

Bellovacensis Ager | Le Beauvaisi | c.1. §.7. 24.

Bellovacum | Beauvais | urbs. c.1. §.7. 24.

Belsia | Beauce | c.2. §.7. 35.

Benfeldia | Benfeldt | urbs. c.13. Sect.4. §.3. 190.4.

Berengarius Arabiae comes Andegavensis. Ejus haeresis. c.2. §.4. 32.1. item §.10. 38.1.

Bera | Berri | urbs. c.10. §.5. 114.3.

Berry Ducatus. Vid. Bartia.

Saint Bertrand de Comminges, urbs. Vid. Convena.

Besançon urbs. Vid. Vesuntio.

Le Bestin | Cadomense, seu Bajocense territorium | c.5. §.7. 69.

Bethunia | Bethune | urbs. c.13. Sect.5. 191.6.

Bougesia | Le Bugei | Bugey | c.8. §.11. 96.

Bigorrensis Ager seu Comitatus | La Bigorre | c.12. tit.2. §.10. 171.

Biorensis Dioecesis | La Diocese de St. Brieu, Brieuc, Brieux | c.4. §.8. 93.

Bitarra, Betarra | Beziers | urbs. c.11. tit.2. §.2. 134.

Bitarrensis Tractus, seu Vice Comitatus | Le Vicomté de Beziers | c.11. tit.2. §.2. 134.

Bituricensis Ducatus | Le Berry | Vid. Bartia.

Bituris, Bituriga, Biturica, Bituriges | Bourges | urbs. c.2. §.3. 31.

Bivata Portus. Vid. Brestia.

Blamontium | Blamont | urbs. c.13. Sect.2. §.5. 182.2.

Blavetum, Blavia | Blavet | urbs. c.4. §.9. 57.2.

Blavetus | Blavet | flumen. ibid.

Blavia, Blavium | Blaye, Blaje | urbs. c.12. tit.1. §.1. 146.2.

Blesa | Blois | urbs. c.2. §.5. 33.1.

Blesensis Ager | Le Blaisois | c.2. §.5. 33.

Blois, urbs. Vid. Blesa.

Le Bois de Vicennes. Vid. Vicenna.

Bolonia, Bononia | Boulogne, Bologne | urbs. c.6. §.2. 69.

Bolonienſis Ager seu Comitatus | Le Boulenois, vel Boulonois | c.6. §.2. 69.

Bonavallis | Bonneval | urbs. c.2. §.7. 32.2.

Bononiensis Comitatus. Vid. Bolonienſis Ager.

Bonvallius | Comes | Le Comte de Bonneval | c.2. §.7. 35.2.

Borbonensis Tractus, seu provincia | Le Bourbonnois | c.3. §.3. 44.

Bosnet | Jacobus Benignus | c.8. §.1. 85.1.

Botzberg. Vid. Vocetus.

Boulogne urbs. Vid. Bolonia.

Le Boulonois. Vid. Bolonienſis Ager.

Bourbon, urbs. Vid. Burbo Erkambaldi.

Le Bourbonois | Borbonensis Tractus. c.13. §.3. 44.

Le Bourdelois. Vid. Jovenna in Specie.

Bourg-Sur-Mer, urbs. Vid. Burgueta.

Bourges, urbs. Vid. Bituris.

La Bourbonne fluvius. c.12. tit.1. §.2. 147.

Brecia | Bresle | fluvius. c.5. 59.

Brestia | La Brosse | c.9. §.9. 94.

Brestia | Brest | urbs et maris portus. c.4. §.7. 55.2.

Bria Campana | La Bria | c.7. §.8. 84.

Bria Francica | La Brie Françoise | c.i. §.2. 19.

Briatius | Philippus | Jesuita celebris Historiographus. c.5. §.9. 63.i. in Not. ***.

Brigantiensis Tractus | Le Briançonnois | c.9. §.2. 100.

Brigantium | Brion-con | urbs. c.9. §.2. 100.

Briocense Oppidum | St. Brieu | c.4. §.5. 53.

Brisacum norum | le neuf Brisac | urbs. c.3. Sect. 4. §.2. 189.4.

Britannia minor, seu Armorica | La Bretagne | c.4. 48.

Brivates, urbs. Vid. Brestia.

Le Bugey. Vid. Bugesia.

Burbo Erchenbaldi, seu Archembaldi. | Bourbon l'Archambaud | urbs. c.3. §.3. 44.2.

Burdegala | Bourdeaux | urbs. c.12. tit.1. §.1. 146.i.

Burgundia, seu Ducatus Burgundiae | La Bourgogne, ou le Duché de Bourgogne | c.8. 85.

Burgundia, Comitatus | La Franche Comté, ou le Comté de Bourgogne. c.13. Sect.2. 177.

Burgus Bressica | Bourg en Bresse | urbs. c.8. §.9. 94.

Burgus-in-Mari | urbs. c.12. tit.1. §.1. 146.3.

Buxium | Buis | urbs. c.9. §.6. 104.

C.

Cabellio | Cavaillon | urbs. c.10. §.14. 123.§.

Cabilo, Cabilonum | Chalon | urbs. c.8. §.3. 88.i.

Cabillonensis Ager | Le Chalonois | c.8. §.3. 88.

Cadomense seu Bajocense Territorium | Le Bessin | c.5. §.7. 65.

Cadomum, Cadomus | Caën | urbs. c.5. §.7. 65.i.

Cadurcensis Tractus, vel Cadurcinus Pagus | Le Querci, Quercy | c.12. tit.1. §.5. 150.

Caduri | Cahors | urbs. c.12. tit.1. §.5. 150.i.

Caën. Vid. Cadomum urbs.

Caesarea | Jersey, Jersey | Insula. c.5. §.8. 66.3.

Cahors, urbs. Vid. Caduri.

Caletense Territorium | Le Païs de Caux | c.5. §.3. 62.

Caletum | Calais | urbs. c.6. §.1. 68.i.

Calonenus | Belle Isle | Insula. c.4. §.10. 58.3.

Calseja | Chausey | Insulae. c.5. §.8. 66.5.

Camborium | Chambort | Palatium Regium. c.12. §.9. 33.

Camisarde, Camisards. c.11. tit.3. 141. in Not.

Campania | La Champagne | c.7. 76.

Campania propria. | La Champagne propre | Ou la vraye Champagne | c.7. §.1. 77.

Canigus | Canigou | Mons. c.13. Sect.1. 175.

Cap de Sette. Vid. Setina.

Capitularia Caroli Magni. c.8. §.10. 95. in Not.

Caput 13. Vid. Appendix.

Carantonus | La Charante | fluvius. Broem. ii.

Carcassor | Carcassonne | urbs. c.11. §.3. 130.

Carcassonensis Comitatus seu Pagus | Le Carcassonois, le Carcassois | c.11. §.3. 130.

Carente | Carentone | fluvius. c.5. 59.

Carentonus | La Charante | c.12. §.12. 40. item c.12. tit.1. §.2. 147.

Carnutensis Ager, seu Beltia | Beauce | c.12. §.7. 35.

Carnutum | Chartres | urbs. c.12. §.7. 35. i.

Caroburgus | Cherbourg | urbs. c.5. §.9. 63.2.

Carolesium, seu Pagus Quadrigadensis | Charolois | c.8. §.7. 92.

Carolia, Carolia | Charolles | urbs. ibid.

Carlopolis | Charleville | urbs. c.7. §.4. 80.3.

Carpentoracte | Carpentras | urbs. c.10. §.4. 123.3.

Carthusia Magna | La grande Chartreuse | c.9. §.1. 99.2.

Carus | Cher | flumen. c.12. §.4. 32.i.

Castellana | Castellane | urbs. c.10. §.3. 112.2.

Castellio ad Lupiam | Chatillon sur Loing | urbs. c.1. §.4. 21.3.

Castellio ad Sequanam | Chatillon sur Seine | urbs. c.8. §.4. 89.

Castellum Arianorum | Castelnaudary | urbs. c.11. §.4. 131.i.

Castra | Castres | urbs. c.11. §.5. 132.2.

Castrum Theodorici | Chateau Thiery | urbs. c.7. §.8. 84.3.

Catalaunum | Chaalons, Chalons sur Marne | urbs. c.7. §.1. 77.2.

Cavaillon, urbs. Vid. Cabellio.

Caux, le Païs de Caux. Vid. Caletense Territorium.

Cebennicus Tractus | Les Cevennes | c.11. tit.3. 140.

Celtae populi Broem. 2.

Celtica. Broem. i.

Cemmenicus seu Cebennicus Tractus | Les Cevenner, Les Sevennes | c.11. tit. 3. 140.

Cenomania, Cenomanensis Ager | Le Maine | c.2. §.9. 37.i.

Cenomanum | Mans | urbs. c.2. §.9. 37.i.

Cerdania, Ceretania Gallica | La Cerdagne, La Cerdaigne Françoise | c.13. Sect.1. §.3. 176.

Chalon, urbs. Vid. Cabillo.

Le Chalonois. Vid. Cabillonensis Ager.

Chalons, urbs. Vid. Catalaunum.

Chalossia, seu Vasconia propria | La Chalosse, la Gascogne propre | c.12. tit.2. §.6. 164.

Chambort. Vid. Camborium.

La Champagne. Vid. Campania.

La Charante fluvius. Vid. Carantonus, Carentonus.

Charleville, urbs. Vid. Carlopolis.

Charolles, urbs. Vid. Carolia.

Charolois Pagus. Vid. Carolesium.

Chartres, urbs. Vid. Carnutum.

Chartreuse | La grande | Vid. Carthusia Magna.

Chateau Thiery. Vid. Castrum Theodorici.

Chatillon sur Loing. Vid. Castellio ad Lupiam.

Chatillon sur Seine. Vid. Castellio ad Sequanam.

Chausey Insula. Vid. Calseja.

Cher, fluvius. Vid. Carus.

Cherbourg, urbs. Vid. Caroburgus.

Cistertium | Cisteaux | celebre Monasterium. c.8. §.1. 86.3.

Clairvaux. Vid. Clerovia.

Claromontum, seu Arverna Civitas | Clairmont, Clermont | urbs. c.3. §.2. 43.i.

Sancti Claudii, seu Sancti Eugenii Fanum | Saint Claude, Saint Oyen, Saint Oyant | urbs, at Monasterium c.13. Sect.2. §.4. 181.6.

Sancti Claudii Mons | Le Mont Saint Claude | Broem. 12.

Clerovia | Clervaux | Clairvaux | urbs. c.13. Sect.2. §.5. 182.4.

Sancti Clodoaldi Fanum | St. Clou | c.1. §.1. 18.§.

Cluniacum | Cluny

…cum, Cluny | urbs et monasterium. c. 8. §. 8. 3. 2.

Colmaria | Colmar | urbs. c. 13. Sect. 4. §. 2. 189. 5.

Comminges. Vid. Convenensis Tractus.

Compendium | Compiegne | urbs. c. 1. §. 8. 25. 3.

Condomensis Tractus seu Ager | Le Condomois | c. 12. tit. 2. §. 4. 162.

Condomus | Condom | urbs. c. 12. tit. 2. §. 4. 162.

Confluentinum Territorium | La Viguerie de Conflans seu Conflent | c. 13. Sect. 1. §. 2. 175.

Conseranensis Ager | Conserans | c. 12. tit. 2. 154.

Constantia | Constance, Contance | urbs. c. 5. §. 5. 63. 1.

Constantiense Territorium | Le Constantin, Le Contantin | c. 5. §. 5. 63.

Contiacum, Contium | Conti, Conty | Oppidum. c. 6. §. 5. 72. 3.

Convenæ, seu Fanum Sancti Bertrandi Convenarum | S^t. Bertrand de Comminges | urbs. c. 12. tit. 2. §. 2. 155. 1.

Convenensis Tractus | Comminges | c. 12. tit. 2. §. 2. 155.

Corbolium, seu Josedum | Corbeil | urbs. c. 1. §. 3. 20. 2.

Corentinopolis, Cornubia, Corisopitum | Quimper, Quimper Corentin | urbs. c. 4. §. 8. 56.

Cornubensis seu Corisopitensis Diœcesis | Le Diocese de Quimper | c. 4. §. 8. 56.

Cornubia urbs. Vid. Corentinopolis.

Cortiniacum | Courtenay | urbs. c. 1. §. 4. 21. 2.

Cossio, Cossium urbs. Vid. Vasates.

Courtenay, urbs. Vid. Cortiniacum.

Cousson amnis. Vid. Cussianus.

Craciacum, Crîciacum | Creci, Crecy | urbs. c. 6. §. 3. 70. 3.

Crepiacum, Crespi, Crepy | urbs. c. 1. §. 8. 25. 1.

Cussianus | Cousson | amnis. c. 2. §. 5. 35. 2.

D.

Danius | Dain | fluvius. Procem. 12.

Dacqs, Dax, urbs. Vid. Aquæ Tabellicæ.

Dolphinatus | Le Dauphiné | c. 9. 98.

Demosthenes, Historicus. c. 11. tit. 2. §. 3. 135. 1. in Not.

Deppa, Dieppa | Dieppe | urbs cum portu maris. c. 5. §. 3. 62. 3.

S. Desiderii Castrum seu Fanum | S^t. Dizier | urbs. Vid. Dominicopolis.

Dia, Dea Vocontiorum | Die | urbs. c. 9. §. 9. 107.

Diensis Tractus seu Pagus | Le Diois | c. 9. §. 9. 107.

Dieppa | Dieppe | Vid. Deppa.

Digna | Digne | urbs. c. 10. §. 4. 113.

Dignense seu Diniense Territorium seu Diœcesis | Le Diocese de Digne | c. 10. §. 4. 113.

Diodorus Siculus Historicus. c. 11. tit. 2. §. 5. 137. 1. in Not.

Dionysiopolis seu Fanum S. Dionysii | S^t. Denis | urbs. et Monasterium. c. 1. §. 1. 18. 3.

Ditio comperata | Le Païs conquis | c. 6. §. 1. 68.

Diva, Deva | Dive | fluvius. c. 5. 59.

Divio | Dijon | urbs. c. 8. §. 1. 86. 1.

Divionensis Tractus | Le Dijonnois | c. 8. §. 1. 86.

S^t. Dizier, Dicier. Vid. Dominicopolis.

Dola | Dol | urbs. c. 4. §. 4. 52.

Dolensis Diœcesis | Le Diocese de Dol | c. 4. §. 4. 52.

Doller fluvius. Vid. Alruna.

Dolum, Dola Sequanorum | Dole | urbs c. 13. Sect. 2. §. 3. 180.

Dolensis Præfectura | La Prevôté de Dole | ibid.

Dombensis Pagus | Dombes | c. 8. §. 10. 95.

Dominicopolis, S. Desiderii Fanum | S^t. Dizier | urbs. c. 7. §. 5. 81. 1.

Dordone Fluvius. Vid. Duranius.

Dordonia | Dordogne | fluvius. c. 12. tit. 1. §. 3. 148.

Dou fluvius. Vid. Dubis

Draguinianum, Dracena, Dracenum | Draguignan | urbs. c. 10. §. 8. 117. 2.

Druentia, Durantia | Durance | flumen. c. 10. 109.

Druides Gallorum Sacerdotes et Doctores | Les Druides | c. 8. §. 2. 87. in Not.

Druna | Drome | fluvius. c. 5. 59.

Dubis | le Dou | fluvius. Procem. 11.

Dudocinensis seu Vindocinensis Ager | Le Vendomois | c. 2. §. 6. 34.

Duranius | Dordone | fluvius. Procem. 11.

E.

Eause urbs. Vid. Elusa.

Ebroica, Ebroicum, Evroicum | Evreux | urbs. c. 5. §. 2. 61. 1.

Ebroicense Territorium | Le Païs d'Evreux. c. 5. §. 2. 61.

Ebrodunensis Ager seu Tractus | L'Embrunois | c. 9. §. 3. 101.

Ebrodunum | Embrun, Ambrun | urbs. ibid.

Ebura | Eure | fluvius. c. 5. 59.

Eginhardus, Einhartus Seculi IX. Scriptor. c. 4. §. 9. 57. 1.

Elaver | Allier | fluvius. c. 11. 127.

Elbe fluvius. Vid. Albis.

Elna, Helena, urbs. | Elne | c. 13. Sect. 1. §. 1. 174. 2.

Elsaß. Vid. Alsatia.

Elsaß-Zabern. Vid. Tabernæ Alsaticæ.

Elusa, Elusalium | Eause, Euse | urbs. c. 12. tit. 2. §. 3. 157. 2.

Embrun, Ambrun, urbs. Vid. Ebrodunum.

L'Embrunois. Vid. Ebrodunensis Ager.

Engolisma | Angouleme | urbs. c. 2. §. 12. 40. 1.

Engolismensis provincia | L'Angoumois | urbs. c. 2. §. 12. 40.

Enheimum, Obernaia | Ehnheim, Ober-Ehnheim | urbs. c. 13. Sect. 4. §. 2. 190. 5.

Ensihemium | Ensisheim | urbs. c. 13. Sect. 4. §. 2. 189. 1.

Epta | Epte | fluvius. c. 1. §. 6. 23.

L'Escaut. Vid. Scaldis.

Espinal urbs. Vid. Spinalium.

Estarac. Vid. Astaracensis Comitatus.

S^t. Estienne de Furens, urbs. Vid. Furanum.

Eure fluvius. Vid. Ebura.

Evreux, urbs. Vid. Ebroica.

Le Païs d'Evreux. Vid. Ebroicense Territorium.

Euse urbs. Vid. Elusa.

Eusebius Pamphili. c. 11. tit. 2. §. 6. 138. 1. in Not.

F.

~~Fanum S. Bertrandi.~~ Vid. Convenæ.

Fanum S. Brioci. Vid. Briocense Oppidum.

Fanum S. Claudii. Vid. S. Claudii Fanum.

Fanum S. Desiderii. Vid. S. Desiderii Castrum.

Fanum S. Germani seu S. Germanus in Ledia Sylva cum Palatio Regio | S^t. Germain en Laye | c. 1. §. 5. 22.

Fanum trium Mariarum, Oppidum | Les trois Maries | c. 10. §. 5. 114. 6.

Fanum S. Pauli ad tria Castra, Fanum S. Pauli Tricastini | S^t. Paul Tricastin, S^t. Paul trois Chateaux | urbs. c. 9. §. 10. 108.

Ferreta, Pfirt, Ferrete | urbs. c. 13. Sect. 4. §. 1. 188.

Feurs urbs. Vid. Forum Segusianorum.

Flexia | La Fleche | urbs. c. 2. §. 10. 38. 3.

Flodoardus Abbas. c. 7. §. 8. 84. 3. in Not.

Floriopolis, Floropolis, Fanum S. Flori | Saint Flour | urbs. c. 3. §. 2. 43. 2.

Fœderati Catholici. Vid. Liguistes.

Foix urbs. Vid. Fuxium.

Le Comté de Foix. Vid. Fuxensis Comitatus.

Fons Blaudi seu Bliaudi, vel Bleaudi | Fontainebleau | Oppidum. c. 1. §. 3. 20. 3.

Fontes / Fontaines / ...ius. c.8. §.1. 86.2.

Forensis provincia / le Forez / c.3. §.5. 46.

Foro-Juliensis Diœcesis / Le Diocese de Frejus / c.10. §.3. 117.

Forum Calcarium Foncalier / urbs. c.10. .12. 121.2.

Forum Julii / Frejus / urbs. c.10. §.8. 117.1.

Forum Segusiano...um / Feurs / urbs. c.3. §. 46.2.

Frainet Castrum. Vid. Fraxinetum.

Franci populi. Brocm. 3. 8

Francia à Francis ...dicta. Broem. 3. Vid. Gallia.

Francopolis Ruthenensis / Ville Franche Rouergue, c.12. tit.1. 6. 151.3.

Fraxinetum / Frainet / Castrum. c.10. 109. ...Not.

Fredegarius antiquus ...riptor Gallicus. c.12. ...t.2. §.8. 169. in Not.

Frejus, Frejuls, urbs. Vid. Forum Julii.

Le Diocese de Frejus. / Vid. Foro-Juliensis Diocesis.

Frontinianum Frontinian / urbs. c.11. ...t.2. §.5. 137.2.

Furanum, seu Franum S. Stephani / St Etienne de Furens / urbs. ...3. §.5.46.1.

Furensis Comitatus Le Comté de Foix / c.11. 2. 129.

Furum, Furium Foix / urbs. c.11. §.2. 129.1.

G.

Gabalensis Ager seu ...rovincia / Le Gevaudan / ...ii. tit.3. §.1. 141.

Gabarus Sozionis / Gave de Suzon / fluvius. ...12. tit.2. §.8. 169.

Gallia unde dicta sit Francia p. Broem. 3. ...seq.

Gallia Transalpina. Broem. 4. et 16.

Galli, unde sic dicti. ...orum mores et religio p. Broem. 2. 14. 15.

Gap. urbs. Vid. Vapincum.

Garnoseja / Garnesey / Insula. c.5. §.8. 66.2.

Garumna / La Garonne / fluvius. Broem. ii. et c.ii. 127.

Garunda / Gironde / fluvius. c.12. tit.1. §.1. 146.1. in Not.

La Gascogne / Vasconia / c.12. tit.2. 153.

La Gascogne propre. Vid. Chalosia.

Gassendus / Petrus / celebris Philosophus. c.10. §.4. 113.

Gave de Suzon, fluvius. Vid. Gabarus Sozionis.

Gauvensis Comitatus / Le Païs de Gauve / c.12. tit.2. §.3. 159.

Gebena, Gebennici Montes / Les Montagnes de Sevennes / Broem. 12.

Geliza / Gelise / fluvius. c.12. tit.2. §.4. 162.

Genève / Le Lac de / Vid. Lemanus Lacus.

S. Germani Fanum, seu S. Germanus in Letia Sylva. urbs. c.1. §.2. 22.

Gesia, Gessia, Gajum / Gex / urbs. c.8. §.12. 97.

Gessia, Gesia / La Seigneurie de Gex / ibid.

Gironde fluvius. Vid. Garunda.

Gironde / Girunna / fluvius. Broem. ii.

Gisna / Guines / urbs. vid. Guina.

Grisortium / Gisors / urbs. c.5. §.4. 63.

Glanatica / Glandeves / urbs. c.10. §.11. 120.

Glanaticensis, seu Glanatevensis Diœcesis / Le Diocese de Glandeves / c.10. §.11. 120.

Goltzius / Hubertus / celebris Antiquarius. c.9. §.7. 105.1. in Not.

Grajensis Præfectura / La Prevôté de Gray / Vid. Amontium.

Le Graisivaudan. Vid. Gratianopolitanus Ager.

Grajum, Grosum, Gradium / Gray / Greÿ / urbs. c.13. Sect.2. §.1. 178.1.

Grandimontensis Ordo Monasticus / L'Ordre de Grandmont / c.3. §.6. 47. 2.

Grandis Mons, Grandimontium / Grand Mont, Grammont / urbs. c.3. §.6. 47.2.

Grassa, Grimmicum / Grasse / urbs. c.10. §.9. 118.1.

Grassensis Diœceris / Le Diocese de Grasse / c.10. §.9. 118.

Gratianopolis / Grenoble / urbs. c.9. §.1. 99.1.

Gratianopolitanus Tractus seu Pagus / Le Graisivaudan / c.9. §.1. 99.

Grenoble, urbs. Vid. Gratianopolis.

Greÿ, urbs. Vid. Grajum.

Grimmicum urbs. Vid. Grassa.

Gueretum / Gueret / urbs. c.3. §.6. 47.1.

Guienna / La Guienne / c.12. 144.

Guienna propriè dicta / La Guienne propre / c.12. tit.1. 148.

Guienna in Specie, seu Burdigalensis Tractus / La Guienne particulier, seu Le Bourdelois / c.12. tit.1. §.1. 146.

Guina, Guinea, Gisnea / Guines / urbs. c.6. §.1. 68.2.

Guisia / Guise / urbs. c.8. §.8. 78.1.

H

Hagenoa / Hagenau / Hagenaw / urbs. c.13. Sect.4. 190.10.

Harburgum / Harburg / Oppidum. Vid. Horburgum.

Havre de Grace / Portus Gratiæ / urbs et portus maris. c.5. §.3. 62.2.

Herbipolis, Wirtzburgum / Wirtzburg / urbs. Broem. 3. in Not.

Herdinum / Herdin / urbs. c.13. Sect.5. 191.8.

Hieres / Hieres / Insula. c.10. §.7. 116.3.

Hiernum, Olbia, Arel / Hieres, Hyeres / urbs. c.1 §.7. 116.2.

Horatius / Q. Flaccus / Poëta Latinus. c.9. §.7. 105.1. in Not.

Horburgum, Harburgum / Horburg / Harburg / Oppidum. c.13. Sect.2. §.5. 182.5.

La Hougue, La Hogue / Vid. Oga.

Huetius / Daniel / vir eruditissimus. c.5. §.7. 65.1.

Hugenoti / Huguenots / unde sic dicti. Broem. 15. in Not.

Huina / L'Huisne / fluvius. c.2. §.9. 37.

Humbertus à Burgundia. c.9. §.1. 99.2.

Huminga / Hüningen, Huningue / urbs. c.13. Sect. 4. §.1. 188.5.

Hurepolium / L'Hurepoix / Tractus. c.1. §.3. 20.

I.

Icauna / Yonne / fluvius. c.7. §.7. 83.

Idacius Lamecæ / Lamego / Chronographus. c.13. Sect.3. §.3. 186.1. in Not.

St Jean de Luze. Vid. Luisium.

Iluro, Eluro, Olero, ...o. / Oleron / urbs. c.12. tit.2. §.9. 170.3.

Insula / L'Isle / fluvius. c.12. tit.1. §.3. 148.

Insula Francia / L'Isle de France / provincia. c.1. 17.

Insulæ ad Normanniæ littora collocatæ quarum plerasque Angli possident. c.5. §.8. 66.

Septem Insulæ / Les Sept Isles / c.4. §.10. 58.1.

Joanna de Arca / Jeanne d'Arc / Puella Aurelianensis / La

[...]ucatlo d'Orleans | c. i. §. i. 18. 3. in Not. item c. 5. §. i. 60. i.

S. Joannes Angeria | St. Jean d'Angeri | urbs. c. 12. tit. i. §. 2. 147. 3.

S. Joannes de pede portûs | St. Jean pie de port | urbs. c. 12. tit. 2. §. 8. 168.

Joanvilla, Jovila | Joinville | urbs. c. 7. §. 5. 81. 2.

Jodellus | Stephanus | celebris Saeculi XVI. Poëta et Orator. c. 10. §. 5. 114. 2. in Not.

Jovius Mons | Mont Jone | Prooem. 12.

Isara | Oise | fluvius. c. 6. §. 8. 75. i.

L'Isle fluvius c. 12. tit. i. §. 3. 148.

L'Isle de France. Vid. Insula Francia.

Les Isles sur les cotes de Normandie, dont la plus-part appartien aux Anglois. c. 5. §. 8. 66.

Les Sept Isles. c. 4. §. 10. 58. i.

Ito, Itona | L'Iton | fluvius. c. 5. 59.

Ivetotum, Yveto-tum | Ivetot, Yvetot | Oppidum. c. 5. §. 3. 62. 3.

Jenna | La Juines | fluvius. c. i. §. 3. 62. 3.

Jurassus Mons | Le Mont Jura. Prooem. 12.

L.

Labrit, urbs. Vid. Lebretum.

Le Labour. Vid. Lapurdensis Tractus.

Lacrymae Vindoci-nenses | Les Larmes de Vendome | c. 2. §. 6. 34.

Lactora | Leitoure, Letoure | urbs. c. 12. tit. 2. §. 3. 158.

Lagny, urbs. Vid. Latiniacum.

Lamego. Vid. Idacium Lamecum.

Landavia, Landa-vium, Landavum | Landau, Landaw, Landau | urbs. c. 13. Sect. 4. §. 3. 190. 14.

Landae Burdigalenses, seu Tractus Landarum | Les Landes de Bourdeaux, vel du Bourdelois | c. 12. tit. 2. §. 7. 165.

Langres, urbs. Vid. Lingones.

Laon, urbs. Vid. Laudunum.

Le Laonnois. Vid. Laudunensis Tractus.

Lapurdensis Tractus | Le Labour, seu Le Lapourdan | c. 12. tit. 2. §. 8. 167.

Les Larmes de Vendome. c. 2. §. 6. 34.

Lascara Bearnensium, Lascuris, Lascura, Lascurum | Lescar | urbs. c. 12. tit. 2. §. 9. 170. 2.

Latatiburgum | Lauterbourg | urbs. c. 3. Sect. 4. §. 3. 190. 12.

Latiniacum | Lagny | urbs. c. i. §. 2. 19.

Lavallium | Laval | urbs. c. 2. §. 9. 37. 3.

Lavaur. Vid. Vaurana Dioecesis. et Vaurum.

Laudunensis Tractus | Le Laonnois | c. i. §. 10. 27.

Laudunum seu Lodunum | Laon | urbs. c. i. §. 10. 27. i.

Launojus | Launois | Joannes | Jean | Saeculi praeteriti Criticus. c. 10. 109. in Not.

Lauriacensis Ager, seu Comitatus | Le Lauragais | c. 11. §. 4. 131.

Lebretana Regio | Le Païs d'Albret, vel de Lebret | c. 12. tit. 2. §. 7. 165.

Lebretum, seu Leporetum | Albret, Labrit, Alebret, Lebret | urbs. c. 12. tit. 2. §. 7. 165. i.

Ledum | Lez | fluvius. c. 11. tit. 2. §. 5. 137. i.

Legio, Leona, S. Pauli Leonini Fanum | St. Paul de Leon | urbs. c. 4. §. 7. 55. i.

Leitoure, Letoure. Vid. Lactora.

Lemanus Lacus | Le Lac de Geneve | Prooem. 11.

Lemba | La Lembe | fluvius. c. 11. §. 4. 131. 2.

Lemovicae, Lemovicina, Lemovicum | Limoges | urbs. c. 12. tit. i. §. 4. 149. i.

Lemovicensis provincia | Le Limosin, Le Limousin | c. 12. tit. i. §. 4. 149.

Leomania | La Lomagne | c. 12. tit. 2. §. 3. 158.

Leona urbs. Vid. Legio.

Leporetum, urbs. Vid. Lebretum.

Lera, Ledus | Le Loir | fluvius. c. 2. §. 9. 37.

Lerinae Insulae | Les Isles de Lerins | c. 10. §. 9. 118. 3.

Lescar, urbs. Vid. Lascara.

Letour, urbs. Vid. Lactora.

Lex Salica | La Loix Salique | Prooem. 3.

Lexovium, Lixovium | Lisieux | urbs. c. 5. §. i. 60. 2.

Lez fluvius. Vid. Ledum.

S. Licerius, S. Licerii Fanum | Saint Lizier | urbs. c. 12. tit. 2. §. i. 154.

Ligeris | Loire | fluvius. Prooem. 11.

Liguistes | Foederati Catholici adversus Huguenotos. c. i. §. 8. 25. 2.

Limoges, urbs. Vid. Lemovicae.

Le Limosin, Le Limousin. Vid. Lemovicensis provincia.

Lingones | Langres | urbs. c. 7. §. 6. 82.

Lion, urbs. Vid. Lugdunum.

Le Lionnois. Vid. Lugdunensis Ager.

Lisieux urbs. Vid. Lexovium.

Lisona | La Lisone | fluvius. c. 13. Sect. 2. §. 4. 181. 6.

St. Lizier, urbs. Vid. S. Licerius.

Lodeve, urbs. Vid. Lutava, et Dioecesis Lutevensis.

Loing, fluvius. Vid. Lupia.

Loire, fluvius. Vid. Ligeris.

La Lomagne. Vid. Leomania.

Lombarium | Lombez | urbs. c. 12. tit. 2. §. 2. 155. 2.

Longa Villa | Longue Ville | Oppidum. c. 5. §. 3. 62. 5.

Le Long Credo, Mons. Longum Credo | Prooem. 12.

Lotharingia | La Lorraine | c. 13. Sect. 3. 183.

Lotharingiae Ducatus | Le Duché de Lorraine | c. 13. Sect. 3. §. i. 184.

Lotus | Le Lot | fluvius. c. 12. tit. i. §. 6. 151.

Lucella, Lucinella | Lützel, Lucelle | Monasterium. c. 13. Sect. 4. §. i. 188. 3.

Luciona, Lucionum | Luçon, Luson | urbs. c. 2. §. 11. 39. 7.

Ludera, Luthera | Lure, Leure | urbs et Monasterium, cujus Monachi, abjecto cucullo facti sunt Canonici. c. 13. Sect. 2. §. i. 178. 3.

Ludovicia Arx, seu Ludovicianum | Fort Louis | urbs. c. 13. Sect. 4. §. 3. 190. 11.

Lugdunensis provincia | Le Lionnois | c. 3. 42.

Lugdunensis Ager in Specie | Le Lionnois particulier | ibid.

Lugdunum | Lion, Lyon urbs. c. 3. §. i. 42.

Luisium, Lusius Vicus, Fanum S. Joannis Luisii | St. Jean de Luze | urbs. c. 12. tit. 2. §. 8. 167. 2.

Luna Villa, Lunaris Villa | Luneville | urbs. c. 13. Sect. 3. §. i. 184.

Lupia | Le Loing | fluvius. c. i. §. 4. 21.

Lure p. urbs. Vid. Ludera.

Lusignanum, Lusinianum | Lusignan | urbs et Castrum. c. 2. §. 11. 39. 3.

Lutava | Lodeve | urbs. c. 11. tit. 2. §. 4. 136.

Luxovium, Luxolium | Luxeu, Luxeul, p. urbs et Monasterium. c. 13. Sect. 2. §. i. 178. 4.

Luzo, St. Jean de Luzo. Vid. Luisium.

M.

Maclovienis Dioecesis | Le Diocese de St. Malo | c. 4. §. 3. 51.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

Maclovium, Sancti Maclovii Fanum / St. Malo / urbs. c.4. §.3. 51. Mâcon. Vid. Matisco.
Magalo Laus. c.ii. tit.2. §.5. 137. i2 in Not. *.
Magalona urbs. c.ii. tit.2. §.5. 137. in Not.
Le Mains / Cenomania / c.2. §.9.37.
Maine, fluvius. Vid. Medrana.
Mallesolium / Manleon, Manleon de Soule / urbs. c.i2. tit. 2. §.8. 169.
S. Malo, urbs. Vid. Maclovium
Mande, Mandes, urbs. Vid. Mimata.
Manduria / Mandeure / urbs. c.i3. Sect. 2. §.5. 182. 3.
Mans, urbs. Vid. Cenomanum.
Le Mantois. Vid. Medruntinus Tractus.
Marcellinus Comes Seculi VI. Scriptor. c.7. 76. in Not.
Marchia Gallica / La Marche /
Trium Marianum Fanum / Les trois Maries / Oppidum. c.10. §.5. 114. 6.
Marlia, Marlium / Marly / palatium Regium. c.i. §.i. 18.7.
Marne, fluvius. Vid. Matrona.
Marsolium / Marsal / urbs. c.i3. Sect. 3. §.3. 186.2.
Marsilia / Marseille / Vid. Massilia.
Ad Lamum Martigii / Martegues / tres urbecula. c.10. §.5. 114. 5.
Martialis / Marcus Valerius / Poëta Latinus. c.9. §.7. 108. i. in Not.
Martiniani Mons. / Le Mont de Marsan / Vid. Mons Martiani.
Martianum, Martianus Ager / Le Païs de Marsan / c.i2. tit. 2. §.7. 168. 2.
Mascon, Mâcon, urbs. Vid. Matisco.
Massanus Mons / Massan / c.i3. Sect. i. 173.
Massilia, Massilia / Marseille / urbs. c.10. §.6. 115.
Massiliense Territorium seu Diocesis / La Diocese de Marseille / c.10. §.6. 115.
Massonis Monasterium / Masmünster, Moiseveaux / urbs. c.i3. Sect. 4. §.i. 188. i.
Matisco, Matiscona / Mascon, Mâcon / urbs. c.8. §.8. 93. i.
Matisconensis Ager / Le Masconois, le Mâconois / c.8. §.8. 93.
Matrona / Marne / fluvius. Groem. ii. item c.7. §.3.79.
Mauleon, urbs. Vid. Mallesolium.
Mauri Monasterium / Maüer-Münster, Maurmoutier / urbs et Monasterium. c.i3. Sect. 4. §.3. 190. 8.
S. Maximini Fanum / St Maximin / urbs. c.10. §.i. 110.2.
Mayene, fluvius. Vid. Medrana.
Mayençe, urbs. Vid. Medrana.
Mazarinum urbs. Vid. Rothelium.

Meaux, urbs. Vid. Meldæ.
Medius, Medianus Vicus / Moyenvic / urbs. c.i3. Sect. 3. §.3. 186.2.
Medrana / Mayenne / urbs. c.2. §.9. 37.2.
Maduana, fluvius. c.10. §.15. 124.
Medruntinus Tractus. / Le Mantois / c.i. §.5. 22.
Meldæ / Meaux / urbs. c.7. §.8. 84. i.
Melodunum / Melun / urbs. c.i. §.3. 20.i.
Menagius / Menage / Æ. gidius / celebris praeteriti Seculi Scriptor. c.2. §.10. 38.i.
Monde, urbs. Vid. Mimata.
Merva / Merve / fluvius. Groem. ii.
Meta / Metz / urbs. c.i3. Sect. 3. §.3. 186. i.
Metensis Episcopatus / L'Evêché de Metz / c.i3. Sect. 3. §.3. 186.
Meuse fluvius. Vid. Mosa.
Midorius / Le Midre / fluvius, c.i2. tit. 2. §.7. 168. 2.

Miliadum / Milhaud / Milland / urbs. c.i2. tit. i. §.6. 151. 4.
Mimata, Mimate / Monde, Mande / urbs. c.ii. tit.2. §.3. 161.
Mirapium / Mirepoix / c.ii. §.2. 129.3.
Moiseveaux, urbs. Vid. Massonis Monasterium.
Molinum, Molina, Molinæ, Moulinæ, Moulina / Moulins / urbs. c.3. §.3. 44. i.
Molsheimium, Molsheim / urbs. c.i3. Sect. 4. §.3. 190.6.
Mombrisonium / Monbrison / urbs. c.3. §.5. 46.3.
Monasteriolum, Monstrolium / Moustiers, Moutiers, Moustiers / urbs. c.10. §.2. iii. 2.,
Mons Albanus, Montalbanum / Montauban / urbs. c.i2. tit. i. §.5. 150.2.
Mons Bellicardus, Mons Belgardus / Montbelliard, Mümpelgard / urbs. c.i3. Sect. 2. §.5. 182. i.
Mons Brusonis, Mons Bruso, Mombrisonium / Monbrison / urbs. c.3. §.5. 46.3.
Mons S. Claudii / Le Mont St. Claude. Groem. i2.
Mons Jovius / Mont Joux / Groem. i2.
Mons Jurassus / Le Mont Jura / Groem. i2.
Mons Ludovici, Lodoici / Mont Louis / urbs. c.i3. Sect. i. §.3. 176.
Mons Martiani / Le Mont de Marsan / urbs. c.i2. tit. 2. §.7. 165.2.
Mons Belgardus / Montbelliard / urbs. Vid. Mons Bellicardus.
Monspeliensis Diocesis, seu Tractus / Le Diocese de Montpelier / c.ii. tit.2. §.5. 137.
Mons pessulus, pessulanus, Mons paterius / Monspelium / Montpelier, Monpellier / urbs. c.ii. tit.2. §.5. 137. i.
Montanus Tractus / Le Païs de la Montagne / c.8. §.4. 89.
Montalban, urbs. Vid. Mons Albanus.

Montes Gebenna, seu Gebennici / Les Montagnes de Sevennes / Groem. i2.
[illegible] Vid.
Montes Pyrenæi / Les Pyrenées / Groem. i2.
Montmorantium / Montmorency / urbs. c.i. §.i. 18.4.
Montreüil, Montreuil, urbs. c.6. §.3.2.
Morlanus / Morlais / flumen. c.4. §.6. 54.
Mortarium / Le Fort Mortier / c.i3. Sect. 4. §.2. 189. 4.
Moritonia / Mortagne, Mortaigne / urbs. c.2. §.8. 36. i.
Mortier, Le Fort Mortier. Vid. Mortarium.
Mosa / La Meuse / fluvius. Groem. ii. et c.7. §.4. 80.2.
Mosella / La Moselle / fluvius. c.i3. Sect. 3. §.i. 184.7.
Moulins, urbs. Vid. Molinum.
Moutiers, Moutiers, urbs. Vid. Monasterium.
Moyenvic, urbs. Vid. Medius, Medianus Vicus.
[illegible]
Mulhusia / Mülfaüpon, Mulhouse / urbs. c.i3. Sect. 4. §.i. 188.7.
Mundat, vox Teutonum Germanum. Quid Significet. c.i3. Sect. 4. §.2. 189.3. in Not.
Murbacum, Murbachium / Murbach, Murbac / olim celebre Monasterium. c.i3. Sect. 4 §.2. 189.2.
Muretus / Marcus Antonius / celebris Orator. c.3. §.6. 47.2.
Mussipontium / Pont à Mousson / urbs. c.i3. Sect. 3. §.i. 184.2.

N.

Nancejum, Nancium, Nantium | Nancy | urbs. c. 13. Sect. 3. § 1. 184. 1.

Nannetensis Episcopatus seu Dioecesis. | Le Diocese de Nantes, seu Le Nantois | c. 4. § 2. 50.

Nannetum, Nanneta | Nantes | urbs. c. 4. § 2. 50.

Narbo, Narbona | Narbonne | urbs. c. 11. tit. 2. § 1. 133. 1.

Narbonense Territorium | Le Païs de Narbonne | c. 11. tit. 2. § 1. 133.

Navarra Inferior | La Basse Navarre | c. 12. tit. 2. § 8. 168.

Nemausensis Tractus seu Dioecesis | Le Nemosez | c. 11. tit. 2. § 6. 138.

Nemausus, Nemausium | Nismes | urbs. c. 11. tit. 2. § 6. 138. 1.

Le Nemosez. Vid. Nemausensis Tractus.

Nemosium, Nemosinum, Nemosium | Nemours | urbs. c. 1. § 4. 21. 1.

Neracum | Nerac | urbs. c. 12. tit. 2. § 7. 165. 1.

Nevers, urbs. Vid. Nivernum.

Neviodunum | Nion | urbs. c. 9. § 6. 104.

S. Nicolai Fanum | St. Nicolas | urbs. c. 13. Sect. 3. § 1. 184. 11.

Nicolius | Petrus | Pierre Nicole | c. 2. § 7. 35. 1.

Nicopolis urbs Moesiae. c. 13. Sect. 2. § 5. 182. in Not.

Nicotius | Nicot | Ab ipso planta, quam Tabacum vocamus, Nicotiana dicta est. c. 11. tit. 2. § 6. 138. 1. sub finem.

Ninetta | Ninette | fluvius. c. 12. tit. 2. § 8. 167. 2.

Nion, urbs. Vid. Neviodunum.

Nismes, urbs. Vid. Nemausus.

Niva | Nive | fluvius. c. 12. tit. 2. § 8. 167. 1.

Nivalstus | Nivelet | fluvius. c. 12. tit. 2. § 8. 167. 1.

Nivernensis Tractus | Le Nivernois | c. 2. § 2. 30.

Nivernum | Nevers | urbs. c. 2. § 2. 30.

Noailla, Oppidum. Vid. Noviliacum.

Nobiliacum | Noblac, St. Leonard le Noblet | urbs. c. 12. tit. 1. § 4. 149. 2.

Nomenium | Nomeny | urbs. c. 13. Sect. 3. § 1. 184. 3.

Novigentum, Noginentum | Nogent le Rotrou | Oppidum. c. 2. § 8. 36. 2.

Normanni | Les Normans | eorum mores. c. 5. 59.

Normannia, Normandia | La Normandie | provincia. ibid.

Nostradamus | Michaël | celebris saeculi XVI. Astrologus. c. 10. § 5. 114. 2. in Not.

Noviliacum | Noailles | oppidum. c. 2. § 11. 39. 6.

Noviodunum | Noyon | urbs. c. 1. § 10. 27. 2.

Noviodunum Mediomatricum, urbs. Vid. Dominicopolis.

Noyon urbs. Vid. Noviodunum.

O.

Obernaea | Obernheim | urbs. Vid. Enheimum.

Oblia, urbs. Vid. Hiersum.

Oga | La Hougue, La Hogue | Promontorium et maris portus. c. 5. § 5. 63. 4.

Oise, Oyse, fluvius. Vid. Isara.

Olbia, urbs. Vid. Hiersum.

Oleron, urbs. Vid. Iluro.

Olonna. Vid. Alonna.

St. Omer, urbs. Vid. Audomaropolis.

Ordo Grandimontensis | L'Ordre de Grandmont | c. 3. § 6. 47. 2.

Orgeletum, Orgalium | Orgelet, Orgeles | urbs. c. 13. Sect. 2. § 4. 181. 5.

Orniacum, Auriniaco | Origni, Aurigni, Anglis: Aldernay | Insula. c. 5. § 8. 66.

Orne | Orne | fluvius. c. 5. 59.

P.

Le Païs reconquis | Ditio recuperata | c. 6. § 1. 68.

Palum, Paulum | Pau | urbs. c. 12. tit. 2. § 9. 170. 1.

Pamiae, Apamia, Apamia | Pamiers, Pamiez | urbs. c. 11. § 2. 129. 2.

S. Papuli Dioecesis | St. Papoul | c. 11. § 4. 131.

Papulum, S. Papuli Fanum | St. Papoul | urbs. c. 11. § 4. 131. 2.

Paperianum | Perpignan | urbs. c. 13. Sect. 1. § 1. 174. 1.

Parisii, Lutetia Parisiorum | Paris | urbs. c. 1. § 1. 18. 1.

Pau, urbs. Vid. Palum.

S. Pauli Fanum | St. Paul, seu le Comté de St. Paul | urbs. c. 10. § 10. 119. 2.

S. Pauli Fanum ad tria Castra | S. Paul trois Chateaux |. Vid. Fanum S. Pauli ad tria Castra.

S. Pauli Leonini Fanum | St. Paul de Leon | urbs. c. 4. § 7. 55. 1.

S. Pauli Leonini Dioecesis | St. Paul, St. Pol de Leon | c. 4. § 7. 55.

Paulum, urbs. Vid. Palum.

Pausanias Historiographus. Prooem. 2. in Not.

Pequiniacum, Piquiniacum | Pequigni | urbs. c. 6. § 5. 72. 2.

Perche. Vid. Pertium.

Le Perigord. Vid. Petricoriensis Ager.

Perigueux, urbs. Vid. Petricorium.

Peronna | Peronne | urbs. c. 6. § 6. 73.

Perpiniacense Territorium | La Viguerie de Perpignan | c. 13. Sect. 1. § 1. 174.

Perpinianum, Paperianum | Perpignan | urbs. c. 13. Sect. 1. § 1. 174. 1.

Pertium, Perticensis regio | Le Perche | c. 2. § 7. 36.

Pertis | Perte | Oppidum. c. 7. § 3. 79.

Pertisus, seu Pertensis Ager | Le Pertois | c. 7. § 3. 79.

Petra forata | Pierre Chourade | urbs. c. 12. tit. 2. § 7. 165. 4.

Petricoriensis Ager, seu provincia | Le Perigord | c. 12. tit. 1. § 3. 148.

Petricorium | Perigueux | urbs. c. 12. tit. 1. § 3. 148. 1.

Phalsaburgum | Phalsbourg | urbs. c. 13. Sect. 3. § 1. 184. 6.

Phocaei, seu Phocensis populi. c. 10. § 6. 115. in Not.

Picardia | La Picardie | c. 6. 67.

Pictavia | Le Poitou | c. 2. § 11. 39.

Pictavium | Poitiers | urbs. c. 2. § 11. 39. 1.

Pierre Chourade. Vid. Petra forata.

Pierre Port. Vid. Portus.

Piquiniacum. Vid. Pequiniacum.

Plombaria | Plombieres | urbs cum Thermis celebribus. c. 13. Sect. 3. § 1. 184. 9.

Podium, Anicium | Puy | urbs. c. 11. tit. 3. 143.

Poitiers, Poictiers, urbs. Vid. Pictavium.

Le Poitou. Vid. Pictavia.

St. Pol de Leon. Vid. S. Pauli Leonini Dioecesis.

Poliniacum | Poligny | urbs. c. 13. Sect. 2. § 4. 181. 3.

Polybius Historiographus Graecus. c. 2. § 9. 37.

Pons Elaveris | Pontarlier | urbs. c. 13. Sect. 2. § 4. 181. 4.

Pons Royani | Pont de Royan | urbs. c. 9. § 5. 103. Vid. Royanensis Tractus.

Pons Sarravi | Sarbourg | urbs. c. 13. Sect. 3. § 1. 184.

Pons, seu Fanum Spiritus Sancti | Pont St. Esprit | urbs. c. 11. tit. 2. § 7. 139.

Ponticus Comitatus | Le Ponthieu | c. 6. § 3. 70.

Pontiopolis Tomeriarum, Fanum S. Pontii Tomeriani | St. Pons de Tomiers | urbs. c. 11. tit. 2. § 1. 133. 2.

Pontisara | Pontoise | urbs. c. 1. § 6. 23.

Portus gratiae | Havre de grace | urbs et portus maris. c. 5. § 3. 62. 2.

Portus Ludovici | Port Louis | c. 4. § 9. 57. 2.

Priscillianus Sancti Pauli Lavelius. c. 12. tit. 1. § 1. 146. 1. in Not.

Procopius Historiographus. c. ii. §. 3. 130. in Not.

Prosper | Tiro | Aquitanus. c. ii. tit. 2. §. 5. 37. i. in Not.

Provincia | Provence | regio. c. 10. 109.

Provinum, Pruvinum | Provins | urbs. c. 7. §. 8. 4. 2.

Puella Aurelianensis | La Pucelle d'Orleans | c. i. §. i. 18. 3. in Not. item c. 5. §. i. 60. i.

Pulterium. Vid. Setia.

Puy, urbs. Vid. Podium.

Pyrenæi Montes | Les Pyrenées | Proœm. 12.

Q.

Quadrigellensis Pagus | le Charolois | c. 8. §. 7. 92.

Le Quercy, le Querci. Vid. Cadurcensis Pagus.

Quimper urbs. Vid. Corentinopolis.

Quintinum, Quintinopolis, Fanum S. Quintini | St. Quintin, St. Quentin | urbs. c. 6. §. 7. 74.

R.

Rabelais | Franciscus | Medicus Monspeliensis. c. ii. tit. 2. §. 5. 137. i. in Not.

Ranconnetus | Aimarus | vir Sæculi XVI. eruditissimus. Primum Senator Curiæ Burdigalensis; post Præses Cameræ Inquisitionum Parisiis. Infelix et tristissimus ejus et familiæ ipsius interitus. c. 12. tit. 1. §. 3. 148. i. sub finem.

Rea, Insula | L'Isle de Ré | c. 2. §. 3. 41. 2.

Recorsius | Recouse | fluvius. c. 8. §. 7. 92.

Redonensis Episcopatus | L'Evêché de Rennes | c. 4. §. i. 49.

Redones, Redonæ. p. | Rennes | urbs. c. 4. §. i. 49.

Rejensis Diœcesis | Le Diocese de Riez | c. 10. §. 2. iii.

Reji Apollinaris | Riez | urbs. c. 10. §. 2. iii. i.

Religio Gallorum. Proœm. 15.

Remensis Ager | Le Remois | c. 7. §. 2. 78.

Remi | Reims | urbs. c. 7. §. 2. 78.

S. Remigii Fanum | St. Remy | urbs. c. 10. §. 16. 125. 2.

Remiremont, urbs. Vid. Romaricus Mons.

Le Remois. Vid. Remensis Ager.

Rennes, L'Evêché de Rennes. Vid. Redones, et Redonensis Episcopatus.

Rentica | Renti | urbs. c. 13. Sect. 5. 191. 9.

Rethelensis Ager | le Rethelois | c. 7. §. 4. 80.

Rethelium, Mazarinum | Rethel, Mazarin | urbs. c. 7. §. 4. 80. i.

Rhedonensis Diœcesis. Vid. Redonensis Episcopatus.

Rhedones, urbs. Vid. Redones.

Rhemensis Ager | le Rhemois. c. 7. §. 2. 78.

Rhemi | Rheims | urbs. c. 7. §. 2. 78.

Rhinovia | Rhinau | urbs. c. 13. Sect. 4. §. 3. 190. 3.

Rhodanus | le Rhone | fluvius. c. ii. 127. item Proœm. ii.

Richenvilla | Richenwihr | urbs. c. 13. Sect. 2. §. 5. 182. 6.

Ricolocus, Richelium | Richelieu | urbs. c. 2. §. ii. 39. 2.

Riez territorium et urbs. Vid. Rejensis Diœcesis p. et Reji Apollinaris urbs.

Risela, Risla, Risetta | Rille | fluvius. c. 5. 59.

Rivi, Rivenæ | Rieux | urbs. c. ii. §. i. 128. 2.

Riviera Viridunensis | Riviere-Verdun | regio. c. 12. tit. 2. §. 3. 160.

Robec rivus. Vid. Rotobecum.

Robertus de monte, celebris Sæculi XII. Scriptor. c. 7. §. 2. 78. et c. 9. §. 3. 101. in Not.

Rochefort, urbs. Vid. Rupifortium.

Rochefoucaud, urbs. Vid. Rupes Fucaldi.

Roche sur Yon, oppidum. Vid. Rupes ad Yonem.

Rochelle urbs. Vid. Rupella.

Rocroy, Roucroy, urbs. Vide Rupes Regia.

Rodes, urbs. Vid. Ruthenæ.

Rodumna | Roanne, Roane | urbs. c. 3. §. 5. 46. 2.

Romanum | Romans | urbs. c. 9. §. 7. 105. 2.

Romaricus, Romaricus Mons | Remiremont | urbs. c. 13. Sect. 3. §. i. 184. 8.

Ronofins | Roscof | Portus maris. c. 4. §. 7. 55. i.

Rothomagense Territorium | Le Païs de Rouen | c. 5. §. i. 60.

Rothomagus | Rouen | urbs. c. 5. §. i. 60. i.

Rotobecum | Robec | rivus. c. 5. §. i. 60. i.

Rouen, urbs, et territorium. Vid. Rothomagensis Ager, et Rothomagus.

Le Rouergue p. Vid. Ruthenensis provincia.

Le Roussilon. Vid. Ruscinonensis Comitatus.

Royanensis Tractus | Le Royannez | c. 9. §. 8. 103.

Rubeacum, Rufacum | Rufach, Roufac | urbs. c. 13. Sect. 4. §. 2. 189. 3.

Rupella | La Rochelle | urbs. c. 2. §. 13. 41. i.

Rupes Fucaldi | Rochefoucaud | urbs. c. 2. §. 12. 40. 2.

Rupes Regia | Rocroy, Roucroy | urbs. c. 7. §. 4. 80. 2.

Rupes ad Yonem | Roche sur Yon | Oppidum. c. 2. §. ii. 39. 4.

Rupifortium, Rupes fortis | Rochefort | urbs. c. 12. tit. i. §. 2. 147. 2.

Ruscinonensis Comitatus | Le Roussilon | c. 13. Sect. 1. 173.

Ruthenensis provincia | Le Rouergue, Rouargois, Le Païs de Rhodes | c. 12. tit. i. §. 6. 151.

Rutheni seu Ruthenæ | Rodes | urbs. c. 12. tit. i. §. 6. 151. i.

S.

Sagium | Seez, Sezs, Sesses | urbs. c. 5. §. 6. 64. 2.

Saintes, Saintes, Xaintes, urbs. Vid. Santones.

Saintonge provincia. Vid. Santonia.

Salia | Seille | fluvius. c. 13. Sect. 3. §. 1. 184. 3.

Salica Lex | La Loi Salique | Proœm. 3. in Not.

…na | Salina | Saline | urbs. c. 13. Sect. 2. N. 4. 181. 1.

Sallum, Salona | Salon | urbs. c. 10. §. 5. 119. 2.

Salmasius | Claudius | …. c. 8. §. 1. 86. 1.

Salmurium, Salmurum, Salmuria | Saumur | urbs. c. 2. §. 10. 38. 2.

Salona | Salon | urbs. Vid. Sallum.

Sanitianum Territorium, seu Dioecesis | Le Diocese de Senez | c. 10. §. 3. 112.

Sanitium | Senez | urbs. c. 10. §. 3. 113. 1.

Santeriensis Ager, seu Sanaterra | Santerre | c. 6. §. 6. 72.

Santonia, Santones, seu Santonicus Ager | Saintonge, Xaintonge | c. 12. tit. 1. §. 2. 147.

Santones, Santona, p. | Saintes, Xaintes, p. | urbs. c. 12. tit. 1. §. 2. 147. 1.

La Saone, fluvius. Vid. Socona.

Saravus Ludovici | Sarlouis | urbs. c. 13. Sect. 3. §. 1. 184. 4.

Sarbrune, Sarbrück. Vid. Pons Saravi.

Sarchia, Sarconia | Sark, Serke, Cers | Insula. c. 5. §. 8. 66. 4.

Sarlatum | Sarlat | urbs. c. 12. tit. 1. §. 3. 148. 2.

Sarlouis, urbs. Vid. Saravus Ludovici.

Sarta, Sarata | Sarte | fluvius. c. 2. §. 8. 36. et §. 9. 37.

Saverne, urbs. Vid. Taberna Alsatica.

Saumur, urbs. Vid. Salmurium.

Scaldis | L'Escaut | fluvius. Prooem. 11.

Scaliger | Josephus Justus | Saeculi XVI. Criticus. c. 12. tit. 1. §. 7. 152.

Scalestadium, Schelestadium | Schlestadt, Schletstadt, Selestat | urbs. c. 13. Sect. 4. §. 2. 189. 6.

Seior, urbs. Vid. Luciania.

Sedanum | Sedan | urbs. c. 7. §. 4. 80. 4.

Seez, Sez, Sessui, urbs. Vid. Sagium.

Seine, fluvius. Vid. Salia.

Seine, fluvius. Vid. Sequana.

Selestat, urbs. Vid. Scalestadium.

Semurium, Semurium | Semur, Semaur | urbs. c. 8. §. 5. 90.

Seneca | Lucius Annaeus | Philosophus Stoicus. c. 3. §. 1. 42. in Not.

Senez, Dioecesis et urbs. Vid. Sanitianum Territorium, et Sanitium urbs.

Senlis, urbs. Vid. Silvanectum.

Senonensis Ager | Le Senonois. c. 7. §. 7. 83.

Senones | Sens | urbs. ibid.

Separa Nannetensis | La Sevre Nantoise | fluvius. c. 5. 59.

Sequana | Seine | fluvius. Prooem. 11. et c. 5. 59.

Serke, Cers, Insula. Vid. Sarchia.

Sessui, urbs. Vid. Sagium.

Setina, Sentius Mons, Bulterium, Sigium | Sette, Set, Cette, Cap de Sette | Promontorium cum Arce et Portu. c. 11. tit. 2. §. 3. 135. 2.

Les Sevennes. Vid. Cemmenicus Tractus.

Severopolis, Fanum S. Severi | St. Severe | urbs. c. 12. tit. 2. §. 6. 164. 2.

La Sevre Nantoise, fluvius. c. 2. §. 11. 39.

Sez, urbs. Vid. Sagium.

Sidonius Apollinaris. Quis. c. 2. §. 4. 32. in Not.

Sigebertus celebris saeculi XII. Scriptor. c. 7. §. 2. 78. in Not.

Sigium. Vid. Setina.

Silvanectum, Silviacum | Senlis | urbs. c. 1. §. 8. 25. 2.

Sirmundus | Jacobus | Jesuita, celeberrimus Scriptor. c. 5. §. 6. 64. 2.

Sistariensis Dioecesis | Le Diocese de Sisteron | c. 10. §. 12. 121.

Sistero, p. | Sisteron | urbs. c. 10. §. 12. 121. 1.

Socona | La Saone | fluvius. c. 8. §. 9. 94.

Soisson, urbs. Vid. Suessio.

Le Soissonnois. Vid. Suessionensis Ager.

Solensis Tractus | Le Païs de Soule | Vid. Subola.

Somona, seu Samara | La Somme | fluvius. Prooem. 11.

Sorgia | Sorgue | fluvius. c. 10. 109.

Soule | Le Païs de | vid. Subola.

Spartianus | Aelius | Saeculi III. Historiographus Latinus. c. 8. §. 10. 95. in Not.

Spinallum, Spinalium | Espinal | urbs. c. 13. Sect. 3. §. 1. 184. 7.

Spondanus | Henricus | Henry Sponde | Baronii continuator.

Strintfor. Vid. Voretus.

S. Stephani Fanum, urbs. Vid. Furanum.

Stephanus Byzantinus, Geographus, p. c. 11. tit. 1. §. 3. 135. 1. in Not.

Subola, seu Tractus Solensis | Le Païs de Soule | c. 12. §. 8. tit. 3. 169.

Substantio, urbs. c. 11. tit. 1. §. 5. 137. in Not.

Suessio | Soisson | urbs. c. 1. §. 9. 26.

Suessionensis Ager | Le Soissonnois. c. 1. §. 9. 26.

Suetonius | Tranquillus, Saeculi II. Scriptor. c. 10. §. 5. 114. 1. in Not.

Sulpitius Severus, Historiographus. c. 7. §. 7. 83. in Not.

Suntgovia, Suntgavia, Suntgaw, Le Songau | c. 13. Sect. 4. §. 1. 188.

T.

Taberna Alsatica | Elsass-Zabern, Saverne | urbs. c. 13. Sect. 4. §. 3. 190. 9.

Tarasco | Tarascon | urbs. c. 10. §. 16. 125. 1.

Tarasconense Territorium | La Viguerie de Tarascon | c. 10. §. 16. 125.

Tarba | Tarbe | urbs. c. 12. tit. 2. §. 9. 171.

Tarduera | Tardouere | fluvius. c. 2. §. 12. 40. 2.

Tarnis | Tarne | fluvius. c. 11. 127. et c. 12. tit. 1. §. 6. 151.

Tarvena, Tervana | Terouane | urbs. c. 13. Sect. 5. 191. 3.

Tec, fluvius. Vid. Tichis.

Telonianis Dioecesis | Le Diocese de Toulon | c. 10. §. 7. 110.

Telo | Toulon | urbs. c. 10. §. 7. 110.

Theorasia. Vid. Teorasia.

Thevin, fluvius. Vid. Thara.

La Thierasche. Vid. Theorasia.

Thuanus | Jacobus Augustus | Scriptor Saeculi XVI. c. 9. §. 7. 105. 1. in Not.

Tichis | Tec | fluvius. c. 13. Sect. 1. 173.

Tirascia. Vid. Teorasia.

Tolea, Tolcha | Touque | fluvius. c. 5. 59.

Tolidro, fluvius. Vid. Alouna.

Tolosa | Toulouse | urbs. c. 11. §. 1. 128. 1.

Tolosanus Comitatus | Le Toulousain | c. 11. §. 1. 128.

Toronum, Turonium, Turonum, Tourones | Tours | urbs. c. 2. §. 4. 32. 1.

Touque fluvius. Vid. Tolea.

Toulon, urbs. Vid. Telo, Telonianis Dioecesis.

Le Toulousain. Vid. Tolosanus Comitatus.

Toulouse urbs. Vid. Tolosa.

Touraine. Vid. Turonia.

Toulouse, urbs. Vid. Telo.

Touraine. Vid. Turonia.

Toronum, Touronium, Turonum, Turones | Tours | urbs. c. 2. §. 4. 32. 1.

Tractus Medantinus. Vid. Medantinus Tractus.

Trecae | Troyes | urbs. c. 7. §. 1. 77. 1.

Trecoriensis Dioecesis | Le Diocese de Treguier | c. 4. §. 6. 53.

Trecorium | Treguier | urbs. ibid.

Tremolia, Trimolia, Trimullium | Tremoille, Trimouille | urbs. c. 2. §. 11. 39. 5.

Trevoux, urbs. Vid. Trivoltium.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

Tricastinensis Tractus | Le Tricastin, Le Tricastinois | c. 9. §. 10. 108.

Trimelia, Trimulium | Trimouille | urbs. Vid. Tremolia.

Trivoltium | Trevoux, Trevou | urbs. c. 8. §. 10. 95.

Trogus Pompejus, vetus Scriptor Latinus. c. 11. 128. 1.

Tropetolis, Tropetis, Fanum S. Tropeti seu S. Eutropii | St. Tropez | urbs. c. 10. §. 8. 117. 3.

Troyes, urbs. Vid. Trecæ.

Tullensis Episcopatus | L'Evêché de Toul | c. 13. §. 3. 186.

Tullum | Toul | urbs. c. 13. Sect. 3. §. 3. 186. 4.

Turonia, seu Tractus Turonensis | Touraine | c. 2. §. 4. 32.

Turonium urbs. Vid. Toronum.

Turpinus, seu Tulpinus. Quis fuerit. c. 12. tit. 1. §. 7. 152. in Not.

Tutela | Tulle | urbs. c. 12. tit. 1. §. 4. 149. 3.

V.

Vabræ, Vabricum, Vabrium, Vabrinum p. | Vabres | urbs. c. 12. tit. 1. §. 6. 151. 2.

Vadum | Vé | Castrum. c. 1. §. 8. 25.

Valdemontium, Vaudemontium | Vaudemont | Oppidum. c. 13. Sect. 3. §. 1. 184. 10.

Valentia | Valence | urbs. c. 9. §. 8. 106.

Valentinensis Ager | Le Valentinois | c. 9. §. 8. 106.

S. Valeri, urbs. c. 6. §. 4. 71. S. Valerii Fanum.

Valesium, Valesium, Valesis, Valesius Ager | Le Valois | c. 1. §. 8. 25.

Vallagium, Vallium Tractus | Le Vallage | c. 7. §. 5. 81.

Vallis, Vicanatus

Barcinonensis | La Valée de Barcilonette | c. 10. §. 17. 126.

Le Valois. Vid. Valesium.

Vannes, urbs. Vid. Venetiæ.

La Diocese de Vannes. Vid. Venetorum Diœcesis.

Vapincensis Tractus | Le Gapençois | c. 9. §. 4. 102.

Vapincum, Vapingum | Gap | urbs. ibid.

Var, flumen. Vid. Varus.

Varillas Historiographus Regius. c. 3. §. 6. 47. 1.

Varus flumen | Le Var | c. 10. 109.

Vasatensis Ager | Le Bazadois | c. 12. tit. 2. §. 5. 153.

Vasates, Vasatæ, Vasatum, Cossio, Cossium | Bazas | urbs. c. 12. tit. 2. §. 5. 153.

Vasconia, Vasconum Regio | Le Païs des Basques | c. 12. tit. 2. §. 8. 166.

Vasconia | La Gascogne | c. 12. tit. 2. 153.

Vasconia propria. Vid. Chalosia.

Vasio Vocontiorum | Vaison | urbs. c. 10. §. 14. 123. 2.

Vastinianus Tractus | Le Gastinois | c. 1. §. 4. 21.

Vaudemontium, Valdemontium | Vaudemont | Oppidum. c. 13. Sect. 3. §. 1. 184. 10.

Vauge Montagne. Vid. Vogesus.

Vaurana Diœcesis | Lavaur | c. 11. §. 4. 131.

Vaurum | Lavaur | urbs. c. 11. §. 4. 131.

Vé Castrum. Vid. Vadum.

Vecisa | Vecize, Vasise | rivus. c. 3. §. 5. 46.

Le Velay regio. Vid. Velaunia. c. 11. tit. 3. §. 3. 143.

Le Venaissin. Vid. Vendasensis Comitatus.

Vence, urbs. Vid. Vincium.

S. Venantii Fanum | St. Venant | urbs. c. 13. Sect. 5. 191. 5.

Venosca | Venasque | urbs. c. 10. §. 14. 123. 4.

Vendascensis Comitatus | Le Comtat Venaissin | c. 10. §. 14. 123.

Le Vendomois | Vindocinensis Ager | c. 2. §. 6. 34.

Vendome | Vindocinum | urbs. c. 2. §. 6. 34.

N. B. Les Larmes de Vendome | Lacrymæ Vindocinenses | ibid.

Venetiæ, Vindona | Vannes, Vennes | urbs. c. 4. §. 9. 51. 1.

Venetorum Diœcesis | Le Diocese de Vannes | c. 4. §. 9. 57.

Verdon fluvius. Vid. Viridonus.

Verden. Vid. Viridunum.

Verdun | Verodunum | urbs. c. 13. Sect. 3. §. 3. 186. 5.

L'Evêché de Verdun | Verodunensis Episcopatus | c. 13. Sect. 3. §. 3. 186.

Verden | Viridunum | urbs. c. 12. tit. 2. §. 3. 160.

Le Vermandois. Vid. Veromanduensis Ager.

Verodunensis Episcopatus. Vid. L'Evêché de Verdun.

Verodunum urbs. Vid. Verdun.

Versailles | Versalia | urbs et Palatium Regium. c. 1. §. 1. 18. 2.

Vervinium, Vervinum, Verbinum p. | Vervins, Vervin | urbs. c. 6. §. 8. 75. 2.

Vesolum, Vesullum, p. | Vesoul | urbs. c. 13. Sect. 2. §. 1. 178. 2.

Vesuntio, Visontium, Besantio | Besançon | urbs. c. 13. Sect. 2. §. 2. 179.

Vesuntionensis Præfectura | La Prevôté de Besançon | c. 13. Sect. 2. §. 2. 179.

Le Vexin. Vid. Volcassinus Tractus.

Le Vexin Normand. Vid. Veliocassinum Normanicum.

Vezera | La Vezere | fluvius. c. 12. tit. 1. §. 3. 148.

Vibius Sequester Scriptor antiquus. c. 3. §. 6. 23. in Not.

Vicennæ, seu Vicenarum nemus | Le Bois de Vicennes | Domus Regia. c. 1. §. 1. 18. 6.

Victoriacum Francicum | Vitry le François | urbs. c. 7. §. 3. 79.

Vienna Allobrogum | Vienne | urbs. c. 9. §. 7. 105. 1.

Viennensis Ager | Le Païs Viennois | c. 9. §. 7. 105.

~~Vienna fluvius | Vigenna~~

Vigenna, Vignana | Vienne | fluvius. c. 2. §. 11. 39.

Vilaine | Vilonia | fluvius. c. 4. §. 1. 49.

~~[illegible] urbs. c. 10. §. 10. 119. 1.~~

Villa franca, Francopolis | Ville Franche | urbs. c. 3. §. 4. 45. 1.

Villa franca, Francopolis Ruthenensis | Ville franche de Rouergue | c. 12. tit. 1. §. 6. 151. 3.

Villa franca | Ville franche | urbs. c. 13. Sect. 1. §. 2. 175.

Vimacium seu Vimacensis Pagus | Le Vimeu, seu Vimeux | c. 6. §. 4. 71.

Vinciana Diœcesis | Le Diocese de Vence | ~~[illegible]~~ 71. c. 10. §. 10. 119.

Vincium, Vintium | Ventia, p. Vence | urbs. c. 10. §. 10. 119. 1.

~~[illegible] Ager | [illegible]~~

Vindona, urbs. Vid. Venetiæ.

Vindonicensis Ager | Le Vendomois | c. 2. §. 6. 34.
Vindocinum | Vendome | urbs. c. 2. §. 6. 34.
B. Lacrymæ Vindocinenses | les Larmes de Vendome.
Viridonus | Verdon | flumen. c. 10. 109.
Viridunum, Viridunus, p. | Verdun | urbs. c. 8. §. 3. 88. 2.
Viridunum | Verdun | urbs. c. 12. tit. 2. §. 3. 160.
Vissana, Visana, | Vissan, Visan | urbs. c. 6. §. 1. 68. 4.
Vissenburgum | Wissenburg, Vissenburg | urbs. c. 13. Sect. 4. §. 3. 190. 13.
Visurgis | Wefer | fluvius. Prooem. 3.
Vitry le François urbs. Vid. Victoriacum Francicum.
Vivariensis Ager, seu Provincia | Le Vivarais | c. 11. tit. 3. §. 2. 142.
Vivarium, Vivaria, Viviarium | Viviers | urbs. c. 11. tit. 3. 142. 1.
Voretus | Pierre Port, Botzberg, Trintfor | Prooem. 12.
Vogesus | Vauge | Mons. Mons. Prooem. 12.
Volateranus | Raphaël, seu Maffæus | Sæculi XV. Scriptor celebris. c. 5. §. 5. 63. 1.
Volcassinus Tractus, aliàs etiam Vacassinus | Le Vexin | c. 1. §. 6. 23.
Uliarius Insula | L'Isle d'Oleron | c. 2. §. 3. 41. 2.
Unicornis Cornu. c. 1. §. 1. 18. 3. in Not.
Urtensis Tractus | Urt | vid. Hortensis Tractus.
Uveza | Ouveza | fluvius. c. 10. §. 19. 124.
Vulcassinum Normanicum | Le Vexin Normand | c. 5. §. 4. 63.
Vultonia | la Bourmone | fluvius. c. 12. tit. 1. §. 2. 147.
Uxantus, Uxantis, Uxantisina, Usantis, Usantisina | Ouessant | Insula. c. 4. §. 10. 88. 2.
Uzetia, Uccia, uzetia, Unica | Uzes | urbs. c. 11. tit. 2. §. 7. 139. 1.
Uzetiensis Tractus, seu Diœcesis | l'Uzege | c. 11. tit. 2. §. 7. 139.
Wefer, Visurgis | fluvius, Prooem. 3.

W.

Waractus, Carautum, Gueretum | Gueret | urbs. c. 3. §. 6. 47. 1.
Wefer | Visurgis | fluvius Prooem. 3.

X.

Xaintes | Santones, Santona, p. | urbs. c. 12. tit. 1. §. 2. 147. 1.
Xaintonge | Santonia, Santonicus Ager. c. 12. tit. §. 2. 147. 1.

Y

Yonne, fluvius. c. 2. §. 11. 39. 4.
Yvetot, urbs seu Oppidum. Vid. Ivetotum.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

Ha sunt provincia, quas Reges Francia in Europa corona sua adjunxerunt. In Asia et Africa pau ca admodùm loca possident, at in America preter varias Insulas habent Novam Franciam; et modò Gallos inter et Anglos vigent contentiones ob partem Acadiæ, quam illi sibi vindicant, hi verò ad se pertinere contendunt.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST